

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2018

แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู
มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ยัชฌา จินอัม
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Curriculum and Instruction Commons](#)

Recommended Citation

จินอัม, ยัชฌา, "แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม" (2018). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 3586.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3586>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR INSTRUCTION OF ETHICS AND MORALITIES
IN LEARNING AREA OF SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction
Department of Curriculum and Instruction
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2018
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการ
	เรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการ
	เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โดย	น.ส.ปพิชญา จินอิม
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย เสวกงาม

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรัตน์ ชูชนะโชติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย เสวกงาม)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปพิชญา จินอิม : แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน
ของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. (
GUIDELINES FOR INFUION INSTRUCTION OF ETHICS
AND MORALITIESIN LEARNING AREA OF SOCIAL STUDIES, RELIGION AND
CULTURE) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.วิชัย เสวกงาม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2) เพื่อกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประชากรในการวิจัย คือ ครูผู้สอนมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ จำนวน 237 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยายและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณาความถี่รายด้าน พบว่าครูบางส่วนปฏิบัติไม่มากเท่าที่ควร เน้นวัดและประเมินผลความรู้ ขาดความเข้าใจในวิธีการสอดแทรก และการติดตามพฤติกรรมผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (2) แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย (1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ครูกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมด้วยตนเองให้สอดคล้องกับเนื้อหา (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ครูนำข่าวหรือคลิปวิดีโอเชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรมที่สอดแทรก เน้นอภิปรายกลุ่มเสนอทางเลือกในการตัดสินใจ (3) ด้านการวัดและประเมินผล ผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ครูวัดและประเมินความรู้ ทักษะคิด เหตุผล และพฤติกรรมการแสดงออกเชิงจริยธรรม (4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็น (4.1) พฤติกรรมของครู ครูเป็นแม่แบบที่ดีในการปฏิบัติตน รู้จักผู้เรียนรายบุคคล และ(4.2) พฤติกรรมของผู้เรียน ครูใช้หลักประชาธิปไตย ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้นำ เคารพในความเห็นต่าง

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5883877927 : MAJOR CURRICULUM AND INSTRUCTION

KEYWORD: INFUSION / ETHICS AND MORALITIES / SOCIAL STUDIES

Papichchaya Cheenim : GUIDELINES FOR INFUION INSTRUCTION OF ETHICS
AND MORALITIESIN LEARNING AREA OF SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE.

Advisor: Asst. Prof. WICHAI SAWEKNGAM, Ph.D.

The purposes of this research were to 1) study the state of infusion ethics and moralities into teaching social studies, religion and culture of lower secondary social studies, religion and culture teachers 2) implement how to infuse ethics and moralities into teaching social studies of lower secondary social study teachers. The sample consisted of 247 lower secondary social study teachers in the Secondary Educational Service Area office 3. Data were collected through questionnaire format. Descriptive analysis and content analysis were used in interpreting the data. The research findings were as follows: 1) Infusion ethics and moralities in teaching social studies, religion and culture of lower secondary social studies, religion and culture teachers took action in high level for all aspects. 2) That the guidelines for infusion of ethics and moralities in teaching social studies, religion and culture of lower secondary social studies teachers, were the following. (1) Identification of learning objectives in the aspects of ethics and moralities learning contents would be assessed and evaluated by themselves. (2) Providing appropriate activities of the learning contents such as integrating the use of media through video clips that relate or link with ethics and moralities. Group discussion activity however is also seen as an efficient way to gather their views on ethics and moralities, religion and culture (3) In the aspect of learning activity, assessment and evaluation, teachers must have better and broad understanding and knowledge in ethical behavior and ethical reasoning. (4) In the aspect of classroom interaction, the teacher's sensitivity to the students' personal background, students' learning curves is the utmost important to properly conduct a smooth activity and interaction in the others opinion and the teachers not only act as a facilitator but also a good role model to the students.

Field of Study: Curriculum and Instruction

Student's Signature .....

Academic Year: 2018

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี จากความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชัย เสวกงาม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ และเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งเสมอมา

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤดีรัตน์ ชูชนะโชติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายที่เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล อาจารย์ ดร. อัญชลี สุขในสิทธิ์ อาจารย์อชิระ อุตมาน อาจารย์วันทนา ทวีคุณธรรม และอาจารย์บุศราคม ช่างชัย และผู้ทรงคุณวุฒิการประชุมกลุ่ม (focus group) ได้แก่ รองศาสตราจารย์ อมรา รอดดารา ดร.ชัชชญา พิระธรณิศร์ ดร.บุญยฤทธิ์ ปิยะศรี อาจารย์สุธิดา ชัยรุ่งเรือง และคุณक्रमจรพจน์ แก้วพุดชา

กราบขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ทุกท่านที่เป็นประชากรในการวิจัย และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการส่งแบบสอบถามกลับคืนมายังผู้วิจัยด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้กรุณามอบทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิตในครั้งนี้

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่สั่งสอน และให้ความรู้แก่ผู้วิจัยทั้งการศึกษาในระดับมหาดบัณฑิตและปริญญาบัณฑิต และขอขอบพระคุณคุณพ่อนุกูล จินอัม และคุณแม่มาลี กล้าหาญ ที่เป็นกำลังใจคอยช่วยเหลือ และสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ปพิชญา จินอัม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
บทที่ 2	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ตอนที่ 1 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	11
1.1 ความหมายของคุณธรรม.....	11
1.2 ความหมายของจริยธรรม.....	12
1.3 ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรม	13
1.4 การเกิดคุณธรรมจริยธรรม	14
1.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม	14

1.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	15
ตอนที่ 2 คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน	19
2.1 คุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา	20
2.2 คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานมนุษย์	25
2.3 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา	25
ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	29
3.1 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาในประเทศไทย	29
3.2 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาต่างชาติ	33
3.3 หลักการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	40
ตอนที่ 4 การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน	41
4.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	42
4.2 ความหมายของการสอดแทรก	43
4.3 รูปแบบและแนวคิดในการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม.....	44
4.4 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	47
ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม	59
5.1 แนวทางการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	59
5.2 การวัดจริยธรรม.....	60
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62
6.1 งานวิจัยในประเทศ	62
6.2 งานวิจัยต่างประเทศ	65
บทที่ 3	68
วิธีดำเนินการวิจัย	68
ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	68

1.1 การกำหนดแบบแผนการวิจัย.....	68
1.2 การกำหนดประชากร.....	68
1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	69
1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	76
1.6 การนำเสนอข้อมูล.....	77
1.7 การสรุปขั้นตอนการวิจัย	77
ตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	78
2.1 การกำหนดแบบแผนการวิจัย.....	78
2.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	78
2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	78
2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	87
2.6 การนำเสนอข้อมูล.....	87
2.7 การสรุปขั้นตอนการวิจัย	87
บทที่ 4	89
ผลการวิจัย	89
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของ ครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	89
1.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	90
1.2 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา ตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	91

1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	105
1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่องปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	114
ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของ ครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	119
2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม	120
2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	121
2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน.....	123
2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน	125
บทที่ 5	129
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	129
สรุปผลการวิจัย.....	129
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	129
ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	134
อภิปรายผลการวิจัย	137
ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	137
ตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	139
ข้อเสนอแนะ	141
ภาคผนวก.....	143

ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	144
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	145
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (focus group).....	146
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	147
ตัวอย่างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	148
ตัวอย่างการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครูมัธยมศึกษา	
ตอนต้นเรื่อง ความเสียสละ	153
ตัวอย่างการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครูมัธยมศึกษา	
ตอนต้นเรื่อง ความซื่อสัตย์	158
ตัวอย่างการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครูมัธยมศึกษา	
ตอนต้นเรื่อง ความมีระเบียบวินัย.....	161
บรรณานุกรม.....	165
ประวัติผู้เขียน.....	172

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ก	17
ตารางที่ 2 แสดงระดับความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องปลูกฝังแก่นักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น	27
ตารางที่ 3 คุณธรรมจริยธรรมเด่นของการปลูกฝังในประเทศต่างๆ	39
ตารางที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น	58
ตารางที่ 5 แสดงเกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	69
ตารางที่ 6 ประเด็นการปรับแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ	74
ตารางที่ 7 แสดงการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยและสภาพการปฏิบัติ	77
ตารางที่ 8 ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมใน การจัดการเรียนการ สอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอ ของผู้เชี่ยวชาญ	81
ตารางที่ 9 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	90
ตารางที่ 10 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม	92
ตารางที่ 11 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	95
ตารางที่ 12 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน	99
ตารางที่ 13 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านพฤติกรรมของครู	102
ตารางที่ 14 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน	104

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม105	
ตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม.....	107
ตารางที่ 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน.....	110
ตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรม.....	112
ตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรม ของนักเรียน	113
ตารางที่ 20 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู.....	114

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	67
แผนภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัย.....	88
แผนภาพที่ 3 แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	128

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“คุณธรรม” (VIRTUE) หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการ มารยาท อันเป็นอุปนิสัย ส่วนคำว่าจริยธรรม (ETHICS) หมายถึง อุปนิสัยหรือธรรมชาติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับความถูกต้องผิดชอบชั่วดีในการกระทำนั้นๆ ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติซึ่งเป็นปกติวิสัยของบุคคล (นิศา ชูโต, 2540) จึงจัดเป็นเครื่องมือที่ช่วยชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ไปอย่างถูกต้อง และเปรียบเสมือนกฎเกณฑ์ป้องกันไม่ให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ซึ่งบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมนั้นต้องได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวและสถานศึกษา ตั้งแต่เยาว์วัย (นิรุช เหลือลมัย, 2552)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมโดยเน้นทั้งด้านความรู้และคุณธรรมจริยธรรม มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ต่างๆ ผสมผสานความรู้ในแต่ละรายวิชาสอดคล้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงามของสังคม โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนด้าน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน ร่วมกับการสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของช่วงวัย สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ระบุว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน มีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยได้กำหนด ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่ มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต นอกจากนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดมาตรฐาน และตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่ 4 (พ.ศ. 2559-2563) ไว้ในด้านที่ 1 คุณภาพศิษย์ ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนเป็นคนดี กล่าวคือผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีน้ำใจ มีจิตอาสา และมีการพัฒนาคุณธรรมด้านต่างๆ อาทิ วินัย สติ กตัญญู เมตตา อุดมทน ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ผ่านการทำงานทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ นอกจากนี้ (ศูนย์คุณธรรม, 2557) ได้สำรวจและวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย พบว่าคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับคนรุ่นใหม่มากที่สุดมี 6 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม มีสติสัมปชัญญะ ความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย และความอดทน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จาก

การการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังแก่ผู้เรียนที่มีความถี่สูงสุด 3 ข้อ ดังนี้ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ และความมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิต หากผู้เรียนได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องหมั่นฝึกอบรมปฏิบัติอย่างถูกวิธีส่งผลให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตที่ดีในอนาคตและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

จากพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบัน พบว่า ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมมีพฤติกรรมความรุนแรงมากขึ้นจนส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังของชาติที่ยากจะเยียวยา (พวงวัน วงศ์เลขา, 2552) เนื่องจากประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเจริญมีสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันมากมาย อาทิ การคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การแพทย์และสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น คนในสังคมมีการแข่งขันแย่งชิง เจริญเติบโตตามกระแสบริโภคนิยม ขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะขาดการอบรมเลี้ยงดูถูกปล่อยให้อยู่กับกลุ่มเพื่อน เล่นเกม มั่วสุม นำมาซึ่งปัญหาที่พบเห็นตามสื่อมากมายที่ตั้งใจกระทำและขาดสติรู้ตัว ผู้ก่ออาชญากรรมเปลี่ยนเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน จากสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2552-2556 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมากเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด ความผิดเกี่ยวกับเพศ และความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง ตามลำดับ และจำนวนและร้อยละของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ ในปีงบประมาณ 2556 พบว่า เพศชายกระทำความผิดร้อยละ 93.08 และเพศหญิงร้อยละ 6.94 อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 55.39 มากที่สุด รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า ร้อยละ 27.33 และระดับประถมศึกษาร้อยละ 16.68 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์สถานการณ์การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กที่กระทำความผิดส่วนมากอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2557)

จากปัญหาดังกล่าวการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พร้อมด้วยคุณธรรม และการเรียนรู้จำเป็นต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน และต้องสร้างให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง เพราะเป็นคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่ควรสร้างให้เกิดกับบุคคล ดังที่ณัฐพร สดากรณ์ (2540) ได้กล่าวถึงวินัยในตนเองว่า เป็นความสามารถที่เกิดจากตัวบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของคุณธรรมอื่น สอดคล้องกับสินีนาฏ สุทธจินดา (2543) กล่าวว่า ถ้าคนในสังคมมีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่มีเหตุผล มีความอดทน มั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้มีจริยธรรม ซึ่งทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การพัฒनावินัยในตนเองแก่เด็กหรือเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะช่วยให้ดำเนินชีวิตของตนได้

อย่างถูกต้องมีเหตุผล และเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสม นำมาสู่การมีความซื่อสัตย์ มีความประพฤติตรง ความเป็นจริง และเสียสละยินดีอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่สร้างปัญหาแก่สังคมส่วนรวม ดังที่ Skinner (1974) ได้กล่าวว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้โดยการปรับพฤติกรรม ซึ่งจะเจาะจงเฉพาะ การเรียนรู้แบบการกระทำเป็นการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลกรรมที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากการเสริมแรง 2 ประการ 1) วิธีการเสริมแรงแบบทั่วไป อาทิ การชมเชย การพูดจายกย่อง การยอมรับ การให้คะแนน ตลอดจนการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เขาสนใจ ในทำนองเดียวกันหากพฤติกรรมที่แสดงออกได้รับผลที่ไม่พอใจ พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มที่จะไม่เกิดซ้ำ 2) การลงโทษ เป็นการให้สิ่งที่ไม่พึงพอใจเพื่อยุติพฤติกรรมนั้น อาทิ นักเรียนไม่ส่งการบ้าน ครูทำโทษด้วยการหักคะแนน พฤติกรรมนั้นลดลง การเสริมแรง และการลงโทษเป็นการปรับพฤติกรรม ถ้าต้องการให้เกิดพฤติกรรมใดควรเสริมแรง และถ้าไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมควรใช้วิธีการลงโทษ ซึ่งครูถือว่ามิใช่บทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน

ดังนั้นกระบวนการอบรมและการจัดการเรียนรู้จึงควรมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นช่วงรอยต่อระหว่างวัยรุ่นที่จะก้าวเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม (จรัญ ศรีบัวนา, 2550) ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนในวัยนี้จึงต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยทำความเข้าใจซึ่งทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและวัย โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 10-16 ปี อยู่ในระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) จะปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคม ระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบและทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ จึงต้องการการยอมรับของกลุ่มเพื่อนและสังคม มีความคิดเป็นอิสระ ส่งผลให้มีการกระทำผิดมากที่สุด ครูผู้สอนจึงต้องมีการศึกษาพัฒนาการของผู้เรียนในวัยนี้เพื่อออกแบบแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมยังมีอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากครูผู้ทำการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมี 3 ประการคือ 1) ครูไม่เข้าใจว่าคุณธรรมจริยธรรมคืออะไร และคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างไรส่วนใหญ่ครูมักรู้ปะปนกัน และมักเข้าใจคุณธรรมเสียส่วนใหญ่จึงปลูกฝังได้แต่คุณธรรมพื้นฐานทีละตัว เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความกตัญญู เป็นต้น แต่ยังไม่สามารถปลูกฝังจริยธรรมนักเรียน 2) มีการอบรมสั่งสอนด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมแก่การพัฒนาจริยธรรม โดยครูส่วนใหญ่เน้นการลงโทษ และการควบคุม โดยนักจิตวิทยามีได้ห้ามการลงโทษ แต่ครูควรลงโทษด้วยความรักอย่าง

แท้จริง และให้เหตุผลในการลงโทษ 3) ครูไม่รู้หลักการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยติดกับการฝึกพฤติกรรมตั้งแต่วัยเด็กเล็ก และเมื่อเด็กโตในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต้องลด การบังคับพฤติกรรม และเพิ่มการฝึกจิตลักษณะที่สำคัญตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุม นาวิน, 2550) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนยังมีอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาจริยธรรม ทั้งนี้โรงเรียนยังไม่มีทิศทางและเป้าหมายในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเด็ก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูขาดแนวคิด ขาดองค์ความรู้ ขาดแรงจูงใจในการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (เรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป, 2546; อ้างถึงใน นิรุช เหลือลมัย (2552) และยังมีการเน้นการให้ความรู้ด้านเนื้อหา มาก การสอนยังคงเน้นการบอกหนังสือ โดยละเลย การพัฒนาบุคลิกภาพ และการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก (วัฒนา มัคคสัน, 2539) ส่วนการ สอนจริยธรรมศึกษา พบว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์กลับใช้เนื้อหาทางจริยธรรมในการสอนอ่านภาษาไทย และท่องจำ อีกทั้งครูส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยายตามเนื้อหา เน้นทางด้านสติปัญญาหรือ ความจำ โดยครูทำหน้าที่ให้ข่าวสารและข้อเท็จจริงทางศาสนาพิธี และศีลธรรมแก่นักเรียน มิได้จัด กิจกรรมให้เด็กเห็นเข้าใจเชื่อมโยงและปฏิบัติจริง มักเป็นผู้สรุปคุณธรรมจริยธรรมแทนการให้จะเห็นได้ ว่าปัญหาดังกล่าวนักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่ได้รับการแก้ไขจริงจัง และมิได้กระทำอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) ในการจัดการเรียนการสอนมาส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูเพิ่มเติมเนื้อหาหรือความรู้อื่นๆที่จำเป็นเข้ามาในวิชาที่ตนเองสอน โดยครูผู้สอน เพียงคนเดียวสามารถสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าด้วยกันกับวิชาต่างๆ เป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมมากที่สุดต่อการปฏิบัติในเข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้การรู้สัจสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ โดยสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและ จริยธรรมเป็นการสอนโดยตรงที่มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง อยู่แล้ว ซึ่งธรรมชาติของรายวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวและเห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวม เนื้อหามีลักษณะการบูรณาการจากศาสตร์ต่างๆทั้งทางสังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ดังนั้นลักษณะการสอนควรมีรูปแบบที่หลากหลายและสามารถสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมเข้าไปได้ดี จากแนวคิดทำให้สามารถสรุปได้ว่า ธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งของกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เห็นได้ชัดเจนอยู่ 3 กรณี คือ 1) เป็นวิชาที่กว้าง ครอบคลุมศาสตร์หลายแขนง 2) เป็นวิชาที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาองค์ความรู้ให้ทันสมัย

ทันเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา และ 3) วิชาสังคมศึกษามีความรู้กว้างขวางโดยผ่านการใช้แหล่งข้อมูลในการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งเนื้อหาและการข้ามเวลา ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนได้นำความรู้ไปพัฒนาตนเองและใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นบทบาทของครูสังคมศึกษาต้องเอาใจใส่ในการเลือกสรรเนื้อหา เพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกันสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตครูสังคมกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม โดยครูสังคมที่ดีต้องพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยการเลือกเนื้อหา สื่อคำถาม กิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนตระหนักเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง (รัชนิกร ทองสุคติ, 2544) ซึ่งการสอนแบบสอดแทรกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูต้องมีการตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม นอกจากนี้การสร้างเนื้อหาบทเรียน การยกตัวอย่างในการสอน การอภิปรายในชั้นเรียน การสรุปบทเรียน สรุปข้อคิดที่ได้จากบทเรียน ต้องมีความสอดคล้องกับจริยธรรมอยู่เสมอในทุกบทเรียน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนที่จะให้ได้ผลซึมลึกเข้าไปในจิตใจจะต้องมีการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ซึ่งการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพียงสาระเดียวไม่สามารถบรรจุเนื้อหาให้เรียนรู้ได้ครบถ้วนเพราะขอบเขตของเนื้อหา กว้างขวาง การบรรจุเนื้อหาทั้งหมดลงในหลักสูตรรายวิชา ครูสังคมศึกษาจึงต้องการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล จนกลายเป็นการพัฒนาความคิดเชิงเนื้อหามากกว่าความคิดเชิงเหตุผล เนื่องจากการตีกรอบไว้ตามหลักสูตรจึงทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหามากกว่ากระบวนการคิด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม สามารถสอดแทรกได้ทุกเนื้อหาและทุกกิจกรรม ครูจะต้องทำความเข้าใจความละเอียดในการวางแผน การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน และเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสนุกและนำความรู้มาปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัย แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยสามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ และสามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกันให้เหมาะสมตามวัยและชั้นปี โดยการกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเฉพาะในห้องเรียน อาจยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนและถาวร สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเสริมที่หลากหลาย โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อีกทั้งเปิดให้ผู้เรียนมี

โอกาสได้รับประสบการณ์ทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการและจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากเพื่อน ครู ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมด้วยการสังเคราะห์แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 ด้านดังนี้ คือ 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น 4.1) ด้านพฤติกรรมของครู และ 4.2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน สำหรับการกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้นำไปใช้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติและเป็นคนดีมีคุณภาพต่อไป

คำถามวิจัย

1. สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นอย่างไร
2. แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. เพื่อกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี จำนวน 247 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3, 2559) สาเหตุที่เลือกคุณครูที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมมาจากสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2552-2556 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กที่กระทำความผิดส่วนมากอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด จากทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จะเป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับการวัย โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ รวม 6 ขั้น โดยวัยที่มีอายุ 10-16 ปี อยู่ในระดับที่ 2 เรียกว่าระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคม ระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบและทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคม ดังนั้นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงรอยต่อวัยรุ่นกับการก้าวเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านการกระทำมาก ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม บางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่คุณครูมีส่วนในการส่งเสริมให้ก้าวเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม และกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของไทยและต่างประเทศ จากนั้นจึงนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญของการศึกษา สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- 3) ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน
- 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน
  - 4.1 ด้านพฤติกรรมของครู
  - 4.2 ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

3. การสร้างข้อคำถามของแบบสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของประเทศ ไทยและต่างประเทศ โดยเอกสารการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของ ต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยเน้นศึกษาประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม และมีบทบาทในการดำเนินการด้านการพัฒนาคุณธรรมผู้เรียนอย่างจริงจัง ได้แก่ ประเทศ ญี่ปุ่น ประเทศเยอรมัน ในประเด็นวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเท่านั้น ซึ่งนำมา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างข้อคำถามของแบบสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมใน การจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4. การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิง สำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 3 สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณงามความดีภายในจิตใจของมนุษย์ที่ยึดถือมาประพฤติ ปฏิบัติ เป็นความประพฤติ การกระทำหรือการแสดงออกที่สะท้อนเป็นรูปธรรมผ่านการพิจารณาจาก คุณค่าความดีงามภายในจิตใจของบุคคลนั้นก่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยแก่ตนเองและสังคม โดย ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากความถี่ สูงสุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต รองลงมาคือ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความมัธยัสถ์ ความ อดทนอดกลั้น ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความพอเพียง ความกตัญญูกตเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ความ รับผิดชอบ มีสติ มีสัจจะ ความขยันหมั่นเพียร ความสามัคคี การให้อภัย มีจิตสาธารณะ ความ รอบคอบ ความยุติธรรม และความกล้าหาญ มีความถี่ต่ำที่สุด ผู้วิจัยจึงได้เลือกคุณธรรมจริยธรรมที่ ควรได้รับการปลูกฝังเร่งด่วน 3 ข้อ จากความถี่สูงสุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ และความ มีระเบียบวินัย เพราะคุณธรรมทั้ง 3 ข้อนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีเป็นคุณงามความดี ด้าน ภาย วาจา ใจที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังนี้ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความเสียสละ และ 3) ความมีระเบียบวินัย

2. การสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ครูเพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความมี ระเบียบวินัยเข้าไปในวิชาที่ตนเองสอน

3. สภาพปัญหาการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการดำเนินการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม การวัดและประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านพฤติกรรมในชั้น เรียน แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของครู และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

3.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ คาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านนั้นๆสูงขึ้น หรือทำจนเป็นอุปนิสัย ความประพฤติดีขึ้น

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม โดยครูใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลายในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้น กระบวนการกลุ่ม ใช้คำถามกระตุ้น การเชื่อมโยงเหตุการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนนำตนเองเปรียบเทียบกับ เหตุการณ์ และผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

3.3 ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การกำหนด วิธีการวัดและประเมินผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในการวัดความรู้ การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม และการวัดพฤติกรรม การแสดงออก

3.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

3.4.1 ด้านพฤติกรรมของครู หมายถึง การแสดงออก หรือปฏิบัติตนของครู ในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนทั้งบรรยากาศ ในการเรียนที่เป็นมิตรทั้งครูและนักเรียน ห้องเรียนประชาธิปไตย โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมบทบาท ในการกำหนดข้อตกลงต่างๆของห้องเรียน

3.4.2 ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน หมายถึง การกระทำหรือการประกอบ กิจกรรม ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมาในชั้นเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เคารพเพื่อน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. แนวทางการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณครูนำไปประยุกต์ใช้ในการ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น

5. ครู หมายถึง คุณครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัด นนทบุรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

- 1.1 ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรม
- 1.2 ความหมายเกี่ยวกับจริยธรรม
- 1.3 ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.4 การเกิดคุณธรรมจริยธรรม
- 1.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ตอนที่ 2 คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน

- 2.1 คุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา
- 2.2 คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานมนุษย์
- 2.3 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- 3.1 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาในประเทศไทย
- 3.2 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาต่างชาติ
- 3.3 หลักการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

ตอนที่ 4 การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน

- 4.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
- 4.2 ความหมายของการสอดแทรก
- 4.3 รูปแบบและแนวคิดในการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- 4.4 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

- 5.1 แนวทางการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม
- 5.2 การวัดจริยธรรม

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเป็นความดีงามที่เกิดขึ้นจากความประพฤติปฏิบัติตนอันถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้สังคมสงบสุข อีกทั้งยังทำให้บุคคลนั้นมีความเจริญ ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องภายในจิตใจต้องใช้ระยะเวลา ต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังวัยเด็ก ด้วยการอบรมบ่มเพาะอย่างสม่ำเสมอ ชี้แนะแนวทางปฏิบัติตนให้ดีงาม ซึ่งการปลูกฝังนี้ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าผู้ที่ถูกอบรมสั่งสอนจะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมในกายภาพหน้า ซึ่งเป็นเรื่องของบุคคลคนนั้นที่ก่อเกิดขึ้นภายในจิตใจ

1.1 ความหมายของคุณธรรม

พุทธทาสภิกขุ (2527) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณสมบัติฝ่ายดี โดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุข จึงเป็นสิ่งที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่อบรมโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับที่เราต้องการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า สภาพคุณงามความดี

พระเทพเวที(ป.อ.ปยุตฺโต) (2553) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล

ทิตินา แคมมณี (2546) ให้ความหมายของคุณธรรมในความหมายที่เป็นคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม เป็นสภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ

จินตนา พุทธเมตะ (2548) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญาและความคิด เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่มีแต่มนุษย์

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ

จรัญ ศรีบัวนา (2550) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณงามความดีที่บุคคลยึดเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขต่อตนเองและสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า ความประพฤติดีจนเคยชินในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น คุณธรรมแห่งความยุติธรรม ความกตัญญู เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2551) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้ เกลียดความชั่วกลัวบาป ใฝ่ความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายใน และเป็นที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นและให้ เหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย เท่านั้น และอยู่ภายใต้จิตใจมนุษย์ทุกคน เป็นลักษณะนิสัยที่ติดมาของมนุษย์และผู้ที่มิคุณธรรมย่อมนำ ตนไปสู่ทางเจริญ ประสบแต่ความสุขทั้งกายและใจ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีภายในจิตใจ ของมนุษย์ที่ยึดถือมาประพฤติปฏิบัติ ก่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยแก่ตนเองและสังคม โดยต้อง อาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล

1.2 ความหมายของจริยธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นการแสดงออกทางการ ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

(ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า การพิจารณา ตัดสินใจประพฤติหรือกระทำ โดยอาศัยหลักค่านิยมและหลักของศีลธรรม เมื่อพบกับสถานการณ์หนึ่ง สถานการณ์ใด จริยธรรมเป็นการแสดงพฤติกรรมของคนเมื่อพบกับสถานการณ์หนึ่ง

ทิตนา แคมมณี (2546) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นการแสดงออกทาง การประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม สำหรับค่านิยมนั้น เป็นหลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจ และการดำรงชีวิต

จินตนา พุทเมตะ (2548) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นลักษณะการแสดงออกทาง ร่างกายอันมีความเกี่ยวพันและผูกพันกับสังคมอย่างชัดเจน

จรัญ ศรีบัวนา (2550) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า การกระทำหรือพฤติกรรม ของบุคคลที่เป็นสิ่งที่ดีงาม ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

จรวพร ธรณินทร์ (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งก็คือ กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ ของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและเหตุผล) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะ ความถูกถูก ผิด ควรมิควร โดยจริยธรรมมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgement) บุคคลจะมีหลักการของตนเอง เพื่อ ตัดสินการกระทำของผู้อื่น
2. หลักการของจริยธรรมและการตัดสินใจตลึงใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะ ปฏิบัติการต่างๆ ลงไป
3. หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่างๆ

4. ทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเกิดทักษะในการดำรงชีวิตของตน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่

สำนักนายกรัฐมนตรี (2550) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักความสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่าจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ หรือการแสดงออกที่สะท้อนเป็นรูปธรรมผ่านการพิจารณาจากคุณค่าความดีงามภายในจิตใจของบุคคลนั้น คุณธรรมจริยธรรมจึงมีความสัมพันธ์กันสอดคล้องกับ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2544) คุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ขาดกัน แต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันและทับซ้อนกันอยู่ และเมื่อกล่าวถึงคุณธรรมหรือจริยธรรมมักหมายถึงสองอย่างรวมกัน ในความหมายแล้วส่วนต่างของ 2 คำนี้อยู่ที่คุณธรรมเน้นที่คุณประโยชน์ที่เกิดขึ้น จริยธรรมเน้นในสิ่งที่เหนือกว่าคุณประโยชน์เป็นการกระทำที่แสดงถึงความสวย ความงาม ความดี ของเขตความหมายจึงทับซ้อนกันอยู่ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จริญ ศรีบัวนา (2550) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคุณธรรมจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรมจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงคนที่มีคุณธรรมสูง คือจิตใจทรงคุณธรรมจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใดๆในลักษณะของการมีจริยธรรมสูงด้วย และในทางตรงกันข้ามคนที่ประพฤติชั่ว มักจะปฏิบัติหรือแสดงออกในทางที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น อันเป็นแบบอย่างของคนมีจริยธรรมต่ำ ย่อมแสดงว่าผู้นั้นในจิตใจขาดคุณธรรมด้วย หรือมีคุณธรรมต่ำด้วย จึงจำเป็นต้องสอนผู้เรียนอย่าชั่วทวนให้เกิดเป็นอุปนิสัย ให้เกิดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงดีขึ้น

1.3 ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรม

จริยธรรมแบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1.3.1 จริยธรรมธรรมชาติ เป็นลักษณะการกระทำดีละเว้นชั่ว โดยธรรมชาติของตนเอง การกระทำดีในลักษณะนี้ไม่ถือว่ามีจริยธรรม ตัวอย่างเช่น นำเหล้าใส่ถ้วย 1 ถ้วย และคลุกข้าวกับแกงใส่จานไว้ 1 จาน แล้วเรียกสุนัขมาให้มันเลือกกิน สุนัขคงไม่กินเหล้าแต่คงเลือกกินข้าว เพราะธรรมชาติของสุนัขไม่กินเหล้า การที่สุนัขไม่กินเหล้านี้เป็นเพราะธรรมชาติของสุนัขเอง ลักษณะเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรม

1.3.2 คุณธรรมจริยธรรมบังคับ เป็นลักษณะการกระทำดีละเว้นชั่วเพราะถูกบังคับให้ทำ อาจเป็นการบังคับด้วยกฎหมาย กฎหมาย ประเพณี เช่น เมื่อขับรถไปอยู่เลนซ้ายตรงสี่แยกไฟแดงก็เลี้ยวซ้ายไปขวางผู้อื่นทั้งๆที่ตนเองต้องการจะขับตรงไป การทำตามกฎหมายหรือระเบียบ การวัดจริยธรรมลักษณะนี้ต้องพิจารณากรอบกฎหมาย ประเพณีหรือกติกาที่มาบังคับเป็นสำคัญด้วย

1.3.3 จริยธรรมเจตนา เป็นจริยธรรมระดับสูงสุด เป็นการกระทำดีละเว้นชั่ว อันเกิด

จากเจตนาที่ตั้งใจจะกระทำหรือไม่กระทำ โดยที่ผู้เรียนคิดได้เองว่าควรทำหรือไม่ควรทำด้วยตนเอง ไม่ใช่ถูกบังคับจึงเป็นจริยธรรมในระดับนี้ ซึ่งจริยธรรมระดับนี้เป็นจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งเมื่อมีการวัดและประเมินต้องสามารถวัดได้ถึงระดับนี้

1.4 การเกิดคุณธรรมจริยธรรม

การเกิดจริยธรรมของมนุษย์นั้น มาจาก 3 กรณี

1.4.1 ความกลัว ความกลัวในที่นี้เป็นความกลัวกฎหมาย กลัวถูกลงโทษ ในทุกสังคมมีกฎหมายเพื่อบังคับให้คนกลัวจะได้ไม่ทำความชั่ว จริยธรรมที่เกิดขึ้นจากความกลัวกฎหมาย จึงเป็นจริยธรรมที่ต่ำสุด

1.4.2 ความอยากหรือความต้องการถ้าเป็นไปในทิศทางที่ดีก็เป็นการใฝ่ดีเป็นการทำดีละเว้นชั่ว เช่น ทำบุญเพื่อหวังจะได้รับผลบุญในภายภาคหน้า จริยธรรมที่เกิดจากความอยากมีระดับสูงกว่าจริยธรรมที่เกิดจากความกลัว

1.4.3 ความมีปัญญา เป็นจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด จริยธรรมระดับปัญญามี 3 ส่วนประกอบ ได้แก่ 1) รู้จริง คือ รู้ในเรื่อนั้นถูกต้อง 2) รู้ถึง คือ รู้เรื่อนั้นอย่างลึกซึ้ง 3) รู้ทั่ว คือ รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่อนั้นๆ การที่เรารู้จริง รู้ถึง รู้ทั่ว ในเรื่อนใดเรื่อนหนึ่ง แปลว่า เรามีปัญญาในเรื่อนนั้น เมื่อเรามีปัญญาในเรื่อนนั้น จะทำให้บุคคลนั้นรู้ว่าควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ การที่คนรู้จักกระทำความดีละเว้นความชั่วอันเนื่องมาจากการมีปัญญาเป็นการกระทำที่เป็นจริยธรรมที่พึงประสงค์ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นระดับสูงสุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน

1.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

พระพุทธเวที(ป.อ.ปยุตโต) (2553) กล่าวว่าน้ำและอากาศเป็นสิ่งที่มียู่ทั่วไป เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เพราะว่าถ้าเราขาดน้ำเพียงวันเดียวคนก็แทบตายแล้ว ยิ่งขาดอากาศประเดี๋ยวเดียวก็อาจตายได้ จริยธรรมหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์และสังคมของเราอยู่โดยไม่รู้ตัว แต่ก็มีแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างน้ำและอากาศ กับศาสนาและจริยธรรม คือน้ำและอากาศนั้น คนขาดไปแล้วก็รู้ว่าตนเองขาดอะไรและต้องการอะไร แต่ศาสนาและจริยธรรมนั้นมีลักษณะประณีตและเป็นนามธรรมมากจนกระทั่งแม้ว่าคนขาดสิ่งเหล่านั้นจนถึงขั้นมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วยังไม่รู้ว่าขาดอะไร ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจ ชี้แจงอย่างต่อเนื่องให้ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะหากสังคมใดคนขาดคุณธรรมจริยธรรม ย่อมส่งผลให้สังคมอยู่อย่างไม่สงบสุข สอดคล้องกับ ยนต์ ชุ่มจิต (2544) กล่าวว่าไว้ว่า สังคมใดหรือชาติใดที่เต็มไปด้วยประชาชนที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรมแล้ว สังคมนั้นจะมีแต่ความยุ่งเหยิงระส่ำระสาย ความเดือดร้อนเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งอย่างแน่แท้ ตรงกันข้าม หากสังคมใดสมาชิกของสังคมนั้นเปี่ยมไปด้วยจริยธรรมและศีลธรรม สังคมนั้นก็จะพบแต่ความสุข ความร่มเย็น และมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จึง

กล่าวได้ว่าคุณธรรมคุณธรรมจริยธรรมมีประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะคุณธรรมเป็นคุณความดีในจิตใจ ซึ่งเป็นนามธรรม และแสดงออกทางการกระทำที่ถูกที่ควรซึ่งเป็นจริยธรรม หรือการแสดงออกเป็นรูปธรรม

1.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

1.6.1 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory) ทิศนา ขัมมณี (2542) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory) สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่าเพียเจต์ (Piaget) ได้อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นตอนและขึ้นอยู่กับวัย โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ คือ ขั้นแรก อายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นการยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่สอง เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดกฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลง

1.6.2 ทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแนวทางการคิดพัฒนามาจากเพียเจต์ และผู้ที่นำเอาแนวความคิดนี้มาพัฒนาอย่างกว้างขวางเป็นที่ยอมรับกันอย่างมาก ซึ่งเขาได้ทำการศึกษาบุคคลต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมทั้งในทวีปยุโรป เอเชียและอเมริกา ผลการศึกษามนุษยชาติทำให้สามารถแบ่งระดับการพัฒนาการทางจิตใจและใช้เหตุผลออกเป็น 3 ระดับ และแต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Kasey, 1975: 40 cite Kohlberg (1976))

1.6.2.1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Reconvention) เป็นระดับที่บุคคลยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจกระทำ มักคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นใหญ่ โดยมิได้คำนึงถึงว่าการกระทำนั้นจะส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในขั้นนี้จะตัดสินใจกระทำว่าดี-เลว ถูก-ไม่ถูก โดยพิจารณาที่ผลการกระทำว่าจะส่งผลต่อตนเองอย่างไร หลบหลีกการถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวได้รับความเจ็บปวด ยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในขั้นนี้เป็นผู้ที่ถือว่าการกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่สนองความต้องการของตนและทำให้คนเกิดความพอใจ

การสัมพันธ์กับ ผู้อื่นเป็นไปในลักษณะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การกระทำแบบดีมาดีตอบ ร้ายมา ร้ายตอบ เข้าทำนอง “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นนี้จะมีเหตุผลในการทำหรือไม่ ทำอะไร เช่น ทำแล้วไม่คุ้ม ทำหน้าที่ก็ต้องขอสิ่งตอบแทนมิฉะนั้นจะไม่ทำ

1.6.2.2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention) เป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ ของกลุ่มย่อยของตน กระทำตามกฎหมายหรือกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของ ศาสนา รู้จักที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อ อยู่ในสังคม ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) พฤติกรรมที่ดีตามทัศนะของผู้ใช้ หลักการตัดสิน ชั้นนี้ก็คือการทำให้ผู้อื่นพอใจและยอมรับ ลักษณะที่เด่นก็คือ การคล้อยตามและส่วน ผู้ใหญ่ที่จริยธรรม หยุดชะงักในชั้นนี้จะเป็นผู้กระทำการใด ๆ โดยเห็นแก่พวกพ้อง เครือญาติและ เพื่อนฝูงมากกว่าจะตัดสินใจกระทำการใดเพื่อส่วนรวม พยายามทำตนให้ผู้อื่นรักหรือมองเห็นว่าน่ารัก

ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคมตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคม (อายุ 13-16 ปี) โดยทั่วไป บุคคลจะเริ่มมองเห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆเห็นความสำคัญของการทำ ตามหน้าที่ตน แสดงการยอมรับ เคารพในอำนาจและมุ่งรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ทางสังคม หากจริยธรรม หยุดในชั้นนี้บุคคลจะกระทำการใดๆ โดยอ้างกฎระเบียบเป็นสำคัญ โดยไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม

1.6.2.3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Convention) ในระดับนี้การตัดสิน พฤติกรรมใดๆ เป็นไป ตามความคิดและเหตุผลของตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามที่ตนคิดว่าเหมาะสม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น เช่นกัน

ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุมากกว่า 16 ปี) ชั้นนี้ยึดประโยชน์ และความถูกต้องเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นการกระทำที่เป็นไปตามข้อตกลงและยอมรับกันของผู้ที่มี จิตใจสูง โดยจะต้องนำเอากฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมาย ศาสนา และความคิดเห็นของบุคคลรอบด้าน มาร่วมในการพิจารณาความ เหมาะสมด้วยใจเป็นกลาง เข้าใจในสิทธิของตนและเคารพในสิทธิของ ผู้อื่นสามารถควบคุมตนเองได้มีความภาคภูมิใจเมื่อทำดีและละอายใจตนเองเมื่อทำ

ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล มีลักษณะแสดงถึงความเป็นสากลนอกเหนือจาก กฎเกณฑ์ ในสังคมของตน มีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ มีหลักธรรมประจำใจของตนเอง มีความเกลียดกลัวความชั่ว เลื่อมใสศรัทธาในความดีงาม ยึดประโยชน์ ส่วนรวมเป็นหลักผู้มีหลักการตัดสินใจชั้นนี้ส่วนมาเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนกลางหลักการ ตัดสินใจทั้ง 6 ชั้นนี้ครอบคลุมพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่ง พัฒนาการถึงขีดสูงสุด และมีลักษณะเป็นสากล คือบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด เชื้อชาติใดวัฒนธรรมใด ก็มีแนวโน้มว่า เจริญโดยผ่านกระบวนการเหล่านี้ตามลำดับขั้น จากขั้นต่ำไปหาขั้นสูง โดยไม่ข้ามขั้นตอนใด เว้นแต่ บุคคลอาจพัฒนาในอัตราที่เร็ว-ช้าแตกต่างกัน สำหรับแนวปรัชญาและวัฒนธรรมไทย มีความ

คล้ายคลึงกันในลำดับขั้นของการพัฒนาจะแตกต่างกันก็ตรงที่แบ่งรายละเอียดมาน้อยกว่ากันเท่านั้น ซึ่งถ้านำมาเทียบเคียงกันจะได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ระดับจริยธรรม และอายุ	หลักการตัดสินใจและใช้เหตุผลตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก
ระดับ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ อายุ 2-10 ปี	ขั้น 1 หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูก ลงโทษทางกาย ขั้น 2 หลักการแสวงหารางวัล
ระดับ 2 ตามกฎเกณฑ์ อายุ 10-16 ปี	ขั้น 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ขั้น 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม
ระดับ 3 เหนือกฎเกณฑ์ อายุ 16 ปีขึ้นไป	ขั้น 5 หลักการทำตามค่านิยมสัญญา ขั้น 6 หลักอุดมคติสากล

1.6.3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม โดยการให้สังเกตตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวแคนาดา ชื่อ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) มองว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพียงพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องแสดงออก (Acquisition) แบนดูรา เชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้นจากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และตัวแบบนี้ทำหน้าที่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้อาจเป็นบุคคลจริงๆ (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หรือหนังสือนวนิยาย เป็นต้น การเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการ คือ กระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) กระบวนการการเก็บจำ (Retention Process) กระบวนการกระทำ (Production Process) และกระบวนการจูงใจ (Motivational Process) ซึ่งการเรียนรู้ในแต่ละกระบวนการจะเป็นไปอย่างไรขึ้นกับพฤติกรรมระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม และปัจจัยพฤติกรรม

1.6.4 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลจากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ซึ่งเหมาะสมที่จะใช้กับคนในสังคม โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้อจริยธรรม” ได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2526 และมีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์ เพื่อพัฒนา

บุคคลและสังคม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2551) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่ง และมีความสุขของคนไทย โดยทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมีพื้นฐานมาจากผลการวิจัย 12 เรื่อง ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1.6.4.1 ส่วนที่ 1 ราก ประกอบด้วยรากหลัก 3 ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ 2) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในชั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในชั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget 3) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง 3 ประการนี้จะเป็จิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ 5 ตัวบนลำต้น และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้นบุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง 3 ประการนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก 5 ตัวบนลำต้นพัฒนาได้อย่างดีและมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

1.6.4.2 ส่วนที่ 2 ลำต้น อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก 3 ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1) ทศนคติค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ หมายถึง การเห็น ประโยชน์โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวม เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญูความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยม ในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น 2) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทําเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของKohlberg 3) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่า สิ่งทีกระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไรในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้ 4) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่นเป็นความรู้สึก ในการทำนายได้ควบคุมได้ของบุคคล 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่ง ใด สิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ จิตลักษณะทั้ง 5 ประการนี้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้ นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธมนาวิน ยังเสนอว่าควรใช้จิตลักษณะทั้ง 5 ประการบนลำต้น ร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก 3 ประการ ในการอธิบายทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้

ว่าจะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจ การกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

1.6.4.3 ส่วนที่ 3 ดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานที่ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดีและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมของคนดีประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่ 1) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือ ทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ไม่ ต้มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ 2) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับขี่อย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่ 1) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น และ 2) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรัก การอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนา สังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)

ตอนที่ 2 คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่นักเรียน

ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอคุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ คุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานมนุษย์ และคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ด้วยภาวะวิกฤติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ขณะนี้ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน หนทางที่จะผ่อนคลายคนไทยทุกคนก็ควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกฝ่ายยอมลดเป้าหมายเพื่อพบกันครึ่งทาง เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ความเจริญของประเทศอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญต้องอยู่บนรากฐานของคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมควรแก่การประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาบุคคลโดยใช้คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ การศึกษาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา การพัฒนาการเมืองก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา สังคมกำลัง

เสื่อมโทรม ก็ต้องหันไปพึ่งการศึกษา การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอเอกสาร นโยบาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม โดยการนำมาสังเคราะห์ดังนี้

2.1 คุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา

จริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นอย่างมากเพราะจริยธรรมมีองค์ประกอบเป็นกฎศีลธรรม ซึ่งศีลธรรมตามคำสอนศาสนา แต่จริยธรรมมีความเป็นสากลเพราะคำสอนที่ทำให้ทำดี ละเว้นความชั่วนั้นในสังคมของมนุษย์มีลักษณะที่เหมือนกัน จึงมีความเป็นสากลการศึกษาจริยธรรมตามหลักศาสนา ซึ่งผู้นับถือส่วนใหญ่ในประเทศไทย ได้แก่ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ศาสนาพุทธ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2551) กล่าวถึงหลักธรรมทางศาสนาพุทธและจริยธรรมในศาสนา สามารถแบ่งได้ดังนี้

2.1.1.1 จริยธรรมระดับพื้นฐานพุทธศาสนาวางหลักปฏิบัติเพื่อความดีระดับต้นหรือระดับพื้นฐาน ซึ่งเป็นขั้นสามัญสำหรับมนุษย์ ได้แก่ ศีล 5 และธรรม 5 ควรปฏิบัติทั้งสองอย่างควบคู่กัน หากปฏิบัติเฉพาะศีลก็เป็นความดีเฉพาะตน แต่ควรปฏิบัติธรรมพร้อมกันไป

2.1.1.2 จริยธรรมระดับกลาง หลักปฏิบัติเพื่อความดีระดับปานกลาง เรียกว่า กรรมบถ 10 แปลว่า ทางแห่งความดี 10 ประการ โดยแยกออกเป็น 3 หมวด คือ กาย วาจา ใจ เป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ทางกาย วาจา ใจ

2.1.1.3 จริยธรรมระดับสูง หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความดีขั้นสูงสุด อันเป็นอุดมคติชีวิตของมนุษย์คือ มรรคมีองค์ 8 หรือมีขมิมาปฏิบัติ คือมรรค 8 หรือทางสายกลาง ได้แก่ มรรค 8 คือ 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรพยายามชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งมั่นชอบ

สรุปหลักธรรมสำคัญของศาสนาพุทธ มี 3 ประการ คือ

1. การไม่กระทำความชั่ว หมายถึง สิ่งที่ทำไปทางกาย วาจา หรือใจแล้วส่งผลให้ 1) ตนเองเดือดร้อน 2) คนอื่นเดือดร้อน 3) ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน 4) ไม่เป็นประโยชน์แก่ตน และผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความชั่วจะต้องด ลด ละ เลิก ห่างไกลให้ได้

2. การทำความดีให้เกิดขึ้น หมายถึง สิ่งใดที่ทำไปทางกาย วาจา หรือใจจะส่งผลให้ 1) ตนเองไม่เดือดร้อน 2) คนอื่นไม่เดือดร้อน 3) ทั้งตนเองและผู้อื่นไม่เดือดร้อน 4) เป็นประโยชน์แก่ตน และผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความดี

3. การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส หมายถึง สิ่งใดที่ทำให้ปวด หรือสิ่งที่คิดแล้วทำให้จิตใจ สะอาด บริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยคุณธรรม เช่น การให้ทาน สันโดษ เมตตากรุณา และมีปัญญาช่วยขจัด ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เบาเทาบางหายไปจากจิตใจ

2.2.1 ศาสนาคริสต์

อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (2556: ออนไลน์) บาทหลวงเชิดชัย เลิศจิตรเลขา (2548)และกรม ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ได้กล่าวถึงคุณธรรมของศาสนาคริสต์ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ 1. คุณธรรมด้านเทววิทยา หมายถึง คุณธรรมที่พระเจ้าประทานให้แก่เรา อันได้แก่ ความเชื่อ (faith) ความหวัง (hope) และความรัก (charity) และ 2. คุณธรรมหลัก 4 ประการ (Cardinal virtues) คุณธรรมหลัก 4 ประการ เป็นคุณธรรมพื้นฐานหลัก 4 ประการ คือ ความรอบคอบ (Prudence) ความยุติธรรม (justice) ความกล้าหาญ (fortitude) และความพอดี (temperance) คุณธรรมทางศีลธรรมประการอื่นอาจได้รับการพิจารณาภายใต้ลักษณะแห่งคุณธรรม ทั้ง 4 ประการ ในทางปฏิบัติคุณธรรมทางศีลธรรมทั้งหลายก็คือสิ่งซึ่งนำไปสู่ชีวิตด้านศีลธรรมหรือ ความประพฤติของเขากระทำไปตามวิจารณ์ญาณที่ถูกต้องและบัญญัติต่างๆของพระเจ้ากับ พระศาสนจักร รวมทั้งหน้าที่ทั้งหลายแห่งกระแสนี้ในชีวิตของแต่ละคน ซึ่งคำอธิบายคุณธรรมหลัก 4 ประการ คือ

2.2.1.1 ความรอบคอบ (Prudence) รู้จักแสดงเหตุผลเพื่อแยกแยะสิ่งที่ดี งามแท้จริงในทุกสถานการณ์ และเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม “คนรอบคอบมองดูว่า เขากำลังไปทาง ไหน” (สุภาษิต 14:15) คุณธรรมนี้ควบคุณธรรมอื่น เป็นตัวชี้นำการตัดสินใจของมโนธรรม

2.2.1.2 ความยุติธรรม (Justice) ประกอบด้วยน้ำใจมั่นคงแก่พระเจ้า และ เพื่อนมนุษย์ ความยุติธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ พร้อมทั้งจะให้ความเคารพนับถือสิทธิ ของแต่ละคน สนับสนุนความเท่าเทียมกันในเรื่องบุคคลต่างๆ และความดีงามส่วนรวม สร้างความกลมกลืนในมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งช่วยสนับสนุนความเท่าเทียมกันในเรื่องบุคคลต่างๆ และความดีส่วนรวม

2.2.1.3 ความกล้าหาญ (Fortitude) คือ กล้าตัดสินใจ กล้าทำสิ่งที่ดีงาม และถูกต้องต่อต้านการทดลองใจและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ชนะความกลัว แม้ปฏิเสธและต้องสละ ชีวิต เพื่อป้องกันสิ่งที่ชอบธรรมถือว่า “พระเจ้าทรงเป็นกำลังและบทเพลงของพระเจ้า” ทำให้รู้จัก รักษาสมดุลระหว่างความบ้าบิ่นกับความฉลาดกลัว คุณธรรมที่ช่วยให้เราเต็มใจสละชีวิตเพื่อป้องกัน สิ่งที่ชอบธรรม

2.2.1.4 ความมัธยัสถ์ (Temperance) รู้จักยับยั้งความยั่ววนของความ สนุกให้พอประมาณ ทำให้มีสมดุลในการใช้สิ่งต่างๆ ช่วยเราคุมน้ำใจให้อยู่เหนือสัญชาตญาณ และรักษาความต้องการไว้ภายในขอบเขตของสิ่งที่มีเกียรติ - ความพอเพียง เป็นคุณธรรมที่ให้สร้าง

สมดุลในการใช้สิ่งดีงามที่พระเจ้าสร้างขึ้นมา ช่วยให้เรารู้จักคุณค่าของชีวิต และรักษาความต้องการไว้ในภายในขอบเขตที่เหมาะสมคุณธรรมเป็นสิ่งที่มาจากการฝึกฝน ปฏิบัติสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย จนกลายเป็นลักษณะประจำตัว เป็นแรงผลักดันให้เราทำดีอยู่เสมอ

2.2.3 ศาสนาอิสลาม

อิสลาม เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า การยอมจำนน การปฏิบัติตาม และการนอบน้อม เมื่อนำคำว่า “อิสลาม” มาเป็นชื่อของศาสนาจึงมีความหมายว่า เป็นศาสนาแห่งการยอมรับนอบน้อมจำนนต่อพระเจ้าคือ พระอัลลอฮ์ หลักการพื้นฐานของอิสลามคือหลักทางด้านศาสนา อันประกอบด้วย หลักศรัทธา (อัครานุลอีมาน) หลักปฏิบัติศาสนกิจ (อัครานุลอิสลาม) และ หลักศีลธรรม (เอียะห์ซาน)

2.2.3.1 กรณศาสนา กระบวนวัฒนธรรม (2553) ได้กล่าวถึง หลักศรัทธา 6 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ศรัทธาในอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะด้าอาลา) พระองค์คือพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว
2. ศรัทธาในมะลาอิกะฮ์ มุสลิมเชื่อว่าพระองค์อัลลอฮ์ทรงบันดาลมะลาอิกะฮ์ขึ้นมา ซึ่งเป็นข้าทาสของพระองค์รับบัญชาจากพระองค์และปฏิบัติตามคำบัญชา
3. ศรัทธาในคัมภีร์ มุสลิมต้องศรัทธาว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานคัมภีร์ มนุษย์จะต้องนำมาปฏิบัติ
4. ศรัทธาต่อศาสนทูตหรือศาสดา ศาสนทูตผู้ประกาศอิสลาม เรียกว่า “รอซูล” หรือเป็นศาสนทูต ซึ่งนักวิชาการ ได้สรุปคุณลักษณะของศาสนทูตไว้ว่าจะต้องมีครบ 4 ประการ คือ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ไว้วางใจของบุคคลทั่วไป ไม่คดโกง ไม่ตรึงมัดสัตว์ 2) มีสัจจะ พูดจริงทำจริง ไม่โกหก ไม่หลอกลวงใคร 3) มีสติปัญญาเป็นอัจฉริยะ 4) ทำหน้าที่เผยแพร่โอการจากพระเจ้าเป็นเจ้าแก่ประชาชน ทั่วไป โดยไม่ปิดบัง และด้วยความตั้งใจสูง มีมานะอดทน เพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่อการขัดขวางของผู้ใดทั้งสิ้น
5. ศรัทธาในวันสิ้นโลก มุสลิมต้องศรัทธาว่า โลกนี้พระเจ้าผู้เป็นเจ้าได้สร้างขึ้นเป็นการชั่วคราว สำหรับเป็นแดนที่มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตส่วนหนึ่ง
6. ศรัทธาในกฎแห่งสภาวะการณ์ สภาวะการณ์ทั้งหลายถูกกำหนดมาเป็นกฎอย่างตายตัว

2.2.3.2 กรณศาสนา กระบวนวัฒนธรรม (2553) ได้กล่าวถึง หลักปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง หลักศาสนกิจที่อิสลามได้บัญญัติ เป็นพื้นฐานแรกสำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องนำมาปฏิบัติเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่สุดของอิสลาม ซึ่งเราเรียกว่า “อัครานุลอิสลาม” มีประกอบด้วย 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การปฏิญาณตน (ชะฮาดะฮฺ) ผู้ประสงค์จะเข้าสู่อิสลาม จะต้องกล่าวคำปฏิญาณตนอย่างเปิดเผยและชัดเจน และจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างจริงจัง

2. การละหมาด การละหมาด คือ การแสดงความเคารพนมัสการต่ออัลลอฮ์ต้องปฏิบัติ ละหมาดวันละห้าครั้ง ทำให้เป็นคนเคร่งครัดในระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทนและจิตใจสำรวมระลึกรู้กับพระเจ้าตลอดเวลา

3. การจ่ายซะกาต ซะกาต คือ ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ได้กำหนดไว้เป็นอัตราส่วนจากจำนวนทรัพย์สินที่เจ้าของทรัพย์สินได้มาจนครบปีที่ศาสนาได้บัญญัติ

4. การถือศีลอด-ถือบวช การถือศีลอดหรือการถือบวช หมายถึง การงดเว้น การระงับ การหักห้ามตัวเอง ผลจากการถือศีลอดนำไปสู่คุณธรรม สามารถควบคุมจิตใจ ของตนเองได้ มีความอดทน อดกลั้น มีคุณธรรม มีความสำรวมตนเอง และยำเกรงพระเจ้า ไม่ประพฤติดุคในขณะถือศีลอด มีจิตเมตตาสงสาร เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อผู้อื่น

5. การประกอบพิธีฮัจ การประกอบพิธีฮัจย์ครั้งหนึ่งในชีวิตของมุสลิมที่มีความสามารถพร้อมทั้งทางร่างกายและทางการเงินที่จะเดินทางไปทำพิธี ความดีต่างๆ ที่ต้องประพฤติอยู่เสมอ อันได้แก่ หน้าที่และมารยาทที่ต้องแสดงออก และคุณสมบัติที่ดีทางจิตใจ หน้าที่ของผู้รู้ครูและผู้รู้โดยทั่วไป จะต้องสำนึกอยู่เสมอว่า ความรู้ที่ตนได้มานั้นเป็นไปโดยความเมตตาของพระเจ้าเป็นเจ้า พระองค์ทรงประทานให้ ดังนั้นจึงต้องเผยแพร่ต่อให้ผู้อื่นได้รับความรู้นั้นโดยไม่มุ่งหวัง อามิสสินจ้างใดๆ ทั้งสิ้น และแนะนำความรู้ไปสร้างสมอานาจบารมีหรือ นำความรู้ไปแข่งขันกับใคร หรือทับถมผู้อื่นๆ หรือหาประโยชน์อันมิชอบ หน้าที่ของผู้ไม่รู้ผู้ไม่รู้จะต้องศึกษาเพื่อจะได้มีความรู้ความรู้ มิได้จำกัดแต่เฉพาะความรู้ทางด้านสามัญหรือศาสนาใดด้านหนึ่ง มุสลิมจะต้องเรียนรู้ทั้งสองด้าน จนสามารถนำความรู้ความสามารถ ไปประพฤติทางด้านศาสนาอย่างดีและนำความรู้สามัญหรือวิชาชีพไป ประกอบสัมมาอาชีพต่อไป และผู้เรียนรู้ทุกคนจะต้องให้ความเคารพต่อผู้สอน มีความนอบน้อมถ่อมตน พุดจาสุภาพ อ่อนโยน และคอยอุปถัมภ์ผู้สอน ของตนอยู่เสมอ หน้าที่ของลูก ลูกทุกคนมีหน้าที่ต้องระลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ ของพ่อแม่ ต้องมีความกตัญญูทักเตือนต่อท่านทั้งสอง ต้องคิดอุปการะ ท่านทั้งสอง ไม่ปล่อยยให้ท่านทั้งสองต้องเดี๋ยวตาย อยู่กับความเหงา และ ต้องปรนนิบัติท่านทั้งสองเป็นอย่างดีที่สุด หน้าที่ของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่มีลูกก็ต้องเลี้ยงดูลูกให้ดีให้การ ดูแล ให้ความสุข ให้การศึกษา คอยอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี มีมารยาท ไม่ปล่อยปละละเลยต่อลูกจนขาดความอบอุ่นทางจิตใจ เติลิดออกไปหา ความสนุกสนานนอกครอบครัว พ่อแม่ต้องสร้างสถาบันครอบครัวให้เป็น ความหวังของลูก เป็นสวรรค์ของลูก อย่าทำให้เป็นนรกสำหรับลูก หน้าที่ของเพื่อน คนทุกคนมีเพื่อน ไม่ว่าเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมโรงเรียน เพื่อนร่วมหมู่บ้าน ตลอดจนเพื่อนร่วมโลก ทุกคนต้อง หวังดีต่อกัน มีความประพฤติที่ดีต่อกัน ไม่ดูถูก ไม่เกลียด ไม่เอาฆาตแค้น ไม่ทับถมหรือทำลายใคร ต่างคิดที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หน้าที่ของสามีทั้งสามี-ภรรยา จะต้องมีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกัน กล่าวคือ สามีต้องรับผิดชอบในด้านการปกครองครอบครัวและการหารายได้ เลี้ยงดูครอบครัว และสามีจะต้องเป็นที่พึ่งของครอบครัว มีความประพฤติ ที่ดีงามต่อคนในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่คนใน

ครอบครัวโดย สม่่าเสมอ ไม่ทิ้งครอบครัวออกไปหาความสุขนอกบ้าน และต้องดักเตือน และสอน ภริยาและคนในครอบครัว หน้าที่ของภริยา ภริยามีหน้าที่ช่วยเหลือสามีในด้านต่างๆ คอย สอดส่อง ดูแลเป็นกำลังใจให้สามีให้มีความสุขแก่สามีและต้องต้อนรับแขก ของสามีด้วยมารยาท ด้วยอัธยาศัยไมตรี ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส และ ด้วยความจริงใจ ไม่นินทาสามีลับหลัง ไม่บ่นหรือก้าวร้าวสามี หากสามีทำผิด ก็เตือนด้วยความหวังดีและครองสติไม่โมโห ให้เกียรติสามีและอยู่ในโอวาท ของสามี หน้าที่ของผู้นำ ผู้นำทางสังคมในตำแหน่งต่างๆ ที่ถูกแต่งตั้ง หรือเลือกตั้งก็ตาม จะต้องปฏิบัติตนต่อผู้ตามด้วยความเมตตา และด้วยความ นอบน้อม ไม่ถือตัว พุดจาสุภาพอ่อนโยน เมื่อจะใช้อำนาจก็ใช้ด้วยความ ยุติธรรม มีความกล้าหาญ และกล้าตัดสินใจ ไม่ลังเล ไม่อ่อนแอ ไม่ขลาดกลัว ต้องประพฤติดี พร้อมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับประชาชน ต้องเสียสละ ทุกสิ่งเพื่อประชาชน หน้าที่ของประชาชน ประชาชนในฐานะผู้ตามจะต้องเคารพ ผู้นำ กฎต่างๆ ที่ออกมาโดยชอบธรรม ประชาชนต้องปฏิบัติ โดยเคร่งครัด ผู้ตามจะคิดกระด้างกระเดื่องไม่ได้แต่ก็กล้าหาญที่จะเตือนผู้นำเมื่อผู้นำทำผิด หรือออกกฎหมายโดยไม่ชอบธรรม ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ดีรักษา และปกป้องเกียรติยศของผู้นำที่มีคุณธรรม ไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้นำและ สิทธิของประชาชนด้วยกัน

2.2.4 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ได้กล่าวถึง ข้อควรปฏิบัติของศาสนิกชน ข้อควรปฏิบัติของศาสนิกฮินดูเรียกรวมๆ ว่า นิยมะ มี10 ประการ สรุปได้ดังนี้

2.2.4.1 หรี หมายถึง ความละเอียดต่อการทำความชั่ว

2.2.4.2 สันโตชะ หมายถึง ความสันโดษ ดำเนินชีวิตด้วยความพึงพอใจ ดำรงชีวิตที่ราบเรียบ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ยิ้มเสมอ ช่วยเหลือผู้อื่น ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.2.4.3 ทาน หมายถึง การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.2.4.4 อัสติกยะ หมายถึง มีศรัทธาแนบแน่น เชื่อในพระเป็นเจ้าอย่างไม่มี ความเคลือบแคลงสงสัย

2.2.4.5 อิศวรปูชณะ หมายถึง ปลุกฝังความภักดีต่อพระเป็นเจ้าด้วยการ บูชา และทำการสมาธิทุกวัน

2.2.4.6 สิทธานตศรวณะ หมายถึง ฟังคำสอนจากคัมภีร์ทางศาสนาศึกษา คำสอนและรับฟังจากอาจารย์ (ทางศาสนา) ที่วงศ์ตระกูลของตนเคารพนับถือ เลือกอาจารย์แล้ว ดำเนินตามเส้นทางที่อาจารย์นั้นสอน อย่าเสียเวลา ลองผิดลองถูกในเส้นทางอื่นๆ

2.2.4.7 มติ หมายถึง พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นโดยฟังอาจารย์ (ทางศาสนา) ให้ เป็นผู้นำทาง แสวงหาความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับพระเป็นเจ้าจนกระทั่งเกิด ความสว่างขึ้นในภายใน

2.2.4.8 วรตะ หมายถึง ปฏิบัติพรตทางศาสนาโดยไม่พยายามหลีกเลี่ยง ต้องอดอาหารตามวันที่กำหนดไว้ทางศาสนา เดินทางไปไหว้สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ปีละครั้ง

2.2.4.9 ชปะ หมายถึง ท่องมนตร์เป็นประจำทุกวัน สวดบทสวดที่อาจารย์ให้ไว้เป็นประจำทุกวัน อาบน้ำก่อนแล้วจึงสงบจิตสงบใจ ทำสมาธิพร้อมจนทำให้ใจหยุดนิ่ง

2.2.4.10 ตปัส หมายถึง บำเพ็ญตบะตามคำแนะนำของอาจารย์เพื่อขจัดความชั่ว หรือกิเลสออกไปจากใจ และเพื่อจุดไฟภายในให้ลุกขึ้น ทำให้ตนภายใน เปลี่ยนเป็นคนใหม่ (เข้าถึงโมกษะ)

2.2 คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานมนุษย์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2525 ความว่า "คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่ 4 ประการ

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติ ปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดี

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วง ความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวาง ความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2548) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณธรรมจากการประชุมเสวนา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 13 กุมภาพันธ์ 2548 ดังนี้ คุณธรรมเร่งด่วนที่ควรดำเนินการตามลำดับคือ 1. ความซื่อสัตย์สุจริต 2. ความเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ มีเมตตา 3. ความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป 4. การมีจิตสำนึกสาธารณะ 5. การมีสติ 6. ความขยันหมั่นเพียร ซึ่งสอดคล้องกับ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2550) ได้ให้เสนอการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย และเพิ่มเติมคุณธรรมในด้านความระลึกในหน้าที่ (Sense of Duty) ความอดกลั้น (Patience) ความเป็นธรรม (Fair Play) ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) ความกตัญญูกตเวทิตา (Gratitude) ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness) ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders) การรักษาคำพูด (promise)

2.3 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการ

เรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย

2.3.1 ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งานมีความพยายาม กล้าเผชิญอุปสรรค ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2.3.2 ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า บัญชีรายรับรายจ่ายอยู่เสมอ

2.3.3 ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ ความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ

2.3.4 มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบันองค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

2.3.5 สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

2.3.6 สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ และสภาพแวดล้อมมีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

2.3.7 สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเองทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จ

2.3.8 มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2553) และได้เพิ่มเติมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ(Paul Richard Kuehn, 2017; กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2553; สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และ ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ, 2552) ได้กล่าวถึงจริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่ควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสอดคล้องกัน ดังนี้ ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคีความเมตตากรุณา การรู้จักตนเอง ความซื่อสัตย์ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทยความอดทน ความพอเพียง ความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ มีสติ ความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการทำงาน เคารพผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ และการให้อภัย จะเห็นได้ว่าคุณธรรม

1. กรมศาสนา (2554)
2. อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (2556)
3. กรมศาสนา (2554)
4. กรมศาสนา (2554)
5. พระบาทสมเด็จพระปรมิหามหาภูมิพลอดุลยเดช (ออนไลน์)
6. ชานินทร์ กรัยวิเชียร (2550)
7. สุเมธ ตันติเวชกุล (ม.ป.ป.)
8. สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2548)
9. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550)
10. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)
11. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544)
12. กรมศาสนา (2553)
13. สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ (2552)
14. Paul Richard Kuehn (2017)

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จากความถี่สูงสุด ดังนี้ ความซื่อสัตย์สุจริต รองลงมาคือ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความมั่งคั่ง ความอดทนอดกลั้น ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความพอเพียง ความกตัญญูกตเวทีกี ความสุภาพอ่อนน้อม ความรับผิดชอบ มีสติ มีสัจจะ ความขยันหมั่นเพียร ความสามัคคี การให้อภัย มีจิตสาธารณะ ความรอบคอบ ความยุติธรรม และความกล้าหาญ มีความถี่ต่ำที่สุด ผู้วิจัยจึงได้เลือกคุณธรรมที่ควรได้รับการปลูกฝังเร่งด่วน 3 ด้าน จากความถี่สูงสุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ผู้วิจัย เพราะคุณธรรมทั้ง 3 ข้อนี้เป็น คุณธรรมพื้นฐานที่มนุษย์พึงมี เป็นคุณงามความดี ด้านกาย วาจา ใจที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต ของบุคคล

ความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ประกอบด้วยคำว่า ซื่อ แปลว่า ตรง และ สัตย์ แปลว่า จริง ซื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงโดยยึดถือความจริง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่ปิดอำพรางสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่ปั้นน้ำเป็นตัว เช่น สื่อมวลชนต้องเสนอข้อเท็จจริงอย่างซื่อสัตย์ นักวิจัยที่ดีต้องซื่อสัตย์ ไม่บิดเบือน ผลการวิจัยเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น แล้วซื่อสัตย์ยังใช้ความหมายว่าไม่คดโกง ไม่ฉ้อราษฎร์ บังหลวง เช่น คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของข้าราชการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ กล่าวคือ ทำงาน แบบตรงไปตรงมา ไม่คดโกง ไม่แสวงหาผลประโยชน์อย่างไร้คุณธรรม นอกจากนั้นซื่อสัตย์ยังหมายถึง ไม่หลอกลวง เช่นชีวิตสมรสจะมีปัญหาหากคู่สมรสไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน

ความเสียสละ เสียสละ เป็นคำประสม คำว่า เสีย หมายถึง ทำให้สูญไป คำว่า สละ แปลว่า บริจาคให้ เสียสละหมายถึง ยินยอมให้แม้บางอย่างจะสูญไป เช่น คนไทยทุกคนควรยอมเสียสละ ความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์โดยรวมของประเทศชาติ ภรรยายอมเสียสละหน้าที่การทำงานเพื่อดูแลสามีที่ป่วยเป็นอัมพาต ถ้าท่านช่วยไม่ได้ กรุณาสละทุนทรัพย์ที่แสดงอุปนิสัยที่ไม่เห็นแก่ตัวและยอม เสียบางอย่างเพื่อบางคน เช่น พ่อแม่ควรอบรมให้เยาวชนรู้จักอดทนและเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรัก ความเมตตา และความเสียสละ จะทำให้ประเทศสงบสุข

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร ทหารต้องยึดมั่นในวินัย จะเห็นได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ และด้าน

ความมีระเบียบวินัย มุ่งเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถแสดงพฤติกรรมแล้วสามารถวัดและประเมินผลได้จากการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมพื้นฐานทั้ง 3 ด้านนี้ หากผู้เรียนได้รับการปลูกฝังและสามารถปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผ่านการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของสถานศึกษาโดยตรง ปัจจุบันวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังด้วยการอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถทำได้หลากหลายวิธี จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทำให้เห็นว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองด้วยการเริ่มจากภายในจิตใจ และแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยการคิดด้วยตนเอง เพราะเป็นการพัฒนาในขั้นสูงที่เกิดประโยชน์ฝังลึกในตัวผู้เรียนที่ยั่งยืน

3.1 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาในประเทศไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) โดยคณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ได้เสนอแนวทางและมาตรการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันการศึกษาไว้ดังนี้

3.1.1 ปรับปรุงหลักสูตรการปลูกฝังอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็ก และพัฒนาวิธีการสอนให้สอดคล้องตามหลักวิชาการ พัฒนาและปรับปรุงวิธีการประเมินผลให้สามารถวัดพัฒนาการทางจริยธรรมได้อย่างแท้จริง

3.1.2 จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน จัดให้เด็กปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมที่ปลูกฝังในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอและคงเส้นคงวา

3.1.3 หลักสูตรการฝึกหัดครูควรเพิ่มเติมวิชาทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์อีก 5-10 หน่วยกิต นอกจากนี้ควรมีการสอนวิชาเอกด้าน “การปลูกฝังและอบรมจริยธรรม”

3.1.4 ให้สถานศึกษาเชิญชวนบุคลากรทางศาสนาช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

3.1.5 ควรปรับปรุงระบบการประเมินครูโดยไม่เน้นเป้าหมายเชิงปริมาณ ไม่เน้นการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กในทันที แต่เน้นการประเมินคุณภาพและประเมินการจัดการกิจกรรมพัฒนาที่จัดให้เด็กอย่างถูกหลักวิชา

3.1.6 ควรพัฒนาครูประจำการเกี่ยวกับหลักและวิธีการปลูกฝังอบรมจริยธรรม

3.1.7 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานของครู สดภาระงานด้านธุรการ เพื่อให้ครูดูแลอบรมนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้สวัสดิการความช่วยเหลือและบริการต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพที่ดีของครู รวมทั้งมีการติดตามดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครูเพื่อแก้ไขปรับปรุง

พญุศักดิ์ จันทรสุนทร (2541) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาจริยธรรมในการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอน คือ

1. การให้ความรู้ขั้นสูง ครูจะให้เด็กได้รับเหตุผลใหม่ และเหนือกว่าที่เคยเป็นเด็กจะนำไปเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิม และจะเกิดความขัดแย้ง หรือความไม่สมดุลทางความคิด ความไม่สมดุลทางความคิด จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดมีการปรับโครงสร้างทางความคิดของตนเอง เกิดความสมดุลขึ้นใหม่ จะช่วยให้เด็กเข้าใจ และยอมรับเหตุผลในขั้นสูงกว่าเดิม

2. การอบรมทางศาสนา เด็กควรได้รับการอบรมทางศาสนา เพื่อลดความเห็นแก่ตัว และเพิ่มความเห็นพอกพ้อง ส่วนรวม สังคม และมนุษยชาติ

3. การให้แสดงบทบาท เด็กควรที่จะได้รับโอกาส สวมบทบาทอื่น นอกเหนือจากที่ตัวเองเป็นอยู่ และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม การรับเอาความคิดและความรู้สึกของคนอื่นจะก่อให้เกิดความคิดความเข้าใจ แตกต่างไปจากเดิมไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง

4. การอิทธิพลของกลุ่มให้เกิดความคล้อยตาม การยกระดับจิตใจของเด็กจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย กลุ่มเพื่อนจะเป็นสื่อเสนอความรู้ และเหตุผลใหม่ในระดับสูงกว่าที่มีอยู่

ทิตินา แคมมณี (2542) ได้เสนอวิธีการสอนหรือพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม และค่านิยมไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดก็ตามเพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการ เช่น ครูตั้งใจปรับพฤติกรรมเกร ไม่สนใจเรียนของนักเรียนบางคน ให้เลิกประพฤติตนเกร และมีความตั้งใจเรียนมากขึ้น หรือครูต้องการจะจัดกิจกรรมการสอนทางด้านจิตพิสัย หันมาช่วยกันมากขึ้นหรือลูกๆ อาจจะใช้ระบบคู่สัญญากับพ่อแม่ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินเกินตัวของตน เป็นต้นการนำไปใช้ในลักษณะนี้ จำเป็นต้องมีการวางแผนงานดีไว้ล่วงหน้า และมีการดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นขั้นตอน และการนำไปใช้ในลักษณะนี้ จึงมักจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เพราะผู้ทำและดำเนินการ มีความตั้งใจจริง มีการคิดอย่างรอบคอบ และมีการดำเนินการจริง ดังจะเห็นว่าผู้ที่สนใจนำวิธีการต่างๆ ไปใช้ ใช้ลักษณะเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยยังมีไม่มากนัก สาเหตุคงมีหลายประการ เช่น การขาดความตระหนักในสำคัญของปัญหา การขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง การขาดเวลา การขาดการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินงาน และการมีภาระงานกำลังในการดำเนินงาน และการมีภาระงานเกินกำลัง เป็นต้น ดังนั้น

หากประเทศชาติต้องการที่จะแก้ปัญหาวิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของสังคมอย่างจริงจัง จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้ง บุคลากรที่รับผิดชอบในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน จะต้องหันมาร่วมมือกันนำวิธีต่างๆ มาดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปัญหาของการแก้ไขคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม ไม่ได้อยู่ที่ขาดวิธีการที่จะสั่งสอน อบรม หรือพัฒนา สิ่งที่สำคัญคือการร่วมมือกันนำวิธีการต่างๆ เหล่านั้นไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องจนกระทั่งบรรลุเป้าหมาย

2. การนำไปใช้สอนหรือพัฒนาอย่างทันที่ตามสถานการณ์ การนำวิธีการต่างๆ ไปใช้ในลักษณะนี้ เป็นการใช้ตามโอกาสที่อำนวย ซึ่งความจริงแล้วเป็นโอกาสที่มีมากกว่าการใช้ในลักษณะแรก เนื่องจากมีโอกาสนี้จะใช้ทุกวันในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากเมื่อมีเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น และบุคคลได้รับการสอนให้เกิดความเข้าใจทันที อาจจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นหรือช่วยให้ปัญหานั้นคลี่คลายไปในทันทีไม่กลายเป็นปัญหาสะสมต่อไปดังตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสอนในทันทีช่วยคลี่คลายปัญหานักศึกษาทะเลาะกัน นักศึกษาตัดสินใจไม่ได้ และปัญหานิสิตทอดถอนใจเป็นต้น

พนัช หันนาคินทร์ (2526) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนตลอดเวลา และจะได้ผลดียิ่งถ้าหากจะได้กระทำอย่างต่อเนื่องและสอดแทรกเข้าไปในวิชาที่สอนทุกวิชา ทั้งนี้ครูใหญ่ต้องชี้แจงให้ครูทราบถึงนโยบายของโรงเรียน และกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งหวังจะปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามแก่นักเรียน และควรทำในระดับประถมศึกษาแต่ความจริงแล้วการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามแก่นักเรียนต้องกระทำทุกชั้นตอนของการศึกษา

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2542) ได้เสนอหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ไว้ว่าเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษาที่ต้องพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ภาระงานของบุคลากรในโรงเรียนต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปลูกฝัง เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนไทย มีดังนี้

1. การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างชัดเจน และนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง
2. วิธีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน
3. การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมใดก็ตามต้องดำเนินการพัฒนาทั้งความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน
4. โรงเรียนต้องส่งเสริมการจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ และแบบอย่างที่ดี ที่เอื้อต่อการปลูกฝังเสริมสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ

5. ต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียน บ้าน ชุมชน วัด จะช่วยให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ใช้หลักวิชา ทฤษฎี และเทคนิคต่างๆอย่างหลากหลายในการพัฒนา

7. การปลูกฝังเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และนำผลมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ (2544) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเยาวชน ปัญหาด้านศีลธรรม จริยธรรมของนักเรียนควรมีดังนี้

1. จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมต่างๆภายในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังศีลธรรม และจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. หัวหน้าสถานศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรในสถานศึกษาประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้มีศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี

3. ดำเนินการอบรมสั่งสอนผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

4. แนะนำให้ผู้เรียนปฏิบัติตนนอกสถานศึกษาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ดี

5. กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ของสถานศึกษา ตามหลักศีลธรรม และจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนอย่างต่อเนื่อง

6. ต้องมีการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน โดยฝึกปฏิบัติจริงจนเป็นนิสัย

7. สอดแทรกศีลธรรม และจริยธรรม เข้าไปในการเรียนการสอนทุกวิชา

8. จัดให้มีสื่ออุปกรณ์การเรียน การสอนศีลธรรม จริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมที่เหมาะสม

9. จัดให้มีการประเมิน และวัดผลการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนทางศีลธรรม และจริยธรรมเป็นระยะ นำผลการประเมินและการวัดมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้เสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันการศึกษา ได้ให้ความสำคัญในการจัดกลไกกระบวนการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม

2. การวิเคราะห์แยกแยะดี-ชั่ว

3. ให้มีสติเท่าทันความคิด คิดอย่างมีหลักการและเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์

4. สอนให้รู้และปฏิบัติเป็น

5. ความรู้เน้นการพัฒนากายพัฒนาจิตที่ไม่ลงลึกรายละเอียดของแต่ละศาสนาแต่เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางปัญญา จิตใจแล้วว่าดีและเหมาะสม ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และการแสดงออกที่เกิดจาก จิตคิดดี คิดอย่างมีสติ มีเหตุผล

6. เน้นการฝึกพฤติกรรมจากต้นแบบที่ดี และสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ปลุกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมไทย

7. กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น จากสิ่งแวดล้อม จากครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น และการใช้กระบวนการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

8. กระบวนการวัดผล ควรยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของบริบทไม่แข็งจนเกินไป

9. เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับบทบาทของ ครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชน

10. กระบวนการเรียนรู้ได้ทั้งเรียนรู้ในระบบ การเรียนรู้นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

3.2 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาต่างชาติ

กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาประเทศญี่ปุ่นภาคตะวันออก

3.2.1 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศญี่ปุ่น

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในว่าประเทศญี่ปุ่น มีนโยบายและโครงการพิเศษที่กระทรวงการศึกษาด้านวัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (MEXT) ของประเทศญี่ปุ่น ดำเนินการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

3.2.1.1 การเร่งรัดปลูกฝังลักษณะนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนทุกระดับตลอดจนประชาชน ทั่วไปอย่างกว้างขวาง (Lifelong Learning)

3.2.1.2 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพความพร้อมของโรงเรียน ครู และนักเรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.3 แนวทางการยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียน

3.2.1.4 เน้นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติให้มาก

3.2.1.5 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกซ้อมป้องกันแผ่นดินไหว

3.2.1.6 ระบบการยกระดับมาตรฐานความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมุ่งพิจารณาทบทวนตั้งแต่วัตถุประสงค์ เป้าหมาย หลักสูตร จำนวนสัปดาห์ของการเรียน และรายวิชาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้น

สังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก เด็ก ๆ จะได้รับการศึกษาใน 3 ทาง ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาลสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเอกชนสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเอกชนที่ไม่ได้ยึดมาตรฐานของกระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (MEXT) วัฒนธรรมญี่ปุ่นสอนให้เคารพต่อสังคมและมีการสร้างแรงจูงใจให้อยู่รวมเป็นกลุ่มโดยให้รางวัลเป็นกลุ่มมากกว่าจะให้รางวัลเป็นบุคคล การศึกษาของญี่ปุ่นเน้นหนักในเรื่องความขยัน การดำหนิตนเอง และอุปนิสัยการเรียนรู้อย่างดี ชาวญี่ปุ่นถูกปลูกฝังว่าการทำงานหนักและความขยันหมั่นเพียรจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

3.2.2 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเกาหลี

จินตนา พุทธเมตตา (2548) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในประเทศเกาหลี ซึ่งได้เร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และเร่งปฏิรูปการศึกษาเกาหลีโดยเป้าหมายของการศึกษานอกจากจะเน้นทางด้านวิชาการแล้วยังเน้นเรื่องการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้เกิดความสมดุลกับร่างกายที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การพัฒนาพื้นฐานความคิดความรู้สึกของตนเองให้กล้าแสดงออกอย่างถูกต้อง มีหลักการและมีเหตุผล การปลูกฝังเป็นชาตินิยม ความภูมิใจในชาติ วัฒนธรรม และประเพณี การปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเองและความรักในเพื่อนบ้าน เสริมสร้างความสามารถของนักเรียนให้นำความรู้ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะตระหนักถึงความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุจะส่งผลต่อการเกิดปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม เพราะความเจริญทางวัตถุทำให้จิตใจของมนุษย์แย่งชิงต่าง มุ่งประโยชน์ส่วนตนและมีสังคมโดดเดี่ยว ดังนั้นรัฐบาลจึงดำเนินนโยบายนี้ควบคู่ไปกับการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเกาหลีมีหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรมอย่างชัดเจน คือ หลักสูตรตรงและหลักสูตรแฝงหลักสูตรตรงคือหลักสูตรที่กำหนดไว้ว่าระดับชั้นใดต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มุ่งอภิปรายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเน้นการหาสาเหตุและเหตุผลที่ดีในการปฏิบัติให้เป็นคนดีตามหลักจริยธรรม มีการยกกรณีปัญหาคุณธรรมเป็นสื่อเป็นข้อมูล และให้นักเรียนเป็นผู้คิดวิเคราะห์เนื้อหาความจริงที่ถูกต้องตามหลักการและเหตุผล การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในระดับชั้นต่างๆ มีดังนี้

3.2.2.1 ระดับอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ 3 ปลูกฝังเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม การเกรงกลัวต่อบาป การละอายต่อการทำความผิด กล้าขอโทษและกล้ารับผิดชอบ มีความกตัญญู จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีความซื่อสัตย์

3.2.2.2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาตอนต้น ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย การช่วยเหลือ การมีน้ำใจต่อกัน มีความอดทน อดกลั้น ละอายต่อการกระทำความผิด คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตน มีความซื่อสัตย์และเสียสละให้ผู้สูงอายุ

3.2.2.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย - อุดมศึกษา ปลุกฝังสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อสถาบัน และทำทุกอย่างทุ่มเทเพื่อประเทศชาติหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) คือหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง มีการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มีการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นหลักสูตรที่ครูผู้สอนในโรงเรียนไม่ได้รับรู้อย่างเป็นทางการแต่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้เรียนอย่างลึกซึ้งและยาวนานมากกว่าหลักสูตรที่เป็นในโรงเรียนหรือในห้องเรียน

จากการสอนทั้ง 2 วิธีเห็นได้ว่ามีแนวคิดและหลักการสอดคล้องกับแนวคำสอนปรัชญาของขงจื้อที่กล่าวว่า สรรพสิ่งในโลกเป็นครูที่จะสอนชีวิตในโลกให้เป็นไปตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการปลุกฝังคุณธรรมทั้งในบ้านและในสังคมจึงเป็นเป้าหมายที่ทำให้เยาวชนของสาธารณรัฐเกาหลีเป็นเยาวชนที่ดีและมีแบบอย่างเดียวกัน

3.2.3 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเวียดนาม

นิติภูมิ นวรัตน์ (2549) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนในประเทศเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2539 รัฐบาลเวียดนามได้ประกาศนโยบาย โดยเม้ย (Doi Moi) เพื่อพัฒนาประเทศได้มี การปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ ในโรงเรียนมีวิชาคุณธรรม ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้สถาบันการศึกษาทุกระดับ ยังได้ตอกย้ำหลักคำสอนของลุงโฮ 5 ข้อ โดยติดไว้ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ได้แก่ 1) รักประเทศชาติรักประชาชน 2) เรียนเก่ง ทำงานเก่ง 3) รักษาอนามัยดี 4) วินัยดี 5) ซื่อสัตย์ กล่าวหาญ ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาทางภาคกลางของเวียดนาม มีการกำหนดให้เด็กทำการบ้าน 5 ข้อ เพื่อให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักคุณธรรมความดี รู้จักจริยธรรม รู้จักชุมชนตนเอง รู้จักครอบครัว รู้จักประเทศ และรู้จักสังคมโลกความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ดี นักเรียนจะให้ความเคารพอย่างสูง ครูมีภาพลักษณ์เช่นเดียวกับความเคารพ และผู้ทิศตัวโดยไม่มีความเห็นแก่ตัว มุ่งมั่นเผยแพร่ให้ความรู้แก่เหล่านักเรียนนักศึกษา วันครูนักเรียนจะหอบหิ้วกระเช้าดอกไม้ ช่อดอกไม้ห่อของขวัญไปคารวะคุณครูที่บ้านหรือที่โรงเรียน

3.2.4 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไต้หวัน

พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า (2551) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาของประเทศไต้หวัน หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วไปลดความสำคัญในการศึกษา เพื่อปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมลง และไม่เห็นหลักศาสนาใดโดยตรง มีคุณธรรมบางอย่างสอดแทรกไว้ในหลักสูตรวิชาการ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ชีวิต เป็นต้น การศึกษาภาครัฐของไต้หวัน เน้นที่ความรู้ด้านการเตรียมตัวทำงานประกอบอาชีพเป็นหลัก เพื่อบูรณาการในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ส่วนกระบวนการปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องส่วนน้อยที่สอดแทรกไว้ในสัดส่วนวิชาการต่างๆ โดยเฉพาะในหมวดวิชา “ประชาชน”

(เช่น วิชาหน้าที่พลเมือง กิจกรรมรวมกลุ่ม การศึกษาชีวิต วิชาสังคม เป็นต้น) โดยวิชาเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่ออบรมนักเรียนในด้านที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมอย่างไรก็ตามองค์การทางศาสนาได้จัดตั้งโรงเรียนที่สอนหลักสูตรทั่วไป แต่เน้นการสอนหลักธรรมเพิ่มเติมจำนวนมาก ยังได้มีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น ค่ายฤดูร้อน ค่ายฤดูหนาว เพื่อฝึกฝนเยาวชนด้านศาสนา และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

3.2.5 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศศรีลังกา

จัมมนันทา ภิกษุณี (2548) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมประเทศศรีลังกา การถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม ผ่านโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ คือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งมีเด็กและเยาวชนเข้าเรียนจำนวนมาก เป็นศูนย์รวมของครูที่เป็นอาสาสมัครทำงานสอนฟรี มีทั้งครูที่เป็นฆราวาส และพระสงฆ์ โรงเรียนนี้ช่วยให้เยาวชนได้รับบทเรียนโดยการเลียนแบบความประพฤติไปในตัวพร้อมๆกับการเรียนจากตำรา ช่วยอบรมให้เยาวชนสร้างนิสัยที่ดี มีคุณค่าการดำเนินชีวิตตามคุณธรรมในแนวพระพุทธศาสนา ให้กับตนเป็นพุทธสมชื่อ เป็นแหล่งให้การศึกษาศิลปธรรม แก่เยาวชนอย่างดีที่สุด ศรีลังกาให้ความสำคัญแก่การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน เพราะเยาวชนเป็นฐานของสังคม รัฐบาลสร้างระบบรองรับแก่นักเรียนที่เรียนจบชั้น 10 ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ ถ้ามีประกาศนียบัตรจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะได้คะแนนพิเศษ 10 คะแนน และถ้าสมัครงานคู่กัน มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน ผู้มีประกาศนียบัตรจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ย่อมได้รับการคัดเลือก เพราะได้รับการรับรองว่าได้รับการอบรมบ่มเพาะหล่อหลอมคุณธรรมทางพุทธศาสนามาถึง 10 ปี หลักสูตรการเรียนการสอน กระจายเป็น 10 ชั้น แบ่งการศึกษาเป็น 2 ระดับใหญ่ คือ ระดับต้นชั้น 1 ถึง 5 สอนวิชาพุทธจริต คือ พุทธประวัติ ชาดก และภาษาสิงหล และระดับสูงชั้น 6 ถึง 10 สอนพุทธจริตโดยละเอียด อารยธรรม พุทธศาสนา อภิธรรม และภาษาบาลี มีมาตรฐานองค์ความรู้เดียวกันทั่วทั้งเกาะ รัฐเป็นผู้ผลิตตำราที่ใช้ในการเรียนการสอน ออกข้อสอบและประกาศนียบัตรแก่นักเรียนที่จบการศึกษาในชั้นที่ 10 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาประเทศภูมิกาคะวันตักและแปซิฟิกใต้

3.2.6 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศฟินแลนด์

Marja-Leena Heikkila-Horn แบลโดย เพ็ญพิชช์ ศรีอรุณ (2548) ประเทศฟินแลนด์ มีการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนตั้งแต่โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงโรงเรียนมัธยมปลาย ซึ่งเนื้อหาสาระจะเปลี่ยนไปตามระดับพัฒนาการทางสมองและจิตใจของเด็ก โดยมีหลักสูตรการสอนศาสนาในโรงเรียน ประกอบด้วย

3.2.6.1 หลักสูตรศาสนาในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างเกี่ยวกับศาสนา และโลกทัศน์ที่ปรากฏในสังคมฟินแลนด์ โดยหลักสูตรเน้นเป้าหมาย การสอนศาสนา 5 ประการ ดังนี้ 1) สอนพื้นฐานของศาสนาที่นักเรียนนับถือ 2) สอน

โลกทัศน์พื้นฐานของฟินแลนด์ 3) แนะนำศาสนาอื่นๆให้นักเรียนได้เรียนรู้ 4) ช่วยให้นักเรียนเข้าใจ ความสำคัญของศาสนาในมิติทางวัฒนธรรมและมนุษยธรรม และ 5) ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญ ของจริยธรรม และมิติด้านจริยธรรมในศาสนา

3.2.6.2 หลักสูตรศาสนาในโรงเรียนมัธยมปลาย มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียน เข้าใจเข้าใจศาสนาและสามารถวิเคราะห์มุมมองของตนเองต่อโลก วัฒนธรรมและสังคมได้ รวมถึง เพื่อให้มีทักษะที่จะปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างไปจากตน แนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน ครูจะใช้สื่อที่ชุมชนศาสนาต่างๆเป็นผู้ผลิต รวมถึงวัสดุการสอนเกี่ยวกับ เหตุการณ์ในปัจจุบันที่สื่อมวลชนเป็นผู้จัดทำ ในการสอนและส่งเสริมให้ผู้เรียนหาข้อมูลข่าวสารด้วย ตนเอง จากนั้นนำมาวิเคราะห์และอภิปรายกับเพื่อร่วมชั้น และการศึกษาคุณธรรมโดย ไม่โยงกับศาสนา นักเรียนที่ไม่ได้ลงทะเบียนเป็นสมาชิกที่สำนักงานศาสนาชุมชนมีหน้าที่ให้มีทางเลือก อื่น ในการศึกษาคุณธรรม เช่น วิชาปรัชญาชีวิต วิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความรู้และทักษะสำหรับ การแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรม ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับความจริง และสถานการณ์ ปัจจุบันและกิจกรรมขององค์กรเยาวชน เช่น เช่นกิจการลูกเสือ เป็นต้น

3.2.7 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเยอรมัน

ชุมพล เทียงธรรม (2549) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สถาบันการศึกษาของ เยอรมันมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นกระบวนการที่ผสมผสานไปกับสถาบัน อื่นๆ และจะไม่กำหนดเป็นวิชาเฉพาะในระดับอนุบาล และประถมศึกษา แต่เน้นการสอดแทรก ในกิจกรรมและการดำเนินชีวิต ที่จัดเป็นวิชาเฉพาะจะใช้ชื่อวิชาต่างๆกัน เช่น วิชาศาสนา จริยธรรม วัฒนธรรม และเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนต้องเรียน ระดับปฐมวัย การปลูกฝังส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดมาจาก ครอบครัว ชุมชน ในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา จะสอดแทรกเข้าในกิจกรรมและการดำเนินชีวิตทั้งในสังคมโรงเรียน และชุมชน ที่เน้นเรื่องความมี ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ เพราะเด็กวัยนี้ความใกล้ชิดกับครอบครัวจะลดลงความอิสระด้าน ความคิด ความเป็นอยู่มีมากขึ้น ความมีระเบียบวินัย เป็นจุดเน้นสำคัญของการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป การเรียนอาชีวศึกษา เด็กที่เข้าฝึกงานในโรงงานจะต้องมีระเบียบ วินัยอย่างสูง และอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของครูฝึก ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงงาน ซึ่งกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้ชัดเจน

3.2.8 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศสวิตเซอร์แลนด์

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดกับเด็กระดับอนุบาลจะใช้กระบวนการกิจกรรมหรือ การเล่นต่างๆอย่างอิสระ โดยเน้นความร่วมมือกับผู้ปกครองในการให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนเด็ก ระดับประถมศึกษาเน้น

ให้มีพื้นฐานแข็งแกร่งมากขึ้น คำนึงถึงความต้องการของเด็กแต่ละคน เพิ่มศักยภาพความสามารถ ส่วนตัวเชิงสังคม วิชาการ มีทัศนคติที่คำนึงถึงตนเอง ผู้อื่น สภาพแวดล้อม ความเท่าเทียมกันระหว่าง ชาย-หญิง คำนึงถึงความแตกต่างของศาสนา และวัฒนธรรม มีการประเมินผลการเรียนการสอนวิชา ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ปรากฏในทุกชั้นปี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเรียนเพื่อขยาย เพิ่มศักยภาพจากระดับประถมศึกษา สำหรับผู้ที่มีทักษะ ความถนัดในเชิงปฏิบัติ ผู้ที่สอบได้ในเกรดที่ ดีในแต่ละปีสามารถเข้าไปเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ทุกชั้น ต้องเรียนวิชาศาสนา จริยธรรม มัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติงานจริง ให้ความสำคัญกับด้าน ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ผู้ที่สอบได้เกรดที่ดีแต่ละชั้น สามารถเข้าไปเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป ได้ ทุกชั้นต้องเรียนศาสนาและวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

3.2.9 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศแคนาดา

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) ประเทศแคนาดา มีเป้าหมายให้การศึกษาเอื้อต่อ การเรียนรู้ตลอดชีวิต กำหนดให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาทำหน้าที่วางรากฐานในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะเด่นอื่นๆ ของชาวแคนาดาตั้งแต่วัยเยาว์ เยาวชนต้องได้รับการปลูกฝัง และพร้อมที่จะเป็นแคนาดา เพื่อจะก้าวสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนต้องสอนให้นักเรียน เข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบของหน้าที่พลเมือง รวมทั้งมีทักษะและคุณลักษณะของผู้ที่จะเรียน ตลอดชีวิต การสร้างคน การสร้างชาติของประเทศแคนาดา มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีความ ชัดเจน โดยในระบบการศึกษาหลักสูตรจัดให้มีวิชาพลเมืองศึกษา หรือ สังคมศึกษา และรัฐให้ ความสำเร็จกับ พลเมืองศึกษา (civic education) เป็นนโยบายที่ทุกมลรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นรับมา ปฏิบัติที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศ มลรัฐ การเป็นพลเมืองของชาติ วัฒนธรรม และโลก ทัศน์ของชนพื้นเมือง คุณลักษณะที่พึงประสงค์กำหนดให้ผู้เรียน “ต้องเป็นบุคคลที่มีค่านิยมและเจต คติที่ดีต่อจริยธรรมของพลเมือง (civic ethics) ขึ้นชมต่อความซับซ้อน และเอกลักษณ์ของพลเมือง แคนาดา โดยการแสดงความเคารพต่อหน้าที่ ความต้องการ และความคิดของบุคคลอื่นๆ และให้ ความสำเร็จต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติที่เป็นอยู่” ในส่วนของวิชาอื่นๆ เช่น กระบวนการสอน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จะเน้นพัฒนาความรู้สึกและอารมณ์การมีส่วนร่วม หน้าที่ของบุคคล ความจงรักภักดีต่อชาติ

3.2.10 กระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของประเทศนิวซีแลนด์

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) ประเทศนิวซีแลนด์ เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าถึงการศึกษาที่ดีที่สุด นิวซีแลนด์ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ของชาติอย่างยิ่งยวดโดยมุ่งวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา ที่เอื้อให้ประชาชน มีทางเลือกและสามารถปรับเปลี่ยนจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่อนุบาล จนถึงชั้นอุดมศึกษา การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นนอกจากภารกิจของ

สถานศึกษาโดยเฉพาะแล้ว โรงเรียนจะดำเนินการอย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครองถือเป็นนโยบาย และใช้กิจกรรมการเรียนการสอน และการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ สอดแทรกการปลูกฝังเรื่องนี้ อยู่ตลอดเวลา โดยพยายามอธิบายเชื่อมโยงให้เด็กเห็นถึงผิด ถูก ดี เลว ที่เกิดขึ้นจนเกิดเป็นระบบคิด และจิตสำนึกในตัวเด็กจากแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ สามารถพิจารณาถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนได้ว่า จะต้องดำเนินการทุกอย่าง เพื่อปลูกฝัง คุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่ การกำหนดนโยบายแต่งตั้ง คณะกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงาน ควบคุม ดูแล การพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นการปฏิบัติจริงทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม รวมทั้ง การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อ แม่ ครู และบุคลากรอื่นๆในโรงเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน มีการประเมินผลเพื่อการพัฒนา เพื่อให้นักเรียน มีความรู้เข้าใจ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคล สำคัญในการพัฒนากำหนดนโยบาย วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่ กำหนดไว้ การกำกับติดตาม ควบคุม วัดผล และประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นกระบวนการที่ ต่อเนื่อง ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่ประเทศต่างๆมุ่งเน้นในการปลูกฝังสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 คุณธรรมจริยธรรมเด่นของการปลูกฝังในประเทศต่างๆ

ประเทศ	คุณธรรมจริยธรรม/คุณลักษณะ
ญี่ปุ่น	ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ อ่อนน้อมถ่อมตน ซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี ประหยัด ใฝ่ใญ่รายละเอียด ทำงานเป็นทีม ระลึกบุญคุณ สะอาดเป็นระเบียบ แยกแยะเรื่องส่วนตัวและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำงานอย่างกระตือรือร้น
เกาหลี	ขยันไม่ย่อท้อ ทุ่มเทในการทำงาน รักชาติ (รักองค์กร) กตัญญู รักการศึกษา มีวินัย เคารพผู้อาวุโส รู้จักหน้าที่และปฏิบัติตามหน้าที่อย่างเข้มแข็ง ละเอียดต่อการทำความผิด พึ่งตนเอง
เวียดนาม	ขยัน อดทน รักชาติ กตัญญู รักการศึกษาเล่าเรียน
ไต้หวัน	จริงจัง เพียรทำงานหนักด้วยความอดทน ประหยัด ขยันศึกษาหาความรู้ อ่อนน้อม เคารพครุฑในระเบียบ เป็นตัวของตัวเอง ตื่นตัวทางการเมือง มีจิตสำนึกเรื่องเวลาสูง เคารพในคุณค่าของคน กล้าให้กล้าบริจาค เชื่อต้องต่อสู้จึงจะชนะ

ศรีลังกา	อ่อนน้อม กตัญญู เคารพในผู้อาวุโส ซื่อตรง รับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น มีชีวิตพอเพียง
ฟินแลนด์	ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย

ตารางที่ 3 (ต่อ) คุณธรรมจริยธรรมเด่นของการปลูกฝังในประเทศต่างๆ

ประเทศ	คุณธรรมจริยธรรม/คุณลักษณะ
เยอรมัน	มีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อ รู้หน้าที่ สุจริต ซื่อตรง ตรงต่อเวลา ประหยัด
สวีตเซอร์แลนด์	ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อ ความเอาใจใส่ และ ความพิถีพิถัน เป็นตัวของตัวเอง มีวินัย
แคนาดา	มีระเบียบวินัย เป็นคนมีเหตุผล มีจิตใจเข้มแข็ง รักสันติ อดทนอดกลั้น ไม่นิยมใช้ความรุนแรง ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ ใฝ่รู้ รักการอ่าน
นิวซีแลนด์	มีวินัย ซื่อสัตย์ เคารพในความแตกต่าง เคารพผู้อื่น

3.3 หลักการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน ครูผู้สอนควรช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่ว และให้ผู้เรียนมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตภายใต้การตัดสินใจที่ถูกต้อง (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543) โดยหลักการในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมมีดังนี้

3.3.1 เน้นฝึกทักษะการคิดเชิงคุณธรรมจริยธรรม การฝึกให้ผู้เรียนคิดจะช่วยให้เกิดความสำนึก และเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมโดยไม่ต้องควบคุมผู้เรียนมากนักเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544); (กรมวิชาการ, 2545); (ทิศนา แคมมณี, 2546)

3.3.2 เน้นพัฒนาตามสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล ครูควรรู้จักผู้เรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี และจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2530); (บุญประกอบ วิสมิตะนันท์, 2527; อ้างถึงในสมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย (2533); (กรมวิชาการ, 2541); (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2544); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) และควรจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับช่วงวัย (สุพล บุญทรง, 2523); (สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย, 2533); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) สอดคล้องกับระดับทักษะการคิดและการใช้เหตุผล (คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, 2535); (สุดใจ บุญอารี, 2541); (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2544)

3.3.3 เน้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้เรียนต่างศาสนาและเน้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้เรียนต่างศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคี และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข แม้จะแตกต่างกันทางศาสนาไม่ควรเปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนา แต่พูดในมุมที่แต่ละศาสนามีความสอดคล้องกันและเปิดกว้างให้ผู้เรียนเข้าใจศาสนาต่าง ๆ ด้วยใจเป็นกลาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

3.3.4 เน้นเชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรมกับชีวิตจริง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ผ่านการวิเคราะห์และสนทนาแลกเปลี่ยนมุมมอง เกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งทางคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งการเข้าไปร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

3.3.5 เน้นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในรายวิชาบูรณาการ จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในทุกด้านของชีวิต ซึ่งสามารถทำได้โดยสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรมลงไปในการสอนวิชาต่าง ๆ โดยครูสอนในแต่ละวิชาควรเข้ามาตกลงร่วมกันว่าจะสอดแทรกลงในลักษณะใด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544); (กรมวิชาการ, 2545)

3.3.6 เน้นการมีส่วนร่วมของสังคมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสถาบันการศึกษาไม่สามารถทำได้โดยลำพังเนื่องจากความจำกัดในด้านทรัพยากร ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรขอความร่วมมือจากบ้านสถาบันศาสนา

ตอนที่ 4 การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน

การสอนสอดแทรก หรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสอนแบบบูรณาการ (Integration Instruction) นอกจากการสอนแบบบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) การสอนบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multi-disciplinary Instruction) และการสอนบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือเป็นคณะ (Trans-disciplinary Instruction) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสอนบูรณาการเนื้อหาสาระระหว่างรายวิชาหรือแบบสหวิทยาการ (Inter-disciplinary) ซึ่งการสอนบูรณาการคือการสอนที่นำเอาสาระความรู้ของศาสตร์สาขาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมาผสมผสานกันในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สาระความรู้ของศาสตร์หลายสาขาไปพร้อมๆ กัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ การสอนบูรณาการมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงการสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction)

4.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้และการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ (อัญชลี สารรัตน์, 2542); (กรมวิชาการ, 2545) ได้เสนอไว้ดังนี้

4.1.1 การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ ลักษณะการบูรณาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างเนื้อหาภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้เดียวกันหรืออาจกล่าวได้ว่าภายในวิชาเดียวกัน กลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน เช่น ผู้สอนคณิตศาสตร์ สอนเรื่องจำนวนและการดำเนินการ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แทนที่ผู้สอนจะแยกเนื้อหาเรื่องจำนวน เรื่องการดำเนินการ ผู้สอนก็นำเนื้อหาทุกเรื่องมาสัมพันธ์ โดยสมมติกรณีตัวอย่าง ร้านเช่าหนังสือการ์ตูน ร้านเช่าหนังสือการ์ตูนมีการ์ตูนแต่ละประเภทแล้วครูผู้สอนเขียนจำนวนเช่าการ์ตูนแต่ละประเภทแล้วให้ผู้เรียนคำนวณค่าจำนวนร้อยละของผู้เช่าการ์ตูนแต่ละประเภท

4.1.2 การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ นำเนื้อหาสาระหลายวิชามาสัมพันธ์กันรูปแบบการบูรณาการถือได้ว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ เช่นนำเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปะ ดนตรี มาประสานเป็นเรื่องเดียวกัน ภายใต้หัวข้อเรื่อง (Theme) ที่เลือกมา จำแนกการบูรณาการเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย การบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ และการบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือร่วมกันสอนเป็นคณะ การบูรณาการแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

4.1.2.1 การบูรณาการแบบสอดแทรก (infusion integration) ลักษณะการจัดการเรียนการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนเพียงคนเดียวสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่นๆเข้าไปในวิชาของผู้สอน

4.1.2.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน (parallel integration) ลักษณะการจัดการเรียนการสอนบูรณาการแบบคู่ขนานจัดการเรียนการสอนโดยครูผู้สอน 2 คน สอนคนละวิชา กัน ต่างคนต่างสอนต่างวางแผนร่วมกัน ตามหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน ร่วมกันระบุหัวเรื่อง แล้วครูผู้สอนแต่ละคนแยกกันสอน ชิ้นงานที่ครูมอบหมายให้ผู้เรียนทำก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละวิชา การสอนต้องสะท้อนถึงหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาที่ครูระบุร่วมกัน

4.1.2.3 การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (multi-disciplinary interration) ลักษณะการจัดการเรียนการสอนบูรณาการแบบพหุวิทยาการจัดการเรียนการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนกันคนละวิชา วางแผนร่วมกันตามหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน แล้วต่างคนต่างสอนเนื้อหาที่ได้รับมอบหมาย มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงวิชาความรู้ต่างๆ

4.1.2.4 การบูรณาการข้ามวิชาหรือร่วมกันสอนเป็นคณะ (transdisciplinary integration) ลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบข้ามวิชาจัดการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนคนละวิชา ร่วมกันวางแผน ปรัชญาหรือ สร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการร่วมกันโดยกำหนดหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน ร่วมกันเป็นคณะโดยสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะด้านใดพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

นอกจากนี้ (ทิตินา แคมมณี, 2550) ได้อธิบายถึงการบูรณาการต้องมีการเชื่อมโยงที่ดี เพราะการเชื่อมโยงที่ดีทำให้เกิดความพอดี เป็นปกติไม่ก่อให้เกิดปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ทำให้ประหยัดเวลาในการดำเนินกิจกรรม การบูรณาการสามารถบูรณาการได้ทั้งหลักสูตรและการบูรณาการจัดการเรียนการสอน ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอน เป็นลักษณะของการดำเนินการของครู สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบดังนี้

1. การสอนแบบสอดแทรก (infusion instruction) ครูผู้สอนคนเดียวสอดแทรกเนื้อหาเนื้อหาวิชาอื่นๆ เข้ามาในวิชาที่ตนสอน
2. การสอนแบบคู่ขนาน (parallel instruction) ครูผู้สอนสองคน สอนคนละวิชา การกันวางแผนร่วมกัน ต่างกันต่างสอนรายวิชาที่ตนได้รับมอบหมาย
3. การสอนแบบพหุวิทยาการ (multidisciplinary instruction) ครู 2 คนขึ้นไป สอนคนละวิชา กัน วางแผนการสอนร่วมกันโดยกำหนดให้รายวิชาใดรายวิชาหนึ่งเป็นแกนกลางและต่างคนต่างสอนรายวิชาที่ตนเองได้รับมอบหมาย
4. การสอนแบบเป็นคณะหรือเป็นทีม (transdisciplinary instruction) ครู 2 คนขึ้นไป สอนคนละวิชา กัน วางแผนการสอนร่วม แต่ไม่มีการกำหนดให้รายวิชาใด รายวิชาหนึ่งเป็นแกนกลางและครูทุกคนก็ร่วมกันสอน

4.2 ความหมายของการสอนสอดแทรก

อัญชลี สาระรัตนะ (2542) ได้กล่าวถึงความหมายของ การสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมิษาการ, 2544); (ทิตินา แคมมณี, 2550); (สมโภชน์ พนาवास, 2558) ที่ว่า การบูรณาการแบบสอดแทรก (infusion integration) เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนเพียงคนเดียวสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่นๆ เข้าไปในวิชาของผู้สอน

กล่าวโดยสรุป การสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ครูเพิ่มเติมเนื้อหาหรือความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นเข้ามาในวิชาที่ตนเองสอน โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว จากความหมายของการบูรณาการแบบต่างๆ ในงานวิจัยนี้ กล่าวถึงเฉพาะการสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) เท่านั้นเพราะเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมมากที่สุดต่อการปฏิบัติในการสอนสอดแทรกคุณธรรม

จริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การรู้สัจธรรมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยกเว้นสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมเป็นการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงอยู่แล้ว โดยการสอนแบบ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นกำหนดวัตถุประสงค์ทางจริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนสอน ผู้การปรับพฤติกรรมนั้น เรียนของครู และผู้เรียนโดยครูคนเดียว

4.3 รูปแบบและแนวคิดในการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนตามความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จากการศึกษารูปแบบการสอนแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม พบว่า มี 2 รูปแบบดังนี้ (สุนน อมรวิวัฒน์ และ ทิศนา ขัมมณี, 2530; อ้างถึงใน รุ่งทิพา จันทน์วัฒนวงศ์ (2549)

4.3.1 การสอนโดยอ้อม คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการสอน แต่ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ที่แทรกซึมเข้าไปเป็นวิธีการที่ดีที่สุด โดยโรงเรียนจะต้อง จัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน เมื่อผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ก็แทรกซึมเองโดยไม่ต้องมีการสอน

4.3.2 การสอนโดยตรง คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นจะต้องมี การสอนกันอย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยจัดให้มีเนื้อหาโครงสร้างที่จะสอนจะเรียนกันอย่างแน่นอน การจัดการเรียนการสอนเป็น 2 แบบคือ แบบมีโครงสร้างแน่นอน และแบบการสอดแทรกในรายวิชา รายละเอียดแต่ละแบบมีดังนี้

4.3.2.1 แบบมีโครงสร้างแน่นอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนใน ลักษณะของการตั้งเป็นวิชามาโดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้อง สัมพันธ์กัน มีเวลาเรียนแยกออกมาชัดเจน มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญและมีความเหมาะสมรับผิดชอบใน การสอนโดยตรง เช่น สอนในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้การรู้สัจธรรม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ข้อจำกัดของการสอนวิธีนี้ คือมีความโน้มเอียงที่จะทำให้การสอนกลายเป็น การสอนให้เชื่อ มากกว่าการคิด มีความโน้มเอียงที่จะกลายเป็นการเล่นแบบวิชาการ ถ้าครูสอนไม่ เหมาะสม และมีความเข้าใจในการสอนไม่มากพอจะทำให้หลักสูตรนั้นไม่บรรลุผลได้

ข้อดีของการสอนแบบมีโครงสร้างแน่นอน คือ เป็นวิธีที่ตรงไปตรงมา เปิดเผยช่วยให้ผู้เรียนได้ หลักการและแนวทางที่แน่นอน เป็นวิธีการที่เอื้อต่อการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพได้ เพราะให้มี วัตถุประสงค์ชัดเจนไม่คลุมเครือ และเป็นวิธีที่ช่วยให้วัดและประเมินผลได้ ทำให้สามารถวัดปริมาณ และคุณภาพได้

4.3.2.2 การสอดแทรกในรายวิชา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนสามารถที่จะสอดแทรกสาระเกี่ยวกับคุณธรรมอันพึงประสงค์ในลักษณะสอดแทรกไปพร้อมๆ กับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมต่างๆ คือ ไม่มีการจัดเนื้อหาหรือกิจกรรมโดยเฉพาะขึ้นเป็นพิเศษ แต่ครูผู้สอนได้สอดแทรกในเนื้อหาวิชาต่างๆ อยู่แล้ว เช่น สอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ จะต้องพยายามระลึกและตระหนักถึงบทบาทในการสอนและพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของตนและพยายามสอดแทรก เห็นว่าสอนในลักษณะนี้จะช่วยให้รับประโยชน์ทั้ง 2 ทาง คือ จะช่วยให้การเรียนรู้ด้านจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่ดีที่มีความหมายขึ้น เพราะผู้เรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนและในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาวิชานั้นๆ มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งขึ้น

ข้อจำกัดของการสอนสอดแทรกในรายวิชา คือ ประเด็นทางจริยธรรมหรือคุณธรรมจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาต่างๆ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดทำให้ไม่ครอบคลุมประเด็นที่ควรจัดอีกมากมาย ครูที่เนื้อหาต่างๆ อาจมองข้ามประเด็นปัญหาทางจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีที่ควรปลูกฝังในเนื้อหาวิชาของตน และเป็นวิธีที่ไม่เอื้อให้ครูที่ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องลึกซึ้ง อาจจะทำให้การสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ข้อดีของการสอนแบบสอดแทรกในรายวิชา คือ เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติกลมกลืนไม่มีการแบ่งแยก ไม่ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อะไรเป็นพิเศษ และเป็นวิธีที่ป้องกันไม่ให้เกิดการสอนเป็นในลักษณะการบอกให้เชื่อ

นอกจากนี้รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น (รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์, 2549) ได้สรุปรูปแบบการสอนแบบสอดแทรกที่ครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 3 รูปแบบ มีรายละเอียดแต่ละรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมเนื้อหาวิชาหลัก เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมๆ กับเนื้อหาวิชาหลัก โดยการหยิบยกประเด็นจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์ในเนื้อหาวิชานั้นๆ ขึ้นมาอภิปราย เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจสาระของจริยธรรมคุณลักษณะเจตคติเชิงจริยธรรมการมีเหตุผลเชิงจริยธรรม นำไปสู่พฤติกรรมที่ดีๆ ที่ปฏิบัติจริงในชีวิต

รูปแบบที่ 2 การสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยวิธีบูรณาการจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนได้เรียนรู้จริยธรรมและพัฒนาการพัฒนาคูณลักษณะ จากการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ของบทเรียนนั้นๆ กระบวนการซึมซับจากการปฏิบัติสามารถทำได้ ทุกวิชา ทุกกิจกรรม ทุกบทเรียนทุกขั้นตอนของการสอน การพัฒนาจึงเป็นไปใน

ลักษณะที่ค่อยๆ แทรกซึม โดยผู้เรียนโดยผู้เรียนได้รู้ได้เห็น ได้เข้าใจ ได้ปฏิบัติจริง เช่น กระบวนการกลุ่ม การรายงาน การอภิปราย ใบงาน การทำแบบฝึกหัด เป็นต้น วิธีนี้เน้นการเสริมสร้างจริยธรรม และคุณธรรมจริยธรรมโดยเริ่มจากการปฏิบัตินำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้เชิงจริยธรรม เจตคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมอันแสดงออกถึงลักษณะดี

รูปแบบที่ 3 การสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมในสถานการณ์/เหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์หรือเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่กำลังเป็นประเด็นปัญหา ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน หรือสังคม ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเจตคติ แนวทางการตัดสินใจอย่างถูกต้องและเหมาะสม อันเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นำไปสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องแก่นักเรียน ครูสามารถนำประเด็นดังกล่าวมาจัดการเรียนการสอนเป็นกรณีพิเศษ หรืออาจสอดแทรกในชั้นนาของบทเรียนอื่นๆก็ได้ หรือจะมีการสอดแทรกต่างหากในโอกาสที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมข่าวเหตุการณ์ กิจกรรมธรรมะ 5 นาที

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมตามรูปแบบ การสอนสอดแทรกดังกล่าว จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อครูผู้สอนคำนึงถึงแนวทางการปฏิบัติดังนี้ (นิออน พินประดิษฐ์, 2545)

1. ควรเป็นการผสมผสานให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
2. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
3. มีการกระตุ้นให้ถกคิดหรือเราให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้เนื้อหาวิชาพร้อมกับประเด็นที่ต้องพัฒนา
4. สอดแทรกในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่องและอย่างน่าสนใจ
5. สอดคล้องให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ยกตัวอย่างใกล้ตัว
6. ควรใช้วิธีที่หลากหลายไม่จำเจและเหมาะสมกับลักษณะผู้เรียน
7. ให้การเสริมแรงเมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี
8. ควรระบุคุณธรรมจริยธรรมที่จะพัฒนาไว้ในวัตถุประสงค์ของการสอนด้วย

นอกจากนี้การสอนสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมมีข้อคำนึงที่สำคัญเกี่ยวกับผู้สอนดังนี้

1. ควรเป็นบุคคลที่ผู้เรียนมีความรักและศรัทธา เพราะถ้าเป็นบุคคลที่ผู้เรียนไม่รัก แล้วผู้เรียนจะพยายามหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเป็นบุคคลที่ผู้เรียนรัก เขาจะรับรู้ว่าคุณครูมีความรักและหวังดีต่อเขาอย่างจริงใจ จะไม่คิดว่าคอยจับผิดลงโทษหรือถ้าจะลงโทษเขาก็ด้วยเหตุผลที่สมควรและเพื่อปรับปรุงเขา

2. ต้องเข้าใจหลักการเสริมแรงและการให้รางวัลอย่างถูกวิธีเพื่อนำไปสู่การควบคุมตนเองของผู้เรียนและผู้สอนไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ตรงข้ามกับสิ่งที่สอนและควรตระหนักว่า “แบบอย่างที่ดีมีค่าเหนือกว่าคำสอน”

3. ควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเป็นประชาธิปไตย ให้ความใกล้ชิดและเป็นกันเองกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้สึกอึดอัดและเรียนรู้อย่างมีความสุข

4.4 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

พฤติกรรมการสอนสอดแทรกเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของครู ซึ่งย่อมส่งผลสะท้อนกลับถึงนักเรียนตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะในห้องเรียน พฤติกรรมการสอนของครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน เพราะครูเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนและเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน (รุ่งทิพา จันทน์วัฒนวงศ์, 2549) กล่าวไว้ว่า ครูควรแสดงพฤติกรรมการสอนสอดแทรกจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่ดีดังนี้

4.4.1 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน

ครูผู้สอนจะต้องตระหนักว่าการอบรมสั่งสอนของครูเพียงอย่างเดียวจะไม่ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมจริยธรรมได้ พฤติกรรมการแสดงออกของครูจะมีคุณค่ามากกว่า ฉะนั้นบทบาทของครูในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบนั้น หมายความว่า การประกอบกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวันของครู เช่น การพูด การแต่งกาย การแสดงความเมตตา การแสดงความรักต่อเด็กสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นตัวแบบให้นักเรียนลอกเลียน ฉะนั้นสิ่งที่สอนนักเรียนกับสิ่งที่ประสงค์ให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติครูจะต้องปฏิบัติตามบทบาทต่อไปนี้

4.4.1.1 แสดงกริยาวาจาสุภาพอ่อนโยนทั้งต่อเด็กและบุคคลอื่น แสดงออกถึงการให้เกียรติแก่บุคคลที่ครูปฏิสัมพันธ์ด้วย

4.4.1.2 ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเป็นมิตร ให้เกียรตินักเรียนโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศ วัย กระทำด้วยความยุติธรรม และมีความเป็นกันเองกับเด็ก

4.4.1.3 แสดงความกระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่

4.4.1.4 แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในคำตอบและสนใจกับคำพูดของนักเรียน คือ การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง

4.4.1.5 แสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียนทั้งการเรียนและการแสดงออกทางจริยธรรมที่ดีงาม

4.4.1.6 แสดงออกถึงความเอาใจใส่ต่อการเรียน ความประพฤติทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

4.4.4.7 ดำรงชีวิตที่มีระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด มีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามหลักศาสนา

4.4.4.8 เป็นที่ปรึกษาให้แก่นักเรียน โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ ให้กำลังใจและปลุกปลอบใจนักเรียน

4.4.2 เป็นผู้ทำหน้าที่ในการสั่งสอนอบรมนักเรียนโดยตรง

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียนมีเป้าหมายให้คนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข คือมีความรู้ที่จริยธรรมและคุณลักษณะที่ดี ควรให้การอบรมสั่งสอนโดยตรงด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชา ครูสามารถดำเนินการดังนี้

4.4.2.1 ขั้นเตรียมการสอน

1. การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีสำหรับเด็ก จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาและปรัชญาของโรงเรียน

2. วิเคราะห์องค์ประกอบของจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดี ที่เป็นนโยบายของสถานศึกษา และในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรว่ามีจริยธรรมและคุณธรรมอะไรบ้างที่จะต้องดำเนินการพัฒนาให้เกิดขึ้นมา กำหนดจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีจะต้องพัฒนา

3. กำหนดของเขตของจริยธรรมและคุณลักษณะและตัวบ่งชี้พฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับระดับชั้นหรือสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรมโดยพิจารณาถึงรูปแบบวิธีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณลักษณะ สื่อการเรียนรู้ และวิธีการ/เครื่องมือประเมินจริยธรรมและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับเนื้อหา ผู้เรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและที่สำคัญพิจารณาถึงความสามารถในตนเอง หากขาดความรู้ครูจะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

4.4.2.2 ขั้นสอน

การจัดการเรียนการสอนไม่ว่าครูจะเลือกรูปแบบวิธีสอนใดก็ตาม ต้องคำนึงการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงสาระการเรียนรู้โดยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับเด็กบรรยากาศการเรียนรู้ต้องเป็นบรรยากาศแห่งมิตรภาพ อบอุ่น ปลอดภัย เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม เน้นการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้อย่างสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็ก การสอนแต่ละครั้งผู้สอนต้องพยายามให้เด็กได้พัฒนาให้เด็กได้พัฒนาจริยธรรมทั้งความรู้ เจตคติ เหตุผล และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม คำนึงถึงความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอในการพัฒนา ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ หากครูพบเห็นนักเรียนประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ควรแก้ไขแจ้งให้ทราบและปรับพฤติกรรมผู้เรียนโดยวิธีที่เหมาะสมเป็นกรณีไป

4.4.2.3 ขั้นการประเมินผล

ครูดำเนินการประเมินตามแผนที่วางไว้ โดยประเมินให้ครอบคลุมทั้งความรู้ เจตคติ เหตุผล และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม การประเมินผลจริยธรรมเป็นสิ่งที่กระทำค่อนข้างยากและจะต้องนำข้อมูลหลายๆ ด้านประกอบกันไป เพื่อการสรุปจริยธรรมด้านใดด้านหนึ่ง ในการประเมินแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจะต้องกระทำดังนี้

1. กำหนดคุณลักษณะจริยธรรมที่ต้องการวัด
2. กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะจริยธรรมที่ต้องการวัด และกำหนดเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้พฤติกรรมจริยธรรม
3. กำหนดวิธีการวัดและเครื่องมือวัด

การประเมินต้องวิธีการที่หลากหลาย และใช้กับนักเรียนทุกคนทุกกลุ่ม ครูต้องตระหนักว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัย ระดับการศึกษา และสิ่งแวดล้อมของเด็กแต่ละคน ดังนั้นครูพิจารณาเลือกวิธีการประเมินผลจริยธรรมของนักเรียนต้องพิจารณาให้เหมาะสมและรอบคอบ เน้นการประเมินตามสภาพจริง

4.4.3 เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดี การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเด็กนั้น สภาพหรือบรรยากาศในห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะบรรยากาศในห้องเรียน เพราะเวลาส่วนใหญ่ของนักเรียนจะดำเนินชีวิตอยู่ในห้องเรียนมากกว่าที่อื่น ในโรงเรียน ห้องเรียนจึงเป็นการจำลองชุมชนพื้นฐานให้แก่เด็ก การเริ่มเรียนรู้สังคมของเด็กได้เริ่มต้นที่โรงเรียนและจะมีความงอกงามทางจริยธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการสร้างและการส่งเสริมโดยครูและความร่วมมือของเด็ก โดยเน้นว่า การจะพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ ปัจจัยด้านบรรยากาศของห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญควรเป็นบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบ มีความเป็นมิตรของสมาชิก จะทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อชั้นเรียนและการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางจริยธรรม ครูสามารถดำเนินการดังนี้

4.4.3.1 การสร้างชุมชนจริยธรรมในห้องเรียน การดำเนินชีวิตในห้องเรียนของเด็กต้องเป็นไปเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม การปฏิสัมพันธ์กับครูกับเพื่อนเป็นวิธีการเรียนรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในสังคม ครูจะช่วยนักเรียนในการสร้างชุมชนจริยธรรมได้ดังนี้

4.4.3.2 เริ่มด้วยการให้นักเรียนได้รู้จักกันทั้งห้อง โดยให้เด็กแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยโดยการสัมภาษณ์กันและกัน ให้นักเรียนเรียกชื่อกันอย่างคุณภาพ

4.4.3.3 ช่วยเหลือเด็กให้เรียนรู้บทบาทของตนเอง โดยจัดกรรมการประจำห้องเรียน ซึ่งจะต้องให้นักเรียนทุกคนได้รักษาที่ตามที่เขาถนัด โดยร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง

4.4.3.4 ส่งเสริมความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและกลุ่มเพื่อน เช่น มอบหน้าที่เวรทำความสะอาด เวรจัดโต๊ะอาหาร เวรบริการประจำวัน เป็นต้น

4.4.3.5 ช่วยส่งเสริมจริยธรรมและคุณลักษณะจากการสร้างกฎ ระเบียบ วินัยในการอยู่ร่วมกันในชุมชนของนักเรียน โดยครูและนักเรียนร่วมตั้งกฎข้อบังคับร่วมกัน โดยวิธีการอภิปราย ครูชี้ให้เห็นวิธีที่ทำให้ได้ซึ่งกฎ ข้อบังคับที่ทุกคนยอมรับ จะแสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดชุมชนห้องเรียนที่ดี การปฏิบัติตามข้อบังคับจะช่วยให้นักเรียนในการควบคุมตนเอง

4.4.3.6 ครูใช้การประชุมของชั้นเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ประชาธิปไตย โดยผ่านประสบการณ์การประชุมนักเรียนพวกเขาสามารถมีส่วนร่วมในขบวนการประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับชีวิตที่ร่วมกันเป็นกลุ่มห้องเรียน เช่น การประชุมตั้งกฎข้อบังคับ ประชุมกำหนดขั้นตอนการทำงาน การประชุมเพื่อปรับปรุงห้องเรียน เป็นต้น

4.4.3.7 ครูสนับสนุนและส่งเสริมการคิดไตร่ตรองทางจริยธรรมและคุณลักษณะ โดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เก็บประเด็นทางจริยธรรมและคุณลักษณะในชีวิตจริงจากชีวิตในห้องเรียน โรงเรียนหรือจากตัวเด็กใช้เป็นประเด็นในการสอนจริยธรรมและคุณลักษณะอย่างง่าย อาจจะเป็นการอภิปรายประเด็นข้อขัดแย้งให้นักเรียนร่วมกันคิดและหาเหตุผลที่เป็นทางออกในการปฏิบัติจริง

ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ (2551) การออกแบบการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการบูรณาการในลักษณะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องวิเคราะห์คุณลักษณะที่ต้องการสอดแทรกในการเรียนให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ผู้เรียน กิจกรรม การเรียนการสอน รวมถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่ต้องการสอดแทรก ซึ่งหากครูขาดการคิดวิเคราะห์ และกำหนดลงในแผนการจัดการเรียนรู้แล้วก็จะทำให้การบูรณาการสอดแทรกคุณลักษณะต่างๆ ดังกล่าว ขาดความสมบูรณ์ลงไป โดยทั่วไปครูที่ดีควรมีการเตรียมตัวก่อนสอนอาจเขียนเป็นแผนการสอนอย่างเป็นทางการ หรือเขียนเป็นบันทึกย่อ (short note) สำหรับประเด็นสำคัญที่จะสอนอยู่แล้ว สิ่งที่ครูควรจะต้องทำเพิ่มเติม คือ พยายามวิเคราะห์แผนการสอนหรือเนื้อหาวิชาที่จะสอนว่าจะสามารถสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีให้แก่ นักเรียนอย่างไร ซึ่งไม่ว่าจะสอนวิชาใดก็ตามครูทุกคนมีหน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (นันทิพา กงวิไล, 2554)

1. ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้

การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมนี้ ครูผู้สอนทุกระดับชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชา สามารถออกแบบแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยแนวดำเนินการดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ต้องนำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1.1.1 วิเคราะห์หลักสูตร ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตัวชี้วัด แล้วจัดทำเป็นจุดประสงค์ ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติหรือคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องพัฒนา

1.1.2 วิเคราะห์ผู้เรียน ประกอบด้วย การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามกรอบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งในการวิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมควรระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่ต้องเสริมสร้าง เพื่อผู้สอนจะนำไปกำหนดในจุดประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้

1.1.3 วิเคราะห์ข้อมูลสถานศึกษาและชุมชน เป็นข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการที่จะนำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาดังกล่าว

1.2. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ต่างๆ มาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1.2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยทั่วไปประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้กับนักเรียน

1.2.2 กิจกรรมการเรียนรู้ ในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องระบุกิจกรรมที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ที่ต้องการเสริมสร้างสอดแทรกไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหา และสถานการณ์

1.2.3 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในส่วนของการวัดประเมินผลการเรียนรู้ นอกเหนือจากผู้สอนต้องวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ ผลงาน และการประเมินคุณธรรมจริยธรรม โดยต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งต้องเลือกเครื่องมือ วิธีการวัดและประเมินผล และเกณฑ์การประเมินผลโดยพิจารณาให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผล

จากกระบวนการของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าการออกแบบการเรียนรู้โดยบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมนั้น ต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน และข้อมูลสถานศึกษาและชุมชน แล้วนำข้อมูลจากการวิเคราะห์มากำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผล

สวียุทธ์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550) กล่าวถึง ขั้นตอนการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนใช้กิจกรรมสั้นๆ เพื่อเร้าให้ผู้เรียนสนใจ
2. กิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ให้ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. การสรุป แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ สรุปกิจกรรมโดยใช้เวลาสั้นๆ ร่วมกัน
4. การวัดและการประเมินผล การสอนแบบบูรณาการแบบสอดแทรก จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ความคิด มีประสบการณ์จริง และเกิดทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสอดแทรกในการสอนเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้อื่นๆ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ ครูทุกคนต้องระลึกอยู่เสมอว่าจะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนทุกครั้งที่มีโอกาสไม่ว่าจะสอนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ใดก็ตาม โดยการตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้มีจุดประสงค์ทางจริยธรรมด้วย นอกจากนี้การสร้างเนื้อหาบทเรียน การยกตัวอย่างในการสอน การอภิปรายปัญหาในบทเรียน การสรุปบทเรียน สรุปข้อคิดจากบทเรียน ก็ต้องให้สอดคล้องกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอในทุกบทเรียน

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (2540) ได้กำหนดขั้นตอนการสร้างบทเรียนบูรณาการตามรูปแบบการบูรณาการ ดังนี้ การสอนตามรูปแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) และรูปแบบขนาน (Parallel Instruction) มี 2 วิธี คือ 1) เลือกหัวข้อเรื่อง (Theme) ก่อน แล้วดำเนินการพัฒนาหัวข้อเรื่องให้สมบูรณ์ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้ชัดเจน กำหนดแหล่งข้อมูลหรือทรัพยากรที่จะใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้ และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การสอนและกิจกรรมอื่นๆตามลำดับ 2) เลือกจุดประสงค์รายวิชา 2 รายวิชาขึ้นไปก่อน แล้วนำมาสร้างเป็นหัวข้อเรื่องที่ร่วมกันระหว่างจุดประสงค์ ที่เลือกไว้ กำหนดทรัพยากรที่ใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้ และใช้ในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้การสอนและอื่นๆ ตามลำดับ มีรายละเอียดดังนี้

1. เลือกหัวข้อเรื่อง (Theme) ก่อน

1.1 เลือกหัวข้อเรื่องด้วยวิธีดังต่อไปนี้

- 1.1.1 ระดมสมองของครูและนักเรียน
- 1.1.2 เน้นเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
- 1.1.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ
- 1.1.4 กำหนดเรื่องให้แคบลง ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ความสะดวกในการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ และความสนใจของนักเรียน

1.2 พัฒนาหัวเรื่องดังนี้

1.2.1 เขียนวัตถุประสงค์โดยกำหนดความรู้ความสามารถที่ต้องการจะทำให้เกิดแก่ผู้เรียน การเขียนวัตถุประสงค์ควรเขียนให้เชื่อมโยงระหว่างวิชาให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่กิจกรรม

1.2.2 กำหนดเวลาในการสอนให้เหมาะสมกับกำหนดการต่างๆ

1.2.3 เตรียมสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรม

1.3. ระบุทรัพยากรที่ต้องการ ควรคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น หาง่าย ประหยัด

1.4. พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

1.4.1 กำหนดกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาอื่น

1.4.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน

1.4.3 เลือกวิธีที่ครูวิชาต่างๆทำงานร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

1.4.4 เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม

1.4.5 ครูเตรียมสื่อ วัสดุ ล่วงหน้า ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน แบบจด บันทึก แบบประเมิน แบบทดสอบ และอื่นๆ

1.5 ดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่เตรียมไว้

1.5.1 พยายามปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ แต่อาจปรับกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

1.5.2 ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตลอดหน่วยการเรียนรู้

1.5.3 ร่วมมือกับครูผู้อื่น มีการพบปะกันเป็นระยะเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า

1.6 ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนโดยครูควรกระทำตลอดเวลา เพื่อ ประโยชน์ในการปรับปรุงงาน ครูอาจให้นักเรียนประเมินตนเองก็ได้ ครูควรใช้วิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับการประเมินตามสภาพจริง

1.7 ประเมินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูสำรวจจุดเด่นจุดด้อยของกิจกรรม แล้วบันทึกไว้ไปปรับปรุง

1.8 แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูด้วยกันเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมครั้งต่อไป

2. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อน

2.1 เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้จาก 2 รายวิชาที่สัมพันธ์กัน

2.2 นำจุดประสงค์ตามขั้นที่ 1 มาร่างเป็นหัวเรื่อง (Theme)

2.3 ระบุทรัพยากรที่ต้องการ

2.4 พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน

2.5 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.6 ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

2.7 ประเมินกิจกรรมการเรียนการสอน

2.8 แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูด้วยกัน

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม มีขั้นตอนคล้ายคลึงกันกับวิธีที่หนึ่งแต่ต่างกันที่ลำดับขั้นตอนเท่านั้นนอกจากคุณครูต้องสอนเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ ครูต้องอบรม สั่งสอน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนด้วย ซึ่งนายอาจอง ขุมสาย ณ อยุธยา ได้สร้างคู่มือประกอบการอบรมโครงการ คุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยมีใจความสำคัญเกี่ยวกับหลักของการสอนที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมนำวิชาการสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

1. แบบอย่าง เด็กจะเลียนแบบจากผู้อื่น โดยเฉพาะครูและผู้ปกครองในโรงเรียนไม่ใช่แค่ครู รวมไปถึงผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทุกคนมีบทบาทในการสอนเด็กจากตัวอย่างของตน

2. เอ็ดดูแคร์ (Educare) เอ็ดดูแคร์มีความหมายว่า เป็นการนำเอาสิ่งที่ดีงามออกมาจากตัวนักเรียน การเปลี่ยนนักเรียนให้เป็นคนดี ครูต้องสร้างแรงบันดาลใจ ครูต้องสามารถเข้าถึงใจของนักเรียนและสามารถพูดภาษาใจ ครูต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ตัวเองพูด ซึ่งหมายถึงการที่ครูต้องปฏิบัติที่ตนเองสอน ครูจะมีบทบาทที่สำคัญมากในการช่วยให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยครูไม่ต้องพูดหรือสอนอะไร อย่างเช่น ครูเข้ามาในห้องเรียนก่อนเวลานิดหน่อยทุกครั้งทุกๆวัน ครูก็จะได้สอนเรื่องการตรงต่อเวลาแล้วโดยไม่ต้องพูดอะไร ครูแค่เป็นต้นแบบสำหรับคุณธรรม ครูที่ดีคือ ครูที่มีบุคลิกบูรณาการคุณธรรมหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ตลอดเวลา ครูควรพูดด้วยความนินมวลออ่อนหวานเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ซึ่งปรากฏอยู่ในคำพูด ความคิดและการกระทำ ครูแบบนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียน และสามารถเข้าถึงใจของนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีอย่างรวดเร็ว ครูที่ดีแบบนี้ต้องไม่สอนคุณธรรม แต่จะดึงคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ออกมาจากจิตใจของนักเรียนโดยอัตโนมัติ

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้ผ่านการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน โดยทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประเมินก็ต้องประเมินเป็นกลุ่มไม่ใช่ประเมินรายบุคคลซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขันกัน เพื่อลดความเห็นแก่ตัวของนักเรียน

(ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน, 2551) กล่าวว่า ในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอนนั้น ครูควรจะให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมและจริยธรรมที่จำเป็นซึ่งมุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ การไม่พูดปด ความกตัญญูกตเวที และความเมตตาต่อผู้อื่น

2. ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติ เช่น การแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ การประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมต่อวัฒนธรรม และประเพณีที่ดำรงความเชื่อถือในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ เป็นต้น การสอนครูสามารถสอนโดยตรง เช่น การบอกเล่า อธิบายในสิ่งที่ควรทำให้แก่นักเรียน หรือใช้วิธีการสอนโดยอ้อม เช่น การสมมติสถานการณ์ และดำเนินการวิเคราะห์โดยการแบ่งกลุ่ม หรือจัดให้มีการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ให้นักเรียนได้วิเคราะห์ตัวละคร เสนอความคิดเห็น รวมทั้งสรุปแนวทางที่สมควรประพฤติหรือปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

สุปราณี จิราณรงค์ (2551) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียน ดังนี้

1. ใช้นิทาน โดยเฉพาะเด็กในชั้นเล็กๆ การใช้นิทานนอกจากจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังได้สาระความรู้ โดยสอดแทรกคติสอนใจต่างๆ ซึ่งนิทานเป็นสื่อการสอนที่เหมาะสมมากสำหรับเด็กเล็ก เช่น นิทานกระต่ายกับเต่า แม้เต่าจะเดินช้าแต่ก็พยายามจนชนะกระต่ายที่ทะนงตน หลงตนเอง ก็ต้องพ่ายแพ้ นอกจากนิทานอีสป นิทานธรรมดาดำๆไปแล้ว นิทานชาดกก็เป็นนิทานที่สอนใจให้คติที่ดีแก่ผู้เรียนเช่นกัน

2. ใช้เหตุการณ์ปัจจุบันมาเป็นสื่อในการสอน เช่น มีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทในห้องเรียน มีการใช้กำลังตัดสินปัญหาทำให้ได้รับบาดเจ็บกัน การวิ่งชนเพื่อจนถาดอาหารเกลื่อนกลาดแล้วขอโทษ เหตุการณ์เหล่านี้นำมาเป็นตัวอย่างในการสอนได้เป็นอย่างดี

3. ใช้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มาเป็นสื่อในการสอน เช่น เหตุการณ์นักเรียนยกพวกตีกัน เด็กขโมยของในห้างสรรพสินค้า เด็กติดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งครูสามารถนำข่าวมาจากหนังสือพิมพ์มาสอนได้เพื่อให้นักเรียนเห็นผลเสียที่เกิดขึ้นตามมา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้แนะนำเทคนิคการบูรณาการคุณธรรมสู่กระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

1. บทบาทของนักเรียน นักเรียนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้บอกว่าเขาอยากเรียนรู้อะไรและจะเรียนรู้อย่างไร และนักเรียนควรมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการตอบคำถาม

2. การฝึกสมาธิ เริ่มต้นทุกชั่วโมงหรือทุกวิชาด้วยการนั่งสงบนิ่ง ทำสมาธิ นักเรียนจะเรียนได้ก็ต้องมีสมาธิในการเรียน ซึ่งจะทำให้มีความสงบนิ่งและความจำที่ดีขึ้น ครูที่จะนำสมาธินั้นควรที่จะฝึก

กับตนเองก่อนสัก 2 อาทิตย์ ครูต้องฝึกพูดจากใจ ใช้คำพูดที่นุ่มนวล อ่อนหวาน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เกิดสมาธิ ใช้ดนตรีบรรเลงเบาๆเปิดคลอตาม เนื่องจากดนตรีที่เหมาะสมจะช่วยให้จิตใจสงบ

3. แร้งบันดาลใจ ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนได้ คือ ครูที่จะมีอิทธิพลสูงสุดในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ความรักความเมตตาจะมีส่วนสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างแรงบันดาลใจครูจะสามารถเข้าถึงใจของนักเรียนได้ เมื่อครูเสียสละและอุทิศตนเพื่อศิษย์ ศิษย์ก็จะปฏิบัติตามครู ในการสร้างแรงบันดาลใจครูต้องใช้ความคิด การกระทำ คำพูดสอดคล้องกับใจ

4. การสร้างบรรยากาศ ครูต้องสร้างบรรยากาศของความสงบ ความรัก ความเมตตา ที่สำคัญคือบรรยากาศที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียนและบรรยากาศเรียนรู้ที่ดีต้องเป็นบรรยากาศ ที่สนับสนุนให้เด็กคิดวิเคราะห์ ถ้าทีจะแสดงความเห็น ถึงแม้ความคิดเห็นบางครั้งจะไม่ตรงกับความคิดเห็นของครู ซึ่งครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แล้วครูก็อาจจะพูดว่า “ดีมากที่นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกันและเราจะช่วยกันค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยกัน ครูเองก็จะได้เข้าใจเรื่องนี้ให้ดีขึ้น” ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้น

5. นำคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากภายใน วิธีการสอนตามหลักเอ็ดดูแคร ครูจะไม่ใช้วิธีการบรรยายแต่จะสอนให้เด็กคิดเอง ครูจะใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดเอง และตอบคำถาม แต่ถ้าหากนักเรียนตอบคำถามไม่ได้ก็ให้ใช้วิธีการให้นักเรียนได้สงบจิตใจของตนเอง คือ ให้นักเรียนนั่งสมาธิสัก 2-3 นาที แล้วค่อยคิดหาคำตอบ

6. บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในทุกวิชาและทุกกิจกรรม อาทิเช่น

6.1 สร้างแรงบันดาลใจ

6.2 คุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองซึ่งสามารถให้นักเรียนได้คิดและพูดออกมา

6.3 บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้

โดยตรง

6.4 เปลี่ยนสิ่งที่ไม่ดีมาเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับนักเรียน

6.5 ใช้การเปรียบเทียบ

6.6 ดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากนักเรียนด้วยวิธีการพูดคุยกันและระดม

ความคิด

6.7 ใช้การล่ามทาน

6.8 เล่นเกมที่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์

จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสามารถสอนสอดแทรกในรายวิชาอื่น นอกจากการจัดการศึกษาในรายชั่วโมงที่มีการจัดการเรียนการสอน โดยการสอนสอดแทรกไปกับทุกรายวิชาที่

มีการสอนในชั้นเรียน ทั้งนี้เพราะรายวิชาต่างๆที่บรรจุไว้ในหลักสูตรก็มีส่วนสร้างคุณธรรมจริยธรรม บางประการแก่ผู้เรียน ไม่เพียงแต่อยู่ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน ขณะเดียวกันการศึกษาความรู้แต่ละรายวิชานั้น ผู้เรียนก็จำเป็นต้องมีคุณธรรมในสาขานั้นด้วย เช่น การเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเมื่อดูเผินๆแล้ว คนทั่วไปจะเห็นได้ว่าเป็นวิชาที่ไม่ ค่อยเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพราะวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของความเจริญทางวัตถุ คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยสังสมมติตั้งแต่การสมมติด้วยตัวเลขไปจนถึงการสมมติด้วยตัวอักษร แต่โดยสาระที่แท้จริงแล้วทั้ง 2 วิชาเป็นกระบวนการศึกษาโดยอาศัยเหตุผลและหลักตรรกวิทยาเป็น สำคัญ ดังนั้นวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จะเป็นรายวิชาที่สามารถปลูกฝังคุณธรรมและอุปนิสัย ของการมีเหตุผลให้แก่แก่นักเรียนได้ดีที่สุด โดยมีได้เป็นการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเหตุผลในทางความคิด เท่านั้น แต่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีเหตุผลถึงระดับพฤติกรรมได้ ข้อแตกต่างระหว่างเหตุผลทาง วิทยาศาสตร์และเหตุผลทางจริยธรรม คือ การพัฒนาจริยธรรมนั้น ครูผู้สอนหรือผู้ให้การพัฒนา จริยธรรมไม่สามารถควบคุมปัจจัยต่างๆในการทดลองได้เหมือนในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ครูคณิตศาสตร์ ครูวิทยาศาสตร์ สามารถปลูกฝังให้เด็กรู้จักการคิดอย่างมีกระบวนการ วิทยาศาสตร์ได้ และครูสังคมศึกษาสามารถใช้ประโยชน์จากลักษณะนี้ต่อไป คือ ครูสังคมศึกษา สามารถจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เด็กมีโอกาสใช้กระบวนการคิดอย่างวิทยาศาสตร์ ในการพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ตัวเลือกทางจริยธรรมได้แล้ว การเรียนการสอนทุกรายวิชาในชั่วโมง เรียนก็จะต้องมีความสอดคล้องและเป็นการช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งถือเป็นความ พยายามที่ดีที่สุดประการหนึ่งของครูที่ทำหน้าที่ตัวแทนสังคมตามที่สังคมคาดหวังและมอบความไว้วางใจ

นอกจากวิชาคณิตศาสตร์ จะช่วยพัฒนาความมีเหตุผลให้แก่แก่นักเรียนแล้ว การศึกษาวิชา คณิตศาสตร์จะทำให้แก่นักเรียนเกิดคุณธรรมสำคัญอีกหลายประการ เช่น ความมีวินัย การเคารพ ใน กฎเกณฑ์ และการยอมรับในกติกาแม่บท เช่น นักเรียนต้องยอมรับและเคารพในกฎเกณฑ์ และ ยอมรับในกติกาแม่บท เช่นนักเรียนต้องยอมรับและเคารพในสูตรตลอดจนทฤษฎีต่างๆ อันจะนำไปสู่ การเคารพกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายบ้านเมือง นอกจากนั้นเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคน ละเอียดยรอบคอบ ตลอดจนการรู้จักคิดหาวิธีการหลายๆรูปแบบสู่การแก้ปัญหา เพราะการหาคำตอบ ทางคณิตศาสตร์ไม่สามารถยัดวิธีการใดวิธีหนึ่งสำหรับแก้ปัญหาในทุกสถานการณ์ได้ แต่ต้องรู้จัก เลือกลงใช้สูตร กฎเกณฑ์ วิธีการต่างๆมาประสมประสานกันอย่างเหมาะสม ดังนั้นหากนักเรียนได้รับการ ฝึกพฤติกรรมเหล่านั้นจนเป็นนิสัย และได้รับการชี้แจงให้ตระหนักในวิธีการเหล่านี้ว่ามีได้เพียงวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่มนุษย์ต้องรู้จักใช้ ในการดำรงชีวิตประจำวัน การศึกษาแขนงต่างๆ ก็ช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีจริยธรรมและดำรงชีวิตที่ดีงาม ในทางกลับกัน หากมี ชั่วโมงวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ แก่นักเรียน ครูสังคมศึกษาก็มีภาระในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เช่น การจัดการเรียนการ

สอนเรื่องความซื่อสัตย์ ครูควรพัฒนาให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ นักเรียนก็จะไม่ทำการทุจริตในการเรียนในวิชาอื่นๆ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ศึกษา	แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม																		
	การกำหนด วัตถุประสงค์				การจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน		การวัดและ ประเมินผล		พฤติกรรมในชั้นเรียน										
									พฤติกรรม ของครู					พฤติกรรม ของนักเรียน					
ศึกษาหลักสูตร	วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้	วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรม	กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ผู้จริยธรรม	เน้นปฏิบัติเพื่อใช้ในชีวิต	รูปแบบวิธีสอนหลากหลาย	นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้	ประเมินตามสภาพจริง	กำหนดเกณฑ์ในการวัด	กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด	ให้คำปรึกษาและเอาใจใส่	เสริมแรงทางบวก	เป็นมิตรกับผู้เรียน	กระตือรือร้นในการสอน	การแสดงความงามจากสภาพ	ห้องเรียนสะอาดเรียบร้อย	ร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติ	บรรยายในการเรียนเป็นมิตร	นักเรียนมีบทบาทในห้องเรียน	
1	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
2	√	√	√	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	√	-	√	-	-	-	√	√	√	√	√	√	-	-	-	-	√	-
4	-	-	-	-	√	√	-	-	-	-	√	-	√	-	√	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	√	-	√	√	√	√	-	√	√
6	-	-	-	-	√	√	√	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
7	-	√	-	-	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	√	√	√	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	2	4	2	3	5	6	3	3	3	2	4	3	3	2	3	2	1	3	2

1. รุ่งทิวา จันทรวินนวงษ์ (2545)	2. ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ (2545)
3. นีออน พิณประดิษฐ์ (2545)	4. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550)
5. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550)	6. สุปราณี จิราณรงค์ (2551)
7. ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2551)	8. สุวิทย์ รักมณี (2555)

จากการสังเคราะห์การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง การดำเนินการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม การวัดและประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านพฤติกรรมในชั้น เรียน แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของครู และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

ตอนที่ 5 การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

การวัด (Measurement) ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูล ที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละบุคคลว่ามีลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างไร

การประเมิน (Assessment) ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นการนำข้อมูลที่แสดงถึงคุณธรรม จริยธรรมที่ได้จากการวัดมาพิจารณาสรุปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

การให้คนมีคุณธรรมจริยธรรมก็คือ การทำให้คนมีศีลธรรม (Moral) นั่นเอง ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ สำคัญ และหัวใจของศีลธรรมทุกศาสนาคือ “การทำดี ละเว้นชั่ว” เพราะฉะนั้นถ้าต้องการสอนให้เด็ก มีคุณธรรมจริยธรรมก็คือสอนให้เด็กรู้จัก ทำดี ละเว้นช่วนั่นเอง การสอนคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็น การให้คนทำดี ละเว้นชั่วตามฐานะหรือบทบาทที่บุคคลนั้นเป็น เช่น เป็นลูก นักเรียน สมาชิกในห้อง ในโรงเรียน ในสังคม เป็นต้น นักเรียนที่ดี ควรประพฤติอย่างไรและครูที่ดีควรประพฤติอย่างไร ครูจึงต้องทำตัวเป็นแบบอย่างตามบทบาทของครูที่ดีเพื่อให้ศิษย์ได้เรียนรู้ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไม่ควรแยกไปสอยต่างหากแต่ต้องบูรณาการเข้ากับเรื่องที่สอนการทำให้คนเป็นคนดีมี คุณธรรมจริยธรรมด้วยการบูรณาการในการเรียนการสอนนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ครูควรกระทำ แต่อย่าเน้นเพียงคุณธรรมจริยธรรมอย่างเดียวแล้วทำให้ความรู้ ความสามารถด้านอื่นๆ ลดน้อยลงไป จะทำให้เด็กไม่มีปัญญาจะคิดหรือทำอะไร

5.1 แนวทางการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, pp. 20-34) การวัดด้านคุณธรรม จริยธรรมต้องมีระดับความเข้มในการกระทำที่แสดงออกของผู้เรียนว่า มีคุณธรรมจริยธรรมระดับ สูงสุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ยิ่งเป็นจริยธรรมโดยเจตนาอันเกิดจากปัญญาไปกำกับเจตนาในการ ทำดีละเว้นชั่ว เครื่องมือวัดและประเมินต้องสะท้อนว่าผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมอันเกิดจาก

ความมีปัญญา และปัญญานั้นเองทำให้แสดงการกระทำนั้นออกมา ดังนั้น การตอบแบบประเมินหรือแบบสอบถามของนักเรียนแสดงว่าเด็กมีฐานมาจากการเกิดปัญญาว่าจะทำหรือไม่ โดยเจตนาของตนเอง ดังนั้นการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องใช้หลักจิตวิทยาไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่อยู่ที่วิธีคิดของผู้เรียน หลักการวัดและประเมินด้านคุณธรรมไม่ควรใช้ดัชนีอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้เครื่องมือการวัดและประเมินเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่ง แต่ต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ให้นักเรียนประเมินตนเอง หรือใช้การสังเกตพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอาจไม่เหมาะสม อาจต้องใช้การสัมภาษณ์หรือใช้การพูดคุยกับผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะที่สังเกตได้หรือคำตอบที่ได้จากแบบประเมินนั้นเกิดขึ้นเพราะอะไร เนื่องจากการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นการวัดทางจิตใจที่วัดได้ยากกว่าการวัดความสามารถทางสติปัญญา ดังนั้นผู้วัดต้องใช้ตัวเองเป็นเครื่องมือในการวัด ทำตนเองให้ปลอดอคติ และเทคนิควิธีการประเมินจะต้องสามารถวัดได้ว่า ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากปัญญากับการกระทำดีละเว้นชั่วของบุคคลนั้น นี่คือหัวใจสำคัญของการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่วัดในด้านคุณธรรมจริยธรรม มี 4 ประการ คือ

5.1.1 วัดความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

5.1.2 การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม (Attitude) คือ ความโน้มเอียงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น ถ้าเห็นประโยชน์ก็ทำ ดังนั้นการวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำนั้น ซึ่งดีกว่าการวัดความรู้

5.1.3 การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning) คือ การวัดเหตุผลที่มาสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ ตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งคืนดินสอเพื่อนที่ตนเองเอาไป ลองถามดูว่าทำไมคืน ถ้าเด็กบอกว่าคืนเพราะกลัวครูตี กับเด็กที่ตอบว่าคืนเพราะรู้ว่าดินสอ那不是ของเรา ไม่ควรนำมาเป็นของตนเอง เด็กที่ตอบอย่างหลังย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าคนแรก ซึ่งในการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ต้องมีทฤษฎีทางจริยธรรมมาประกอบการพิจารณาด้วย อย่างไรก็ตามการนำทฤษฎีหนึ่งมาใช้ต้องดูบริบทของสังคมไปด้วย

5.1.4 พฤติกรรมการแสดงออก (Action) เป็นการแสดงออกของนักเรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและการประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องสามารถวัดได้ทั้งการกระทำหรือการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ด้านความรับผิดชอบ ครูต้องสามารถสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบที่แสดงออกจากการกระทำ

5.2 การวัดจริยธรรม

จริยธรรมในตัวมนุษย์มีระดับอยู่แตกต่างกัน จึงจำเป็นจะต้องมีการคิดค้นวิธีการวัดจริยธรรมขึ้นมา

5.2.1 ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม หมายถึง ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับจริยธรรมของสังคม นั้น เป็นความรู้ของมนุษย์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนที่เรารู้กันว่า การกระทำชนิดใดที่ควรกระทำ ทำแล้วได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทำแล้วไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนั้นยังรวมถึง ความรู้ ความประพฤติว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ ไม่ประพฤติอีกด้วย ความรู้ทั้งสองประการนี้ก็มีดังต่อไปนี้

ความซื่อสัตย์เป็นของคนดี

การลักขโมยเป็นของไม่ดี ไม่ควรกระทำ

การบริจาคลอहित เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เป็นต้น

การวัดความรู้ทางจริยธรรมนั้น สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมหรือสิ่งที่ควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติของสังคมหรือไม่

5.2.2 ทศนคติเรื่องจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าคนชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียงใด เช่น บางคนอาจมีทัศนคติที่ดีต่อการบริจาคลอहित แต่บางคนอาจมีความรู้สึกไม่เห็นด้วยต่อกิจกรรมแบบนี้ คนที่เห็นด้วยต่อการบริจาคลอहित อย่างน้อยก็ไม่ขัดขวางหรือทำลายกิจกรรมการบริจาคลอहित และคนนี้มีแนวโน้มอาจบริจาคลอहितของตนเอง แต่คนไม่เห็นด้วยต่อการบริจาคลอहित นอกจากตัวเองจะไม่บริจาคแล้ว ก็อาจขัดขวางต่อกิจกรรมนี้ก็ได้ และสามารถวัดได้ด้วยการสร้างมาตรวัดทัศนคติแบบต่างๆ เช่น วิธีการของเธอร์สตัน หรือลิเคอร์ท หรือออสกูต เป็นต้น โดยมีตัวอย่างดังนี้

ก. เทคนิคการวัดของเธอร์สตัน

	ไม่เห็นด้วย					เห็นด้วย					
การบริจาคลอहितเป็นสิ่งที่ควร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	กระทำ

ข. เทคนิคการวัดของลิเคอร์ท

การบริจาคลอहितเป็นสิ่งที่ควร	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
กระทำ					

ค. เทคนิคการวัดของออสกูต

การบริจาคลอहित

ไม่ดี	3	2	1	0	-1	-2	-3	ดี
-------	---	---	---	---	----	----	----	----

5.2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวมานี้ จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลมีจริยธรรมในระดับต่างๆ กัน ตามที่โคลเบิร์กได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรมไว้ 6 ขั้นที่กล่าวมาข้างต้น

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

พระครูประโชติจันทวิมล(นาม จนทโชโต) (2555) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษา เปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเพื่อเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัย 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ 2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบ จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากปัญหาดังกล่าว

ธิดาพร โตสติ (2546) ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมกับนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่าคุณธรรมที่นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ และความขยันหมั่นเพียร เหตุปัจจัยของคุณธรรมเชื่อมโยงกับการขาดแบบอย่างที่ดี ครอบครัว ตัวนิสิต และอาจารย์ ผู้สอน คุณธรรมที่ได้ รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมมีความสอดคล้องกับคุณธรรมที่นิสิต ควรได้รับการพัฒนา แนวทางการจัดกิจกรรมที่มีผลกระทบทำให้เกิดแนวทางอื่นตามามากที่สุดคือ การที่อาจารย์ ใส่ใจให้ โอกาสให้ นิสิตได้พัฒนา อีกทั้งทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ และการประสานร่วมมือจากทุกฝ่ายของมหาวิทยาลัย ผู้ปกครองและอาจารย์

นภดล เทียนเพิ่มพูน (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ ในระดับสูงสุด คือ เป็นผู้มีสัจจะและความจริงใจ และระดับต่ำสุด คือ เป็นผู้ ที่มีระเบียบวินัย จริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และระดับต่ำสุด คือ ให้ความช่วยเหลือผู้ อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รูปแบบและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ครูอาจารย์ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ นักเรียนนายร้อยตำรวจ และระดับต่ำสุด คือ การให้นักเรียนท่องจำ

ณัฐพงศ์ ชัยไพพงษ์พันธุ์ (2550) ได้สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณ ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับค่าขนาดอิทธิพล คือ 1) ทฤษฎีจริยธรรม เช่น ทฤษฎีของเพียเจต์ โคลกเบิร์ก 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม 3) รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ เป็นแบบการมองเห็น 4) บทบาทของผู้ เรียน คือ เป็นแบบการรับความรู้โดยการมองเห็น การรับความรู้โดยการฟัง และการอภิปรายแสดงความคิดเห็น 5) รูปแบบการสอน คือ เป็นแบบการใช้กระบวนการทางสังคม การเน้นตามลักษณะเฉพาะของบุคคล และการเน้นตามแนวคิดตามกลุ่มพฤติกรรมนิยม 6) บทบาทผู้สอน คือ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยการแสดงให้ ดู ถ่ายทอดความรู้โดยการให้ฟังและจัดสภาพแวดล้อมและช่วยเหลือผู้เรียน และ 7) สื่อการเรียนการสอน คือ เป็นทั้งสื่อเพื่อการมองเห็นและสื่อเพื่อการฟัง

พีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541) ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆครูในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรม โดยชั้นนำเข้าสู่บทเรียนได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติโรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทุกด้านในการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน ปัญหาที่พบมักเกิดจากตัวผู้เรียน โดยผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญและไม่ตระหนักถึง

ความสำคัญ นอกจากนี้ครูผู้สอนยังขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ โรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดยจัดอบรมสัมมนาแก่ครู 2. การปลูกฝังคุณธรรมโดยตรง โรงเรียนได้สอนรายวิชาคุณธรรมจริยธรรม มีการใช้สื่อประกอบ การอบรมหน้าเสาธงโดยครูที่ปรึกษาหรือครูผู้รับผิดชอบ มีการอบรมประจำสัปดาห์ และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ แต่ผู้เรียนมีไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากอิทธิพลปัจจัยภายนอก เช่น สื่อ ตัวแบบ 3. การบูรณาการทั้งและนอกโรงเรียน โรงเรียนมีการกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันทั้งนี้ครูร่วมมือในการดูแลและจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอน

เกื้อกูล รัตโนภาส (2537) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกตามทัศนะของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออก มีทัศนะต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาด้านการอบรมสั่งสอน การจัดกิจกรรม และการเสริมแรง และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในระดับมาก ส่วนด้านการติดต่อผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วบทบาทของครูในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่สังกัดต่างกัน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จรัสศรี พัวจินดาเนตร (2556) ได้ศึกษาผลของการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบร่วมมือในวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสอนแบบประสบการณ์เรียนรู้แบบร่วมมือให้คะแนนในทุกด้านสูงที่สุด ได้แก่คุณธรรมจริยธรรม ทักษะการปฏิบัติงาน และความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้ ยังพบว่า การให้กำลังใจและการชมจากครู ประกอบกับเทคนิคการเล่านทานจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนโดยเฉพาะในวัยนี้เกิดความสนใจและมีสมาธิได้อย่างดี แต่ครูต้องระวังเรื่องข้อจำกัดของเวลาที่มีอยู่ ดังนั้นหากมีการจัดสรรเวลาที่เหมาะสมและนิทานที่เข้ากับบทเรียนได้ดี วิธีการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือจะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ดีเยี่ยมสำหรับวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นในหลายด้าน โดยเฉพาะการมีแนวคิดใหม่ๆ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความคิดสร้างสรรค์ และมีขั้นตอนในการทำงานที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Thurston and Berkey (1998) ได้ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโรงเรียนชุมชนชนบท ได้เสนอการดูแลจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมโรงเรียนให้ปลอดภัย และพัฒนา นักเรียนและคนให้มีความรับผิดชอบ ในการทำความเคารพและน้ำที่โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ในการวิจัยนี้ได้อธิบายการเรียนการสอน 3 แบบสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งในการรักษาคุณธรรมจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน และร่วมมือกับชุมชนในการรักษาคุณธรรมจริยธรรมไว้ การสอนทักษะและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนโดยการเน้นทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสำหรับการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

Weissbourda (2003) ได้ศึกษาความคล้ายคลึงกันระหว่างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในเรื่องราวการเจริญเติบโตทางจริยธรรมในการศึกษาได้ระบุองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณธรรม 6 องค์ประกอบ ซึ่งรวมกันอยู่ในแหล่งต่อไปนี้ คือ การคิดเชิงวิจารณ์มุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกคนอื่น การเคารพในเกียรติภูมิซึ่งกัน การเคารพในเสรีภาพและความรับผิดชอบ และการยึดถือความยุติธรรมและการเอาใจใส่ โดยมีโรงเรียนร่วมวิจัย 19 โรงเรียนจาก 23 โรงเรียนซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเมืองซานฟรานซิสโก และโอกแลนด์ พบว่าครูร้อยละ 75 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาประวัติศาสตร์และบูรณาการจริยธรรมในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ส่วนครูบางส่วนบูรณาการคำสอนทางสังคมของคาทอลิกในหลักสูตรของตน โดยครูมีการวิเคราะห์เนื้อหาประมวลได้ว่ามีองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 6 องค์ประกอบ การคิดเชิงวิจารณ์ และมุมมองที่หลากหลายนิยมใช้แทนการทบทวนบทต่างๆ และการเกริ่นนำตอนต่างๆมากที่สุด ส่วนอีก 4 องค์ประกอบระดับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนำไปบูรณาการเข้าในหลักสูตรประวัติศาสตร์นั้นถูกจำกัดด้วยเนื้อหาของตำราเรียน ความชอบของครูและการฝึกอบรม

Chi-Ming (2004) ได้ศึกษาเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความเข้าใจของนักเรียนในบรรยากาศของคุณธรรมในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 2,701 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 และนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 จาก 48 โรงเรียนทั่วไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า 1. แบบสอบถาม SMAQ (ยุติธรรม) อัตราส่วนประเด็นคุณธรรมต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนอยู่เหนือระดับคะแนนเฉลี่ย 2. แบบสอบถาม SCCP (ความระมัดระวัง) คะแนนอยู่เหนือคะแนนเฉลี่ย อัตราส่วนความเข้าใจในการทำความเคารพของนักเรียนมีคะแนนสูงสุด 3 ปัจจัยซึ่งได้รับผลกระทบบรรยากาศคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญเป็นเขตโรงเรียนเรียนและจำนวนโฮมรูมต่อโรงเรียน โรงเรียนในเขตทางตอนเหนือและตอนกลางมีบรรยากาศคุณธรรมมากกว่าตอนใต้และตะวันออก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีบรรยากาศคุณธรรมมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง

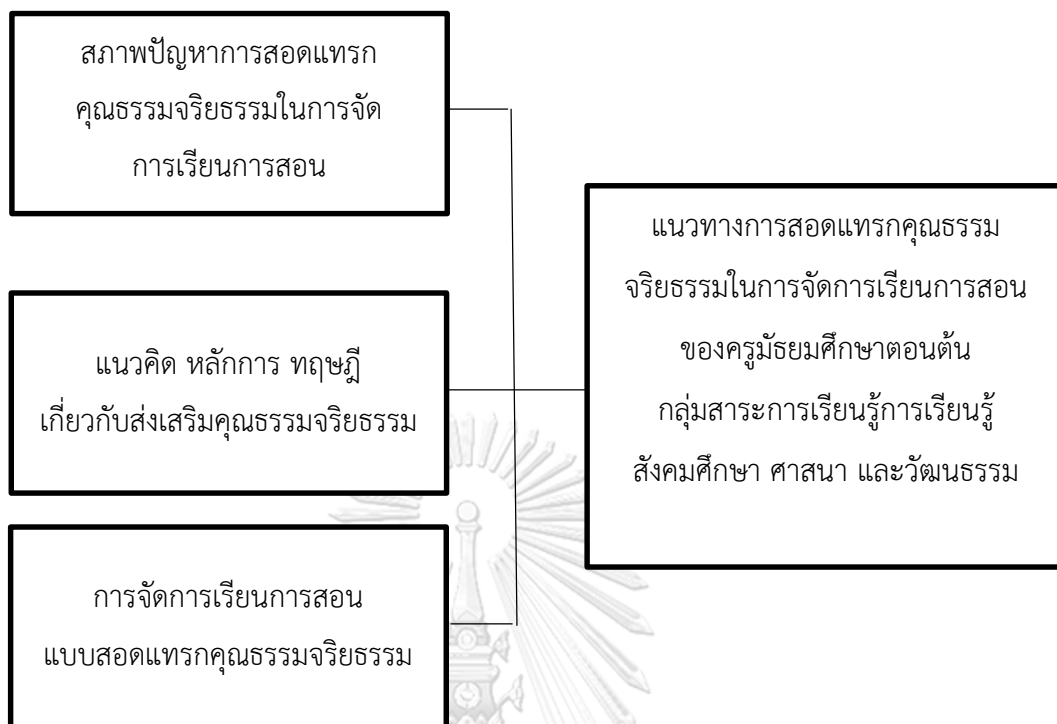
โรงเรียนประถมมีบรรยากาศคุณธรรมมากกว่ามัธยมศึกษา และนักเรียนหญิงมีบรรยากาศคุณธรรมมากกว่านักเรียนชาย

Ayllon and Roberts (1974) ได้ศึกษาถึงวิธีลดปัญหาระเบียบวินัยในชั้นเรียนและให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่สนใจการเรียนมากขึ้น โดยการเสริมแรงพฤติกรรมที่มีอยู่ในระเบียบวินัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นนักเรียนเกรด 5 ที่มีพฤติกรรมความไม่มีระเบียบวินัยในชั้นเรียนก่อความวุ่นวายในขณะที่ครูให้อ่านหนังสือ พบว่าการเสริมแรงด้วยระเบียบวินัย สามารถช่วยลดพฤติกรรมการก่อความวุ่นวายในชั้นเรียนและพฤติกรรมในการอ่านด้วย

Littrell (1981) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมและวินัยของนักเรียนว่าห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียนอย่างเคร่งครัดจะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียน นักเรียนจะชอบครูที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนมากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด ในการรักษาของวินัยของนักเรียนจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างครูที่ขอความช่วยเหลือนักเรียน และครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียน ปรากฏว่าครูที่ละเลยกับครูที่มีความเคร่งครัดอย่างมาก จะไม่มีผลต่อการรักษาวินัยของนักเรียน

Nurlaela Sari (2013) ได้ศึกษาความสำคัญในการสอนคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการลดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมซึ่งการศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุดผ่านการสร้างอุปนิสัย ซึ่งการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน โดยการบูรณาการรูปแบบการศึกษาเชิงจริยธรรม ผ่านการสร้างอุปนิสัย 5 ขั้นตอน คือ 1) สภาพสนับสนุนทางจริยธรรม 2) ทักษะด้านคุณธรรม 3) การฝึกปฏิบัติ 4) การควบคุมตนเอง 5) การพัฒนาแนวคิด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 2) กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1 การกำหนดแบบแผนการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน คือด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม ด้านวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน โดยการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้ง 4 สาระการเรียนรู้ ยกเว้นสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกประเภท วิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ไปหาข้อสรุปร่วมของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดนนทบุรี จำนวน 17 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposeive sampling) ได้แก่ (1) โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี (2) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี (3) โรงเรียนปากเกร็ด (4) โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี (5) โรงเรียนวัดเขมาภิร-ตาราม (6) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวัง

นนทบุรี (7) โรงเรียนสตรีนนทบุรี (8) โรงเรียนเบญจมรา-ชานุสรณ์ (9) โรงเรียนบางบัวทอง (10) โรงเรียนศรีบุญยานนท์ (10) โรงเรียนรัตนธิเบศร์ (11) โรงเรียนไทรน้อย (12) โรงเรียนราชวินิต นนทบุรี (13) โรงเรียนโพธิ์นิมิต (14) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี (15) โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี (16) โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม และ (17) โรงเรียนราชภัฏรณนิม

ตารางที่ 5 แสดงเกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จำนวนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3		จำนวน	รวม
ขนาดโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	โรงเรียน	(โรงเรียน)
โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนน้อยกว่า 500 คน	1	17
โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 500-1,499 คน	5	
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 1,500-2,499 คน	4	
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	โรงเรียนที่มีนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป	7	

ครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จำนวน 247 คน ซึ่งเป็นประชากรในการตอบแบบสอบถาม โดยได้รับแบบสอบถามคืนมา จำนวน 237 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบคำถามจากการดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.3.1 ขั้นการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาหาข้อมูลความรู้จากเอกสาร หนังสือ บทความ วารสารและงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่เกี่ยวกับการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของต่างประเทศ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและสร้างข้อคำถามเพื่อศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.3.1.1 การกำหนดเอกสารที่ใช้ในการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เอกสารที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู

มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยกำหนดเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้ 1) การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย 2) การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของต่างประเทศ

1.3.1.2 เอกสารที่ใช้ในการวิจัย เอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เอกสารด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศไทย และต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร ดังนี้

1.3.1.2.1 เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน อาทิ กรมศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระหว่างปี 2550 – 2561 ทั้งนี้ต้องเป็นเอกสารที่มีการระบุที่มา/แหล่งอ้างอิงข้อมูลอย่างชัดเจน

1.3.1.2.2 เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาสาระเน้นวิธีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ทั้งที่เป็นฉบับเอกสารและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

1.3.1.2.3 ภายในเอกสารต้องมีเนื้อหาที่สามารถนำมาวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของประเทศนั้นๆ

1.3.1.3 ขั้นตอนในการคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อคัดเลือกเอกสารด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ ดังนี้

1.3.1.3.1 รวบรวมรายชื่อเอกสารแนวปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจากสิ่งพิมพ์ที่เป็นเอกสารและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานวิทยทรัพยากร แหล่งข้อมูลออนไลน์

1.3.1.3.2 สืบหาเอกสารแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทย และต่างประเทศจากแหล่งข้อมูลไปรวบรวมรายชื่อ

1.3.1.3.3 คัดเลือกเอกสารจากเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

1.3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมเอกสารการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีขอบเขตในการเก็บรวบรวม ดังนี้

1.3.1.4.1 ขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมในชั้นเรียนโดยแบ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของครู และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียน

1.3.1.4.2 กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร

1.3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1.3.2.1 ผู้วิจัยนำสาระสำคัญที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาสร้างเป็นข้อคำถามในการสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.3.2.2 ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลและแนวคิดจากการศึกษาข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ได้แก่ โรงเรียนที่ปฏิบัติการสอน ระดับชั้นที่ทำการจัดการเรียนการสอน และสาระการเรียนรู้ที่สอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเพื่อสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรม

จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น (4.1) ด้านพฤติกรรมของครู และ (4.2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งมีความครอบคลุมเนื้อหาแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยข้อคำถามในส่วนนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์และสรุปแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศไทย และต่างประเทศ มีลักษณะเป็นข้อคำถาม 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) 5 ระดับ สร้างตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดระดับการปฏิบัติออกเป็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ในการสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น (4.1) ด้านพฤติกรรมของครู และ (4.2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนว่ามีการปฏิบัติในประเด็นเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต่อไป

2.2 แบบตรวจสอบรายการ (checklist) 2 ระดับ โดยแบ่งเป็นมีการปฏิบัติและไม่มีการปฏิบัติ ในการสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน ว่าครูผู้สอนมีการปฏิบัติในแต่ละด้านหรือไม่ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ทราบและนำมาสรุปและสังเคราะห์เป็นการการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการ

เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้การกำหนดค่าคะแนนสภาพการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้

ระดับการปฏิบัติ	ค่าของคะแนน
ปฏิบัติมากที่สุด	5
ปฏิบัติมาก	4
ปฏิบัติปานกลาง	3
ปฏิบัติน้อย	2
ปฏิบัติน้อยที่สุด	1

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเป็นรายชื่อ รายด้าน และโดยรวม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับการจัดกิจกรรม
4.56 – 5.00	ปฏิบัติมากที่สุด
3.56 – 4.55	ปฏิบัติมาก
2.56 – 3.55	ปฏิบัติปานกลาง
1.56 – 2.55	ปฏิบัติน้อย
1.00 – 1.55	ปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 คำถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ซึ่งข้อคำถามในส่วนนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์และสรุปแนวทางการสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นข้อคำถาม 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 แบบตรวจสอบรายการ (checklist) เป็นข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถ เลือกตอบได้ทั้งการเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ และเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว เพื่อสอบถาม ความคิดเห็นของครูผู้สอนถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นั้นผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็น แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป

3.2 แบบปลายเปิด (open - ended) เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนตอบตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของตนเองในประเด็นที่นอกเหนือจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้สอบถาม

3.2.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำ และปรับปรุงแก้ไขเพื่อเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2.2 นำแบบสอบถามที่ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไข และเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ครอบคลุมและมีความถูกต้องของเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 3 ท่าน ดังรายละเอียดการนำเสนอแบบสอบถามต่อผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

วันที่ 23 - 29 มีนาคม 2561 ผู้วิจัยได้นำจดหมายขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับประเด็นการประเมินของแบบสอบถาม

วันที่ 19 เมษายน 2561 ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านได้นำแบบสอบถาม และแบบประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับประเด็นการประเมินของแบบสอบถามที่ได้ประเมินเรียบร้อยแล้ว โดยสามารถสรุปภาพรวมของข้อเสนอแนะ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ประเด็นการปรับแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไข
ตอนที่ 2		
ข้อที่ 3 ครูเตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนเรียนด้วยการนั่งสมาธิ สงบจิตใจ	ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน	ไม่นำมาเป็นประเด็นคำถาม
ข้อที่ 12 ครูใช้เนื้อหา กิจกรรม ที่ สอด คล้อง กับ ชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่างใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจทางจริยธรรม	ควรปรับข้อความจาก “ใช้เนื้อหากิจกรรม”	ครูคัดเลือกเนื้อหาความรู้สำหรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่างใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจทางจริยธรรม

ตารางที่ 6 (ต่อ) ประเด็นการปรับแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไข
ข้อที่ 13 ครุฑนำบทบาทตัวละคร ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ลักษณะนิสัย เพื่อส่งเสริมการคิดเปรียบเทียบ	ควรปรับข้อความ และเพิ่มจาก “บทบาทตัวละคร”	ครุฑนำบทบาทตัวละครจากสื่อ ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และอื่น ๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ลักษณะนิสัย เพื่อส่งเสริมการคิดเปรียบเทียบ

โดยดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item – Objective Congruency Index: IOC) มีค่าน้อยกว่า 0.5 จำนวน 3 ข้อ ที่ไม่สามารถนำมาเป็นข้อคำถามได้จำนวน 1 ข้อซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยปรับแก้ไขตามคำแนะนำ และไม่นำมาเป็นข้อคำถามในเครื่องมือวิจัย

3.2.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง

1.3.1 การนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งเป็นครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 30 คน ใน 5 โรงเรียน เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

ภายหลังจากการนำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ พบว่า ภาษามีความชัดเจน สื่อความได้ จำนวนข้อคำถามมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ โดยมีผลการวิเคราะห์ตรวจหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.920

1.3.1.1 ปรับปรุงแก้ไข แล้วสร้างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล

1.3.1.2 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์มาเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลทั้งหมด และนำมาวิเคราะห์ต่อไป

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.1 ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดร้อยละของโรงเรียน จำนวนร้อยละ 90 ของจำนวนโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน

1.4.2 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.3 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน ที่เป็นประชากรในการวิจัยให้ทราบ และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเดินทางไปส่งแบบสอบถามด้วยตนเองโดยเริ่มส่งแบบสอบถามตั้งแต่วันที่ 2 พฤษภาคม 2561

1.4.4 ผู้วิจัยได้ติดตามการส่งแบบสอบถามที่ส่งไปยังโรงเรียนต่างๆ โดยโทรศัพท์สอบถามข้อมูล ในระหว่างวันที่ 15 – 17 พฤษภาคม 2561 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เดินทางไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง ในวันที่ 22 – 26 พฤษภาคม 2561

1.4.5 สรุปผลความสมบูรณ์ของแบบสอบถามของประชากรในการวิจัย จำนวน 237 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.95

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และค่าสถิติต่างๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Version 22) หาค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามลักษณะของเครื่องมือดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และหาร้อยละ (percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเพื่อสอบถามสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน จากกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น ด้านพฤติกรรมของครู และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้วิจัยนำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อโดยให้คำตอบตามอัตราการประมาณค่า ซึ่งมีระดับ 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับมาตรวจให้คะแนนในแต่ละข้อ และนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่ามีการปฏิบัติในประเด็นเหล่านั้น มากน้อยเพียงใด แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง โดยใช้เกณฑ์ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยและสภาพการปฏิบัติ

ระดับค่าเฉลี่ย	สภาพการปฏิบัติ
4.56 – 5.00	ปฏิบัติมากที่สุด
3.56 – 4.55	ปฏิบัติมาก
2.56 – 3.55	ปฏิบัติปานกลาง
1.56 – 2.55	ปฏิบัติน้อย
1.00 – 1.55	ปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 คำถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามใน 4 ด้าน คือ 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น ด้านพฤติกรรมของครู และ ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน โดย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำมาแจกแจงความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage) วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อทราบว่าแต่ละคนมีความคิดเห็น

1.6 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง เป็นการนำเสนอข้อมูลเชิง ปริมาณจากการวิเคราะห์ในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 จากแบบสอบถามเรื่องแนวทางการสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.7 การสรุปขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการ เรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของ ไทยและต่างประเทศ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นข้อคำถามสำหรับการศึกษาสภาพ ทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามสภาพการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการสอดแทรกคุณธรรม

จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.1 การกำหนดแบบแผนการวิจัย

เป็นการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่พัฒนามาจาก

- 1) ผลการวิเคราะห์เอกสารการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน
- 2) การศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่จัดการเรียนการสอนใน 4 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและนำเสนอเป็นแนวทางในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ที่ใช้ในการประชุมกลุ่ม (focus group) โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposeive sampling) พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และได้รับรางวัลในการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย คุณครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ได้แนวทางในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแก่ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2) ผลการศึกษาค้นคว้าการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) ผลการประชุมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ

ด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อนำผล ที่ได้สรุปข้อมูลมาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นต่างๆ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) ว่ามีประเด็นใดที่คล้ายคลึงและตรงกันมากที่สุด แล้วจึงนำมาเป็นแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ จากเอกสารที่ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.3.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศไทยและต่างประเทศใน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น ด้านพฤติกรรมของครู และ ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

2.3.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศมาสร้างเป็นข้อคำถามเพื่อศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.3.3.1 ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยนำผลจากการศึกษาเอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการพัฒนาข้อคำถาม

2.3.3.2 ศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยนำผลจากการศึกษาเอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมใน

การจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการพัฒนาข้อคำถาม

2.3.3.3 ผู้วิจัยนำข้อคำถามที่พัฒนาขึ้นมาจัดทำเป็นแบบสอบถามสภาพ การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากนั้นนำไปสอบถามกับครูผู้สอนมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 247 คน แล้วนำผลจากการตอบ แบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูล และคัดเลือกข้อคำถามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 80 หรือมีการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมรายด้านนั้นๆ ขึ้นไป มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญใน การศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา ตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.1 ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาเอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ และการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาจัดทำเป็นร่างแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียน การสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในรูปแบบเอกสารประชุมกลุ่มเพื่อนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการ เรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยในเอกสารประกอบการประชุมกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เอกสารด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมใน การจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัด การเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้ง 4 ด้าน

ส่วนที่ 3 ร่างแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียน การสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้ง 4 ด้าน

2.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมกลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม ในวันที่ 29 ตุลาคม 2561 เวลา 13.00 – 15.00 น. ณ ห้อง 818 อาคารพระมิ่งขวัญการศึกษาไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับร่างแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยได้รับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังแสดงได้ในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม	
1.1 หลักการในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้แนวทางมาจากความคิดรวบยอดการเรียนการสอน ดังนั้นจุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน โดยการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด วิเคราะห์ข้อมูลสถานศึกษา สภาพบริบทของชุมชน สภาพเหตุการณ์ จะทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมได้อย่างชัดเจน	การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนต้องให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยสามารถจัดกระบวนการที่ผู้สอนช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้อุปนิสัยที่ดีนอกจากสื่อการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนจะต้องเป็นผู้แนะนำแนวทางตามกระบวนการเรียนรู้เชิงพฤติกรรม โดยดึงหลักการและแนวคิดของผู้เรียนมาวิเคราะห์ร่วมด้วย เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันได้
1.2 ขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง ที่สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ	ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง ที่สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา

ตารางที่ 8 (ต่อ) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	
และเขียนพฤติกรรมบ่งชี้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด และกับเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน	ผู้เรียนให้บรรลุ และเขียนพฤติกรรมบ่งชี้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและกับเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน กรณีที่โรงเรียนมีการแบ่งนักเรียนเป็นห้องเรียนตามศักยภาพ เก่ง ปานกลาง อ่อน ผู้สอนจำเป็นต้องพิจารณาพื้นฐาน
2.1 หลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้เกิดผลเข้าไปในจิตใจหรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนได้ จะต้องมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูผู้สอนต้องยึดปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในทุกเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน	การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้เกิดผลเข้าไปในจิตใจหรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนได้จะต้องมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูผู้สอนต้องยึดปฏิบัติ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม และมีประสบการณ์จากการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในทุกเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีการใช้ทฤษฎีต่างๆเป็นแนวปฏิบัติ เช่นทฤษฎีเปลี่ยนนิสัย (Dr.Maxwell Maltz) ทักษะการคิดเพื่อชีวิตที่สำเร็จ (Executive Function) หรือมุ่งเน้นการสอนตามแนวทางของนักจิตวิทยามนุษยนิยม(Humanistic Psychology) ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงการทบทวนและประยุกต์ใช้หลักสูตรให้สอดคล้อง

ตารางที่ 8 (ต่อ) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
<p>2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม</p>	<p>กับสถานการณ์ปัจจุบันจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการบูรณาการทางความคิด</p>
<p>2.2 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำเข้าสู่บทเรียน ครูสร้างความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าในเรื่องต่างๆ โดยการสนทนา ชักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน หรือใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ คลิปวิดีโอสั้นๆ บทบาทของตัวละครจากโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ รูปภาพ เป็นต้น เพื่อเป็นการเชื่อมโยงกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกให้กับผู้เรียน - ครูใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายในการสอดแทรกเนื้อหา โดยครูผู้สอนควรกำหนดกิจกรรมเสริม ช่องจังหวะที่ต้องการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจน ยกตัวอย่างให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เน้นการวิเคราะห์ปัญหา/สถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้ทำงานกลุ่ม โดยเป็นการช่วยเหลือ ไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง หรือสถานการณ์จำลอง หรือใช้ปัญหาเป็นฐาน พร้อมจดบันทึกผลความคิดเห็นทางเลือก และการตัดสินใจที่นักเรียนได้ 	<p>ครูมุ่งฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรมการมีวินัย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นและเชื่อมโยงสู่คุณธรรมองค์รวม โดยสร้างความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าในเรื่องต่างๆ โดยการสนทนา ชักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน หรือใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ คลิปวิดีโอสั้นๆ บทบาทของตัวละครจากโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ รูปภาพ เป็นต้น เพื่อเป็นการเชื่อมโยงกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกให้กับผู้เรียน ครูผู้สอนควรกำหนดกิจกรรมเสริม ช่องจังหวะที่ต้องการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจน ยกตัวอย่างให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เน้นการวิเคราะห์ปัญหา/สถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้ทำงานกลุ่ม โดยเป็นการช่วยเหลือ ไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง สถานการณ์จำลอง หรือใช้ปัญหาเป็นฐาน พร้อมจดบันทึกผลความคิดเห็นทางเลือก และการตัดสินใจที่นักเรียนได้พิจารณา รวบรวมปัญหาจากข้อมูล สาเหตุจากการคิด และพิจารณาจากข้อเท็จจริง เป็นการสร้างจิตสำนึกอย่างสม่ำเสมอเน้นการสะท้อนคิดผ่านการเขียนสะท้อนวิเคราะห์ตนเองทุกครั้งเมื่อเสร็จสิ้น</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	
พิจารณา รวบรวมปัญหาจากข้อมูล สาเหตุจาก การคิด และพิจารณาจากข้อเท็จจริง เป็นการ สร้างจิตสำนึกอย่างสม่ำเสมอ	การเรียนการสอน หรือการบันทึกความดีลงใน “สมุดบันทึกความดี” เพื่อเป็นการสำรวจตนเอง ในแต่ละวันเพื่อปรับปรุงตนเอง ซึ่งเป็นการ กระตุ้นการตระหนักรู้ในตนเองและเจตคติใน เหตุผลของการบันทึก
- การสรุปบทเรียน ผู้เรียนสามารถสะท้อนการ ตัดสินใจทางจริยธรรมโดยใช้เหตุผลประกอบ ผ่านการเขียน หรือนำเสนอจากประสบการณ์ที่ เป็นประโยชน์กับตนเองมากที่สุด และเป็น ประโยชน์กับส่วนรวม	
3. ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน	
3.1 หลักการวัดและประเมินผลผู้เรียน	-
จากกิจกรรมการเรียนการสอน วัดและ ประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียน การสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ด้วยวิธีการที่ หลากหลาย ครูผู้สอนต้องกำหนดวิธีการวัดและ ประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียน การสอนที่มีความชัดเจน จากคุณธรรมที่เป็น นามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะคติทางจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และ พฤติกรรมการแสดงออกเพื่อครอบคลุมผู้เรียน ในทุกมิติ	

ตารางที่ 8 (ต่อ) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
3. ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน	
3.2 ขั้นตอนวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมโดยการวัดผลที่เป็นรูปธรรมตามตัวบ่งชี้ในด้าน
- ความรู้ ใช้แบบทดสอบวัดความรู้	ความรู้ทำให้สามารถทราบเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ในมิติหนึ่ง และการมุ่งให้คะแนนอาจทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจในการเปลี่ยนแปลง
- ทักษะคิดเชิงจริยธรรม ใช้แบบวัดเจตคติ การเขียนอธิบายในรูปแบบใบงาน แบบฝึกหัด การสัมภาษณ์	พฤติกรรมของนักเรียน แต่การวัดผลที่เป็นนามธรรมครูผู้สอนไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ ครูจะประเมินผู้เรียนได้จาก การสังเกต การสัมภาษณ์พูดคุย พฤติกรรมความรับผิดชอบในการกระทำต่างๆ โดยครูผู้สอนมีการบันทึกร่วมกันด้วย นอกจากนี้ควรให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองผ่านการสะท้อนคิดเป็นช่วงๆของการเรียน แต่ไม่บ่อยมาก
- เหตุผลเชิงจริยธรรม ใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย และปรนัย ประเมินจากผลงาน การสัมภาษณ์	
- พฤติกรรมการแสดงออก สังเกตพฤติกรรม ความรับผิดชอบที่แสดงออกจากการกระทำ พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมในห้องเรียน แฟ้มสะสมผลงาน เป็นการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง	
4. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน	
4.1) ด้านพฤติกรรมของครู	
4.1.1 หลักการด้านพฤติกรรมของครู การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนและผู้สอนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ หากผู้เรียนยังไม่พร้อมเรียนรู้ ครูต้องหาวิธีการกระตุ้นผู้เรียน เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน ให้ความมั่นใจ สร้างบรรยากาศในห้องเรียนควรเป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีความสุข เป็นมิตร สนุกกับการเรียนรู้	-

ตารางที่ 8 (ต่อ) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ	ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
4.1.2 ขั้นตอนด้านพฤติกรรมของ ครูทำความเข้าใจ และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคล ครูแสดงความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นแม่แบบที่ดี	สร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตรมิตร ให้ความรักความเมตตา กำลังใจ และเป็นที่ปรึกษาที่ดีกระตุ้นทางความคิดแก่ผู้เรียน
4.2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน	
4.2.1 หลักการด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ทุกคนต้องการการดูแลเอาใจใส่ และการยอมรับจากเพื่อน เพราะเพื่อนมีส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตในโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนในเชิงบวก มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน	-
4.2.2 ขั้นตอนด้านพฤติกรรมของผู้เรียน นำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในห้องเรียน และนักเรียนได้แสดงศักยภาพในการทำกิจกรรม และมีโอกาสเป็นผู้นำ ทำงานกลุ่มโดยมีการหมุนเวียนสมาชิกภายในกลุ่ม	ครูนำกิจกรรมหลอมละลายพฤติกรรมสู่นักเรียน โดยการปรับทัศนคติให้เข้าใจในความแตกต่างทางศักยภาพ การให้เกียรติเพื่อน ร่วม ชั้น ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

7. ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากแหล่งข้อมูลทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2) ผลการศึกษาสภาพ การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) ผลการประชุมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม มาสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็น และร่างแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามใน 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น ด้านพฤติกรรมของครูกับ และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ที่ผ่านการประชุมกลุ่ม (focus group) มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.6 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา บรรยายสรุป และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

2.7 การสรุปขั้นตอนการวิจัย

เป็นการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นมาจากการวิเคราะห์เอกสารการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจากครูผู้สอน และนำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงสรุปเป็นแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ทั้งนี้สามารถสรุปขั้นตอนการวิจัย สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 2) เพื่อกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถแยกเป็นข้อย่อยได้ดังนี้

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สามารถแยกได้ดังนี้

1.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 95.95 จากประชากรทั้งหมด 247 คน โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.65 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 27.85 สอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 21.52 ตามลำดับ และสอนมากกว่า 1 ระดับชั้น คิดเป็นร้อยละ 18.99 น้อยที่สุด

สาระการเรียนรู้ที่ทำการสอนมากกว่า 1 สาระการเรียนรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.43 รองลงมา คือ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 16.46 สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 13.92 สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.86 ตามลำดับ และสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม คิดเป็นร้อยละ 6.33 น้อยที่สุด ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับชั้นที่สอน	มัธยมศึกษาปีที่ 1	66
	มัธยมศึกษาปีที่ 2	51
	มัธยมศึกษาปีที่ 3	75
	มากกว่า 1 ระดับชั้น	45
	รวม	237
สาระที่สอน	สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตสังคม	15
	สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	21
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	33
	สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	39
	มากกว่า 1 สาระการเรียนรู้	129
	รวม	237

1.2 สภาพการสอหดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการศึกษาสภาพการสอหดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 237 คน ได้ผลการศึกษาสภาพการสอหดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอหดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นพฤติกรรมของครู และพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนี้

1.2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอหดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ พบว่าครูมีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอหดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอหดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและความต้องการของชุมชน ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.76) ระบุพฤติกรรมบ่งชี้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอหดแทรกโดยสอหดคล้องกับเนื้อหา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.60) วิเคราะห์บทเรียน เพื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่สอหดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ($\bar{x} = 3.84$, S.D. = 0.77) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมครอบคลุม ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.75) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมด้วยตนเอง ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.64) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมจากสภาพเหตุการณ์และประเด็นทางสังคม ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.74) ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	สภาพการจัดการเรียน การสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
1	ครูวิเคราะห์บทเรียน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ทางคุณธรรม จริยธรรมที่สอดคล้องกับ คุณธรรมจริยธรรมที่พัฒนา	36 15.20	117 49.40	45 19.00	39 16.50	0 0.00	3.84	0.77	มาก
2	ครูกำหนดวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ทางจริยธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการ เรียนรู้ และตัวชี้วัด	42 17.70	135 57.00	33 13.90	27 11.40	0 0.00	4.04	0.60	มาก
3	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การ เรียนรู้ทางจริยธรรม สอดคล้องกับความหลักสูตร สถานศึกษาและความ ต้องการของชุมชน	45 19.00	108 45.60	51 21.50	33 13.90	0 0.00	3.91	0.76	มาก
4	ครูระบุพฤติกรรมบ่งชี้ทาง คุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการ สอดแทรก โดยสอดคล้องกับ เนื้อหา และการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน	18 7.60	150 63.30	36 15.20	33 13.90	0 0.00	3.86	0.60	มาก
5	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การ เรียนรู้ทางจริยธรรม ครอบคลุม ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ	33 13.90	102 43.00	69 29.10	33 13.90	0 0.00	3.77	0.75	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
6	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมด้วยตนเอง	18	132	54	9	2	3.77	0.64	มาก
		7.60	55.70	22.80	11.40	2.50			
7	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมจากสภาพเหตุการณ์และประเด็นทางสังคม	27	108	72	30	0	3.76	0.69	มาก
		11.40	45.60	30.40	12.70	0.00			
8	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการแก้ปัญหา	36	117	45	39	0	3.74	0.74	มาก
		15.20	49.40	19.00	16.50	0.00			
รวม							3.84	0.69	มาก

จากตารางพบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม รายชื่อย่อยในระดับการปฏิบัติมากถึงมากที่สุดร้อยละ 74.70 ถึงร้อยละ 56.90 แต่ยังพบว่าครูมีการปฏิบัติรายชื่อย่อยระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดจำนวนมาก ดังนี้

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 40 ในด้านครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมจากสภาพเหตุการณ์และประเด็นทางสังคม ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมครอบคลุม ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 30 ในด้านครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการแก้ปัญหา ครูวิเคราะห์บทเรียนเพื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอดคล้องกับความหลักสูตร

สถานศึกษาและความต้องการของชุมชน และครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมด้วยตนเอง

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 20 ในด้านครูระบุพฤติกรรมบ่งชี้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรก โดยสอดคล้องกับเนื้อหา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน และครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ พบว่า ครูคัดเลือกเนื้อหาความรู้สำหรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่างใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจทางจริยธรรม ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.73) รองลงมา คือ นำบทบาทตัวละครจากสื่อ ภาพยนตร์ ละคร โทรทัศน์ และอื่นๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะนิสัย เพื่อส่งเสริมการคิดเปรียบเทียบ ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.73) ใช้คำถามกระตุ้น เพื่อส่งเสริมการคิด การตัดสินใจทางจริยธรรม ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.75) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.70) เปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากการถกเถียง และเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.71) นำภาพการกระทำความดีมาเล่าให้เพื่อนฟังพร้อมบรรยายความรู้สึก เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างแรงบันดาลใจทางจริยธรรม และฝึกการกล้าแสดงออก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.74) นำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือคลิปวิดีโอสั้นๆ เพื่อเร้าให้ผู้เรียนสนใจ ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.78) ทำงานเป็นกลุ่ม โดยไม่เน้นการแข่งขัน ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.68) เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียน ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.63) นำประเด็นทางสังคมมาให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.79) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการเสริมแรงทางบวก เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = 0.70) ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียน ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.83) นำปัญหาในท้องถิ่นมาเป็นประเด็นในการถกเถียงและเสนอแนวทางแก้ไข ผ่านรูปแบบงานเขียน โครงการ หรือการบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = 0.71) ใช้สื่อที่ผลิตขึ้นเอง สามารถหาได้ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงจากสิ่งใกล้ตัว ($\bar{x} = 3.27$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ

เชิญวิทยากร/ผู้รู้ในชุมชนมาร่วมกันเปิดประเด็นสนทนาปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้ส่งเสริมการคิด
หลากหลายมิติ ($\bar{x} = 2.79$, S.D. = 0.95) ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	สภาพการจัดการเรียน การสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
9	ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรม ข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือคลิป วิดีโอสั้นๆ เพื่อเร้าผู้เรียน	30	84	87	36	0	3.64	0.78	มาก
		12.70	35.40	36.70	15.20	0.00			
10	ครูและนักเรียนร่วมกันออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนตาม ความสนใจ	18	93	72	54	0	3.49	0.83	ปาน กลาง
		7.60	39.2	30.40	22.80	0.00			
11	ครูเน้นการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียน เพื่อฝึก การรับ ฟังความคิดเห็นที่ แตกต่าง	33	78	84	42	0	3.61	0.84	มาก
		13.90	32.90	35.40	17.70	0.00			
12	ครูคัดเลือกเนื้อหาความรู้สำหรับ กิจกรรมที่ สอดคล้องกับ ชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่าง ใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริม การตัดสินใจทางจริยธรรม	69	111	57	0	0	3.91	0.73	มาก
		29.10	46.90	24.10	0.00	0.00			
13	ครูนำบทบาทตัวละครจากสื่อ ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และ อื่นๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะ นิสัย เพื่อส่งเสริม การคิด เปรียบเทียบ	42	108	57	30	0	3.90	0.73	มาก
		17.70	45.60	24.10	12.70	0.00			

ตารางที่ 11 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	สภาพการจัดการเรียน การสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
14	ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง	27 11.40	99 41.80	81 34.20	30 12.70	0 0.00	3.71	0.70	มาก
15	ครูนำปัญหาในท้องถิ่นมาเป็นประเด็นในการถกเถียงและเสนอแนวทางแก้ไข ผ่านรูปแบบงานเขียน โครงการ หรือการบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ	9 3.80	87 36.70	96 40.50	45 19.00	0 0.00	3.41	0.71	ปาน กลาง
16	ครูเชิญวิทยากร/ผู้รู้ในชุมชนมาร่วมกันเปิดประเด็นสนทนาปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้ส่งเสริมการคิด	12 5.10	27 11.40	87 36.70	72 30.40	39 16.50	2.79	0.95	ปาน กลาง
17	ครูใช้สื่อที่ผลิตขึ้นเอง หาได้ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติได้จริงจากสิ่งใกล้ตัว	15 6.30	57 24.10	36 15.00	57 24.10	0 0.00	3.27	0.79	ปาน กลาง
18	ครูจัดการเรียนการสอนเน้นการเสริมแรงทางบวก ให้ผู้เรียนสะท้อนคุณธรรมจริยธรรมด้านดี	9 3.80	111 46.80	75 31.60	42 18.50	0 0.00	3.54	0.70	มาก
19	ครูให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยไม่เน้นการแข่งขัน	21 8.90	96 40.50	90 38.00	30 12.70	0 0.00	3.64	0.68	มาก
20	ครูใช้คำถามกระตุ้น เพื่อส่งเสริมการคิด การตัดสินใจทางจริยธรรม	36 15.20	90 38.00	81 34.20	30 12.70	0 0.00	3.76	0.75	มาก

ตารางที่ 11 (ต่อ) สภาพปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของ
ครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	สภาพการจัดการเรียน การสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
21	ครูนำประเด็นทางสังคมให้ นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อรับฟังความ คิดเห็นที่หลากหลาย	27 11.40	87 36.70	84 35.40	39 16.50	0 0.00	3.61	0.79	มาก
22	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียน นำเสนอผลงาน และเสนอ ความคิดเห็นต่อสาธารณะ	24 10.10	102 43.00	78 32.90	33 13.90	0 0.00	3.69	0.71	มาก
23	ครูและนักเรียนนำภาพการ กระทำความดี เช่น การมี จิตอาสา การปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของตน มา เล่าให้เพื่อนฟังพร้อม บรรยายความรู้สึก เพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างแรง บันดาลใจทางจริยธรรม และฝึกการกล้าแสดงออก	27 11.4	93 39.20	84 35.40	33 13.90	0 0.00	3.67	0.74	มาก
รวม							3.58	0.76	มาก

จากตารางพบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียน
การสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในรายช้อย่อยในระดับ
การปฏิบัติมากถึงมากที่สุดร้อยละ 76.00 ถึงร้อยละ 16.50 และยังพบว่าจำนวนไม่น้อยยังมีระดับ
ปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในรายช้อย่อยยังมีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุด
จำนวนมาก ดังนี้

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 80 ในด้านครูเชิญวิทยากร/ผู้รู้ในชุมชนมาร่วมกันเปิดประเด็นสนทนาปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้ส่งเสริมการคิดหลากหลายมิติ

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 60 ถึง 70 ในด้านครูใช้สื่อที่ผลิตขึ้นเอง สามารถหาได้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงจากสิ่งใกล้ตัว

มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงน้อยที่สุดมากกว่าร้อยละ 50 ในด้านครูนำปัญหาในท้องถิ่นมาเป็นประเด็นในการถกเถียงและเสนอแนวทางแก้ไข ผ่านรูปแบบงานเขียน โครงการหรือการบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ ครูและนักเรียนร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียน ครูเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียน เพื่อฝึกการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ครูนำประเด็นทางสังคมมาให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย ครูให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยไม่เน้นการแข่งขัน และครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการเสริมแรงทางบวก เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมที่ดี

1.2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ พบว่า ครูกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.69) รองลงมา คือ เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.73) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อนร่วมชั้น ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.74) แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.72$, S.D. = 0.79) วัดและประเมินผลผู้เรียนระหว่างเรียน เพื่อติดตามความก้าวหน้า ($\bar{x} = 3.72$, S.D. = 0.70) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.71) วัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมตามพฤติกรรมบ่งชี้ตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.68) วัดและประเมินผลการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้ เจตคติ การให้เหตุผล และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.68) กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่แน่นอน ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.65) บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำมาพัฒนาครั้งต่อไป ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.70) วัดและประเมินผลคุณธรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ($\bar{x} = 3.66$, S.D. = 0.72) วัดและประเมินผลผู้เรียนหลังเรียน เพื่อติดตามพัฒนาการ ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.74)

ใช้เครื่องมือ และเกณฑ์การประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.75) วัดและประเมินผลผู้เรียนก่อนเรียน เพื่อทำความรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 0.73) ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.65) ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
25	ครูศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	18	120	60	39	0	3.69	0.71	มาก
		7.60	50.60	25.30	16.50	0.00			
26	ครูวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมตามพฤติกรรม บ่งชี้ตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม	21	102	84	30	0	3.67	0.68	มาก
		8.90	43.30	35.40	12.70	0.00			
27	ครูวัดและประเมินผลการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้ เจตคติ การให้เหตุผล และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	9	126	72	30	0	3.67	0.58	มาก
		3.80	53.20	30.40	12.70	0.00			

ตารางที่ 12 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
28	ครูกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่แน่นอน	12 5.10	126 53.20	63 26.60	36 15.20	0 0.00	3.67	0.65	มาก
29	ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย	9 3.80	90 38.00	102 43.30	27 11.4	9 3.80	3.47	0.65	ปานกลาง
30	ครูใช้เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพ	21 8.9	96 40.50	87 36.70	30 12.70	3 1.30	3.61	0.75	ปานกลาง
31	ครูวัดและประเมินผลผู้เรียนก่อนเรียน เพื่อทำความเข้าใจกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล	21 8.90	87 36.70	93 39.20	9 3.80	27 11.4	3.57	0.73	มาก
32	ครูวัดและประเมินผลผู้เรียนระหว่างเรียน เพื่อติดตามความก้าวหน้า	27 11.40	102 43.00	78 32.90	30 12.70	0 0.00	3.72	0.70	มาก
33	ครูวัดและประเมินผลผู้เรียนหลังเรียน เพื่อติดตามพัฒนาการ	24 10.1	96 40.50	81 34.20	36 15.20	0 0.00	3.64	0.74	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
34	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อนร่วมชั้น	27 11.4	111 46.80	63 26.60	27 11.40	9 3.80	3.74	0.74	มาก
35	ครูแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน	30 12.70	105 44.30	63 26.60	39 16.50	0 0.00	3.72	0.79	มาก
36	ครูวัดและประเมินผลคุณธรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน	21 8.90	105 44.30	75 31.60	27 11.40	9 3.80	3.66	0.72	มาก
37	ครูเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง	36 15.20	102 43.00	69 29.10	30 12.70	0 0.00	3.81	0.73	มาก
38	ครูบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำมาพัฒนาครั้งต่อไป	24 10.10	96 40.50	87 36.70	3 1.30	27 11.40	3.67	0.70	มาก
รวม							3.67	0.70	มาก

1.2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

1) ด้านพฤติกรรมของครู

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู โดยรวมในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ ด้านพฤติกรรมของครู พบว่า ครูแสดงกริยาวาจาสุภาพ อ่อนโยนต่อนักเรียนและบุคคลอื่น ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยความเป็นมิตร ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.81) กระตือรือร้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.80) ชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.82) เข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.88) แสวงหาวิธีการ สื่อนวัตกรรมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.81) ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.79) เอาใจใส่ต่อการเรียน และความประพฤติทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.79) ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านพฤติกรรมของครู

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
39	ครูแสดงกริยาวาจาสุภาพ อ่อนโยนต่อนักเรียนและบุคคลอื่น	45 19.00	114 48.10	48 20.30	30 12.70	0 0.00	3.96	0.71	มาก
40	ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยความเป็นมิตร	84 35.50	81 34.20	69 29.10	1 1.30	0 0.00	3.91	0.81	มาก
41	ครูกระตือรือร้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน	45 19.00	87 36.70	72 30.40	33 13.90	0 0.00	3.81	0.80	มาก
42	ครูรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง	30 12.70	96 40.50	72 30.40	39 16.50	0 0.00	3.69	0.79	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านพฤติกรรมของครู

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
43	ครูชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน	66 27.90	93 39.20	66 27.80	12 5.10	0 0.00	3.69	0.79	มาก
44	ครูเอาใจใส่ต่อการเรียน และความประพฤติทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	33 13.90	87 36.70	81 34.20	36 15.20	0 0.00	3.69	0.79	มาก
45	ครูเข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา	45 19.00	81 34.00	69 29.10	42 17.70	0 0.00	3.74	0.88	มาก
46	ครูแสวงหาวิธีการ สื่อใหม่ๆ มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน	45 19.00	87 36.70	72 30.40	33 13.90	0 0.00	3.81	0.80	มาก
รวม							3.79	0.80	มาก

2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของผู้เรียน โดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ พบว่า นักเรียนรู้จักและสนิทสนมกัน ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.68) จับคู่ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อเติมเต็มด้านการเรียนและพฤติกรรม ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.79) รับผิดชอบต่อตนเอง และไม่ละเมิดหน้าที่ผู้อื่น ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 0.83) เข้าเรียนตรงเวลา ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = 0.74) ยอมรับในความแตกต่างด้านความคิด การตัดสินใจ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.68) เสนอทางเลือก เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.74) ทุกคนมีโอกาสเป็นตัวแทนและผู้นำ ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.72) ร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน ($\bar{x} = 3.50$, S.D. = 0.68) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ร่วมกันนำเสนอประเด็นทางสังคม เพื่อเป็นกรณีศึกษา ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.70) ดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

ข้อ	สภาพการจัดการเรียน การสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
47	นักเรียนเข้าเรียนตรงเวลา	12 5.10	105 44.30	75 31.60	45 19.00	0 0.00	3.53	0.74	มาก
48	นักเรียนรู้จักและสนิทสนมกัน	21 8.90	102 43.00	84 35.40	30 12.70	0 0.00	3.67	0.68	มาก
49	นักเรียนรู้บทบาทของตนเอง และไม่ละเมิดหน้าที่ผู้อื่น	27 11.40	81 34.20	84 35.40	45 19.00	0 0.00	3.56	0.83	มาก
50	นักเรียนจับคู่ “เพื่อนช่วย เพื่อน” เพื่อเติมเต็มด้านการ เรียนและพฤติกรรม	27 11.40	87 36.70	84 35.40	39 16.50	0 0.00	3.61	0.79	มาก
51	นักเรียนร่วมกันกำหนดกติกาใน การอยู่ร่วมกัน	15 6.30	81 34.20	108 45.60	33 13.90	0 0.00	3.50	0.68	มาก
52	นักเรียนยอมรับความแตกต่าง ด้านความคิด การตัดสินใจ และ เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น	15 6.30	87 36.70	102 43.00	33 13.90	0 0.00	3.52	0.68	มาก
20	ครูใช้คำถามกระตุ้น เพื่อ ส่งเสริมการคิด การตัดสินใจ ทางจริยธรรม	36 15.20	90 38.00	81 34.20	30 12.70	0 0.00	3.76	0.75	มาก
53	นักเรียนเสนอทางเลือก เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่าง	15 6.30	93 39.20	87 36.70	42 17.70	0 0.00	3.51	0.74	มาก
54	นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	9 3.80	102 43.00	81 34.20	45 19.00	0 0.00	3.49	0.72	ปาน กลาง
55	นักเรียนทุกคนมีโอกาasเป็น ตัวแทนและผู้นำ	12 5.10	99 41.80	84 35.40	42 17.70	0 0.00	3.51	0.72	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ) สภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (ความถี่/ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
		5	4	3	2	1			
56	นักเรียนร่วมกันนำเสนอประเด็นทางสังคม เพื่อเป็นกรณีศึกษา	9	96	117	15	0	3.47	0.70	ปานกลาง
		3.80	40.50	49.40	6.30	0.00			
รวม							3.54	0.73	มาก

1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.3.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษาฯ มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม				
(ท่านมีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมอย่างไร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
1	ศึกษาเป้าหมายทิศทางนโยบายของภาครัฐ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	132	55.70	4
2	วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อกำหนดจุดประสงค์ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรม	192	81.00	1
3	ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา และปรัชญา ของโรงเรียน	162	68.40	2

ตารางที่ 15 (ต่อ) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรม จริยธรรม

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
4	นักเรียนและครูร่วมกันกำหนดหัวเรื่อง ที่เชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรม	108	45.60	6
5	มุ่งเน้นเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้อง กับชีวิตประจำวัน	162	68.40	2
6	กำหนดเรื่องให้แคบลง ให้สัมพันธ์กับชีวิต จริง ความสะดวกในการเชื่อมโยงระหว่าง ความรู้ และความสนใจของนักเรียน	102	43.00	7
7	เขียนวัตถุประสงค์เชื่อมโยงระหว่างวิชาให้ ชัดเจนเพื่อนำไปสู่กิจกรรม	129	54.40	5
8	เขียนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม โดยกำหนดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้ ผู้เรียนบรรลุ	72	30.40	11
9	มุ่งเน้นการพัฒนาด้านความรู้ทางคุณธรรม จริยธรรม	78	32.90	10
10	มุ่งเน้นการพัฒนาด้านทัศนคติทางเชิง คุณธรรมจริยธรรม	102	43.00	7
11	มุ่งเน้นการพัฒนาเหตุผลเชิงทางคุณธรรม จริยธรรม	63	26.60	12
12	มุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออก ทางจริยธรรม	102	43.00	7
13	อื่นๆ	-	-	-

จากตารางที่ 15 พบว่า ครูเห็นว่าควรวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อกำหนดจุดประสงค์ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติทางคุณธรรม จริยธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.00 รองลงมา คือ ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา และปรัชญาของ

โรงเรียน และมุ่งเน้นเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 68.40 ศึกษาเป้าหมายทิศทางการนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 55.70 เขียนวัตถุประสงค์เชื่อมโยงระหว่างวิชาให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 54.40 นักเรียนและครูร่วมกันกำหนดหัวเรื่องที่เชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 45.60 กำหนดเรื่องให้แคบลงให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ความสะดวกในการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ และความสนใจของนักเรียน มุ่งเน้นการพัฒนาด้านทัศนคติทางเชิงคุณธรรมจริยธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกทางจริยธรรม และคิดเป็นร้อยละ 43.00 มุ่งเน้นการพัฒนาด้านความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 32.90 และเขียนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม โดยกำหนดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้ผู้เรียนบรรลุ คิดเป็นร้อยละ 30.40 ตามลำดับ และมุ่งเน้นการพัฒนาเหตุผลเชิงทางคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 26.60 น้อยที่สุด

1.3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม				
(ท่านมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างไร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
1	นำคุณธรรมจริยธรรมไปสอดแทรกหรือบูรณาการกับรายวิชาสังคมศึกษาทุกหน่วยการเรียนรู้	102	43.00	7
2	กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน ปรับกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน	150	63.30	1
3	เลือกวิธีที่ครูวิชาต่างๆทำงานร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา	111	46.80	4
4	ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตลอดหน่วยการเรียนรู้	117	49.40	2

ตารางที่ 16 (ต่อ) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษาฯ มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม				
5	เลือกวิธีสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
	5.1 สนทนาซักถามเพื่อเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง	114	48.10	3
	5.2 ค้นคว้าและอภิปรายประเด็นทางสังคม	102	43.00	7
	5.3 ใช้กรณีตัวอย่างบุคคลหรือการกระทำที่เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรม	111	46.80	4
	5.4 สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม	87	36.70	12
	5.5 จัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการบุคคลหรือการทำความดีเผยแพร่	66	27.80	14
	5.6 เขียนเรียงความเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจริง	69	29.10	13
	5.7 แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ทางบวกและทางลบ	66	27.80	14
	5.8 อื่นๆ			
	- เน้นกิจกรรมกลุ่มการสร้างความตระหนัก	51	21.50	17
6	แก้ปัญหาปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนทันทีตามสถานการณ์	66	27.80	14
7	เน้นการปฏิบัติให้นักเรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ	93	39.20	11

ตารางที่ 16 (ต่อ) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
8	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และเสนอความคิดเห็น	99	41.80	9
9	ควบคุมอารมณ์ และลงโทษด้วยวิธีการที่เหมาะสมเมื่อผู้เรียนทำความผิด	111	46.80	4
10	สนับสนุนให้นักเรียนเลือกรับสื่อในชีวิตประจำวันอย่างมีวิจารณญาณ	99	41.80	9
11	อื่นๆ			
	- สอดแทรกในทุกคาบเรียนจนล้นหลอมเป็นพฤติกรรมในเชิงบวก	27	11.40	18

จากตารางที่ 16 พบว่า ครูเห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน ปรับกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.30 รองลงมาคือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตลอดหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 49.40 สนทนาซักถามเพื่อเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง คิดเป็นร้อยละ 48.10 เลือกวิธีที่ครูวิชาต่างๆทำงานร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา ใช้กรณีตัวอย่างบุคคลหรือการกระทำที่เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 46.80 และ ควบคุมอารมณ์ และลงโทษด้วยวิธีการที่เหมาะสมเมื่อผู้เรียนทำความผิด คิดเป็นร้อยละ 46.80 นำคุณธรรมจริยธรรมไปสอดแทรกหรือบูรณาการกับรายวิชาสังคมศึกษาทุกหน่วยการเรียนรู้ และค้นคว้าและอภิปรายประเด็นทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 43.00 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และเสนอความคิดเห็น และสนับสนุนให้นักเรียนเลือกรับสื่อในชีวิตประจำวันอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็นร้อยละ 41.80 เน้นการปฏิบัติให้นักเรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 39.20 สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 36.70 เขียนเรียงความเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจริง คิดเป็นร้อยละ 29.10 จัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการบุคคลหรือการกระทำที่ดีเผยแพร่ แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ทางบวกและทางลบ และแก้ปัญหาปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนทันทีตามสถานการณ์ คิดเป็นร้อยละ 27.80 และเน้นกิจกรรมกลุ่มการสร้างความรักความตระหนัก คิดเป็นร้อยละ 21.50 ตามลำดับ

และสอดแทรกในทุกคาบเรียนจนหล่อหลอมเป็นพฤติกรรมในเชิงบวก คิดเป็นร้อยละ 11.40 น้อยที่สุด

1.3.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน				
(ท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
1	ครูมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียน	96	40.50	4
2	ครูมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมขณะเรียน	117	49.40	2
3	ครูมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังเรียน	105	44.30	3
4	ครูมีการกำกับติดตามโดยเน้นทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ	123	51.90	1
5	ครูนำผลการประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มาวางแผนในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น	72	30.40	13
6	วิธีและการวัดประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
	6.1 ครูเป็นผู้ประเมินหลัก	87	36.70	6
	6.2 นักเรียนประเมินตนเอง	87	36.70	6
	6.3 เพื่อนร่วมชั้นร่วมประเมิน	87	36.70	6

ตารางที่ 17 (ต่อ) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อ รายการ	ครูผู้สอนสังกัดศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	
6.4 ประเมินพฤติกรรมในห้องเรียน	81	34.20	10
6.5 ประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน	60	25.30	15
6.6 ประเมินจากแบบฝึกหัด/ใบงาน	90	38.00	5
6.7 ประเมินจากแบบทดสอบ	87	36.70	6
6.8 ประเมินจากแบบสัมภาษณ์	60	25.30	15
6.9 ประเมินจากแบบวัดเจตคติ	57	24.10	17
6.10 ประเมินจากผลงาน	66	27.80	14
6.11 ประเมินจากแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมในการทำงาน	78	32.90	11
6.12 ประเมินจากรายงาน/โครงการ	78	32.90	11
6.13 อื่นๆ (ผู้ปกครองสะท้อนพฤติกรรมที่บ้าน)	15	6.30	18

จากตารางที่ 17 พบว่า ครูเห็นว่าควรมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.90 รองลงมาคือ มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมขณะเรียน คิดเป็นร้อยละ 49.40 มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 44.30 มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 40.50 มีการและประเมินผลผู้เรียนจากประเมินจากแบบฝึกหัด/ใบงาน คิดเป็นร้อยละ 38.00 โดยครูเป็นผู้ประเมินหลัก นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนร่วมชั้นร่วมประเมิน และ ประเมินจากแบบทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 36.70 ประเมินพฤติกรรมในห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 34.20 ประเมินจากแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมในการทำงาน และประเมินจากรายงาน/โครงการคิดเป็นร้อยละ 32.90 นำผลการประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มาวางแผนในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 30.40 ประเมินจากผลงาน คิดเป็นร้อยละ 27.80 ประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน และประเมินจากแบบ

สัมภาษณ์ คิดเป็นร้อยละ 25.30 และประเมินจากแบบวัดเจตคติ คิดเป็นร้อยละ 24.10 ตามลำดับ และประเมินโดยผู้ปกครองสะท้อนพฤติกรรมขณะอยู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.30 น้อยที่สุด

1.3.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

1) ด้านพฤติกรรมของครู

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรมของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัย มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรมของครู (ท่านพฤติกรรมในชั้นเรียนอย่างไร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
1	ครูกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการเตรียมการสอนและ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน	141	59.50	2
2	ครูมีกิริยาจากสุภาพอ่อนโยนต่อนักเรียน และบุคคลอื่น	141	59.50	2
3	ครูมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์	108	45.60	8
4	ครูแสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้า ของนักเรียน	150	63.30	1
5	ครูเอาใจใส่ในการเรียนและพฤติกรรมของ นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	114	48.10	6
6	ครูไม่ละทิ้งคาบสอนและปฏิบัติการสอน ครบตามเวลา	114	48.10	6
7	ครูเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่นักเรียน เปิดโอกาส ให้นักเรียนปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ	120	50.60	5
8	ครูและบุคลากรมีความรักและสามัคคี รัก ใคร่กัน	102	43.00	9
9	ครูรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและ นำมาพิจารณาไตร่ตรอง	135	57.00	4

จากตารางที่ 18 พบว่า ครูเห็นว่าครูควรแสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.30 รองลงมาคือกระตือรือร้นในการเตรียมการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีกริยาจาสุภาพอ่อนโยนต่อนักเรียนและบุคคลอื่น คิดเป็นร้อยละ 59.50 รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง คิดเป็นร้อยละ 57.00 เป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่นักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 50.60 เอาใจใส่ในการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และไม่ละทิ้งคาบสอนและปฏิบัติการสอนครบตามเวลา คิดเป็นร้อยละ 48.10 และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์ คิดเป็นร้อยละ 45.60 ตามลำดับ และครูและบุคลากรมีความรักและสามัคคี รักใคร่กัน คิดเป็นร้อยละ 43.00 น้อยที่สุด

2) ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรมของนักเรียน

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรมของนักเรียน (ท่านส่งเสริมพฤติกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนอย่างไร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
1	นักเรียนมีความสนิทสนมกัน	114	48.10	1
2	นักเรียนเข้าเรียนตรงเวลา	81	34.20	7
3	นักเรียนร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน	99	41.80	3
4	นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนอย่างเต็มใจ	96	40.50	5
5	นักเรียนยอมรับในความแตกต่างด้านความคิดและการตัดสินใจ	114	48.10	1
6	นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	87	36.70	6
7	นักเรียนมีโอกาสนำเสนอและตัวแทนในกิจกรรมในห้องเรียนทุกคน	99	41.80	3

จากตารางที่ 19 พบว่า ครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเห็นว่าครูควรส่งเสริมนักเรียนมีความสนิสนกัน และยอมรับในความแตกต่างด้าน ความคิดและการตัดสินใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.10 รองลงมาคือมีโอกาสนำเป็นผู้นำและตัวแทนใน กิจกรรมในห้องเรียนทุกคน และร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกันคิดเป็นร้อยละ 41.80 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเต็มที่ คิดเป็นร้อยละ 40.50 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย คิดเป็นร้อยละ 36.70 ตามลำดับ และเข้าเรียนตรงเวลา คิดเป็นร้อยละ 34.20 น้อยที่สุด

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่องปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตารางที่ 20 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียน การสอนของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษาฯ มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	
1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม				
ท่านประสบปัญหาในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางจริยธรรมหรือไม่				
-	ไม่ประสบปัญหา	168	70.90	-
-	ประสบปัญหา	69	29.10	-
ถ้ามี ท่านประสบปัญหา ดังนี้				
-	ครูยังมีความรู้ ความเข้าใจในการกำหนด วัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมไม่ เพียงพอ	51	21.05	2
-	การอบรมและให้ความรู้เรื่องการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการ เรียนการสอนไม่เพียงพอ	36	15.20	3
-	ครูขาดการวิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมที่ สามารถนำมาสอดแทรกในเนื้อหา	33	13.90	4
-	อื่นๆ	60	25.30	1
-	ครูผู้สอนรายวิชาเดียวกันไม่ร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ทางจริยธรรม			

ตารางที่ 20 (ต่อ) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษาฯ มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	
แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม				
	- การอบรมให้ความรู้เรื่องการกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรม จริยธรรม สู่การออกแบบกิจกรรมการ เรียนการสอนด้วยตนเอง	96	41.80	1
	- จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปรับ ปฏิบัติ	60	25.30	2
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม				
ท่านประสบปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่				
	- ไม่ประสบปัญหา	186	72.50	-
	- ประสบปัญหา	51	21.50	-
ถ้ามี ท่านประสบปัญหา ดังนี้				
	- ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	30	12.70	3
	- นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรม การเรียนการสอนเท่าที่ควร	39	16.50	2
	- เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ เพียงพอ	30	12.70	3
อื่นๆ				
	- ครูเน้นการสอนด้านเนื้อหามากกว่าการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	60	25.30	1
แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม				
	- จัดอบรมวิธีการสอน เทคนิคสู่การ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการ เรียนการสอนโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ	108	45.60	2

ตารางที่ 20 (ต่อ) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
	- จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปรับ ปฏิบัติ	60	25.30	3
	- สอดแทรกในทุกมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด	24	10.10	4
	- เน้นการสอนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมมากกว่าการสอนเพียงเนื้อหา ความรู้เท่านั้น	141	59.50	1
	- ศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบด้านการ คุณธรรมจริยธรรม	15	6.30	5
3. ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
ท่านประสบปัญหาในการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่				
	- ไม่ประสบปัญหา	141	59.50	-
	- ประสบปัญหา	96	40.50	-
ถ้ามี ท่านประสบปัญหา ดังนี้				
	- หลักสูตรกำหนดรูปแบบการวัดและ ประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่ ชัดเจน	24	10.10	2
	- การวัดและประเมินผลที่เน้นพฤติกรรม ด้านคุณธรรมจริยธรรมทำได้ยาก	21	8.90	3
	- ขาดความรู้ในการประเมินผลความรู้ ทักษะ และเจตคติด้านคุณธรรมจริยธรรม	15	6.30	4
	อื่นๆ			
	- เน้นการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรมเพียงด้านความรู้	57	24.10	1

ตารางที่ 20 (ต่อ) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังกัดศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
	- ครูจัดทำเกณฑ์การวัดและประเมินผล ผู้เรียนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรม ที่ต้องการสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ทางคุณธรรมจริยธรรม	96	40.50	1
	- ครูวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อม เสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น	60	25.30	3
	- ครูประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และ พฤติกรรมการแสดงออกควบคู่กัน	81	34.20	2
4. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู				
ท่านประสบปัญหาในด้านพฤติกรรมของครูหรือไม่				
	- ไม่ประสบปัญหา	159	67.10	-
	- ประสบปัญหา	51	21.50	-
ถ้ามี ท่านประสบปัญหา ดังนี้				
	- นักเรียนคุย และเล่นโทรศัพท์มือถือขณะ จัดการเรียนการสอน ทำให้ต้องใช้การ เสริมแรงทางลบ เช่น ตำหนิ หรือลงโทษ	51	21.50	1
	- บางครั้งครูเข้าสอนไม่ตรงเวลา เนื่องจาก มีภาระงานมาก เช่น การประชุม อบรม สัมมนา งานฝ่ายต่างๆ เป็นต้น	21	8.90	2
	อื่นๆ			
	- ครูมุ่งสอนเนื้อหา ไม่เอาใจใส่นักเรียนเท่า ที่ควร เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้าน การเรียน เป็นต้น	12	5.10	3

ตารางที่ 20 (ต่อ) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู

ข้อ	รายการ	ครูผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (N=237)		ลำดับ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู				
	- ครูและนักเรียนร่วมกันออกกฎในการอยู่ร่วมกันระหว่างครูปฏิบัติการสอน	42	17.70	2
	- ครูวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อมเสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น	51	21.50	1
	- ลดภาระงานนอกเหนือการปฏิบัติการสอน	12	5.10	3
4. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของนักเรียน				
ท่านประสบปัญหาในการส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนหรือไม่				
	- ไม่ประสบปัญหา	147	62.00	-
	- ประสบปัญหา	90	38.00	-
ถ้ามี ท่านประสบปัญหา ดังนี้				
	- นักเรียนในห้องเรียนไม่ปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย หรือกติกาที่ร่วมตกลงกันไว้	54	22.80	1
	- อื่นๆ			
	- นักเรียนขาดการเคารพซึ่งกันและกัน	42	17.70	2
	- นักเรียนช่วยเหลืองานห้องเรียนน้อย	12	5.10	3
แนวทางการแก้ไขปัญหากลุ่มสัมพันธ์ในชั้นเรียน ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน				
	- ครูและนักเรียนทำความรู้จักข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนร่วมชั้น ทำทำเนียบรุ่น ประวัติส่วนตัว เป็นต้น	42	17.70	1
	- นักเรียนเป็นผู้กำหนดบทลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน	15	6.30	2

จากตารางที่ 20 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม สู่ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเองจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 41.80 รองลงมาคือ จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม พบว่า เน้นการสอนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าการสอนเพียงเนื้อหาความรู้เท่านั้นจำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 59.50 รองลงมาคือจัดอบรมวิธีการสอน เทคนิคสู่การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 45.60 จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 สอดแทรกในทุกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.10 ตามลำดับ และศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบด้านการคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30

ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูจัดทำเกณฑ์การวัดและประเมินผลผู้เรียนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รองลงมาคือประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และพฤติกรรมการแสดงออกควบคู่กัน จำนวน 81 คน คิดเป็น 34.20 และวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อมเสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น จำนวน 60 คน คิดเป็น 25.30

ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู พบว่าวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อมเสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 รองลงมาคือครูและนักเรียนร่วมกันออกกฎในการอยู่ร่วมกันระหว่างครูปฏิบัติการสอน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 17.70 และลดภาระงานนอกเหนือการปฏิบัติการสอน จำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 5.10 และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ครูและนักเรียนทำความรู้จักข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนร่วมชั้น ทำทำเนียบรุ่น ประวัติส่วนตัว เป็นต้น จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 17.70 และนักเรียนเป็นผู้กำหนดบทลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำเสนอแนะแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนจากการนำข้อมูลจาก 1) การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาลักษณะการแนวทางการ

สอตแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ 2) แบบสอบถามสภาพการสอตแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) การประชุมกลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอตแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม
- 2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอตแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- 2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน
  - 1) ด้านพฤติกรรมของครู
  - 2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

หลักการในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

1. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม เป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้แนวทางมาจากความคิดรวบยอดการเรียนการสอน ดังนั้นจุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน
2. การวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังก่อนการกำหนดจุดประสงค์ จะทำให้สามารถสอตแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนได้ตรงตามที่มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด โดยต้องครอบคลุมพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย
3. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา สภาพบริบทของชุมชน เหตุการณ์ และประเด็นทางสังคม มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการสอนสอตแทรกคุณธรรมแก่ผู้เรียน เพราะครอบคลุมการดำเนินชีวิต และสอตคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียน
4. การวิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้ของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอตแทรกในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน นำไปสู่ความเชื่อมโยงในการกำหนดเนื้อหาการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง
5. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

1. ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระการเรียนรู้ที่ต้องการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ที่สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ
2. ครูเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ได้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่จะช่วยให้ครูสามารถวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

ข้อพึงระวัง

1. ครูต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอน การตั้งคำถาม และเนื้อหาที่จะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมกับเวลานำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูผู้สอนควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

หลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

1. การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้เกิดผลเข้าไปในจิตใจหรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนได้จะต้องมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
2. ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจและยอมรับในด้านคุณงามความดีอย่างแท้จริง ยินดีปฏิบัติตามความรู้สึกที่เป็นสุข ไม่ได้ถูกบังคับหรือมีเงื่อนไข โดยการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมจะต้องค่อยๆทำไป โดยอาศัยระยะเวลา เพราะผู้เรียนต้องผ่านกระบวนการคิด ฝึกฝน จึงเกิดคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละบุคคล
3. ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในทุกเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. คุณครูผู้สอนในรายวิชาอื่นๆ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีแนวคิด และมีการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

1. การนำเข้าสู่บทเรียน ครูสร้างความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าในเรื่องต่างๆ โดยการสนทนา ชักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ

บทเรียน หรือใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ คลิปวิดีโอสั้นๆ บทบาทของตัวละครจากโทรทัศน์ หรือ ภาพยนตร์ รูปภาพ เป็นต้น เพื่อเป็นการเชื่อมโยงกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกให้กับ ผู้เรียน

2. ขั้นตอนการสอน

2.2.1 ครูใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลาย ในการสอดแทรกเนื้อหา โดย ครูผู้สอนควรกำหนดกิจกรรมเสริม ช่องจังหวะที่ต้องการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจน ยกตัวอย่างให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เน้นการวิเคราะห์ปัญหา/สถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้ทำงาน กลุ่ม โดยเป็นการช่วยเหลือ ไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนได้ศึกษา กรณีตัวอย่าง หรือสถานการณ์จำลอง หรือใช้ปัญหาเป็นฐาน พร้อมจัดบันทึกผลความคิดเห็นทางเลือก และการตัดสินใจที่นักเรียนได้พิจารณา รวบรวมปัญหาจากข้อมูล สาเหตุจากการคิด และพิจารณา จากข้อเท็จจริง เป็นการสร้างจิตสำนึกอย่างสม่ำเสมอ

2.2 นักเรียนสรุปทางเลือกด้วยตนเอง ผู้เรียนมีการตัดสินใจของตนเอง และ วิเคราะห์คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือก โดยพิจารณาสาเหตุ ปัญหา ผลที่เกิดขึ้น ข้อจำกัดหรืออุปสรรค หาหนทางเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุดพร้อมจัดบันทึก

2.3 เน้นการอภิปรายกลุ่ม มุ่งการอภิปรายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเน้นการ หาสาเหตุ และเหตุผลที่ดีในการประพฤติตนให้เป็นคนดีตามหลักจริยธรรม มีการยกกรณีปัญหา คุณธรรมจริยธรรมเป็นสื่อ เป็นข้อมูล และให้นักเรียนเป็นผู้วิเคราะห์เพื่อหาความเป็นจริงที่ถูกต้องตาม หลักการและเหตุผล ผู้เรียนนำเสนอเหตุผลและการตัดสินใจในการเลือกตามมติของกลุ่ม หรือของ ตนเอง เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมชั้นได้ถกเถียง เสนอแนะทางเลือกประกอบการตัดสินใจ เพื่อเป็นการ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกคนอื่น

2.4 ผู้เรียนและคุณครูร่วมกันอภิปรายหาแนวทางในการปฏิบัติตนตาม คุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรก ครูต้องไม่แสดงบทบาทผู้ควบคุมต้องทำตัวเสมือนสมาชิกของ กลุ่มคนหนึ่ง จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นจากการเผชิญจากชีวิตจริง

2.5 การจัดกลุ่มผู้เรียนควรประสมระหว่างนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม ต่างกันจะเป็นผลดีต่อการเรียนรู้และเหมือนกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน อย่างน้อยจะเป็นการ ฝึกความอดทนต่อผู้ที่มีภูมิหลังที่แตกต่างไปจากตน เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการเรียนรู้ที่จะยอมรับฟังความ คิดเห็นที่มีความหลากหลาย

3. การสรุปบทเรียน ผู้เรียนสามารถสะท้อนการตัดสินใจทางจริยธรรมโดยใช้เหตุผล ประกอบ ผ่านการเขียน หรือนำเสนอจากประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์กับตนเองมากที่สุด และเป็น ประโยชน์กับส่วนรวม

ข้อพึงระวัง

1. การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นวิธีการที่ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างมาก คุณครูผู้สอนต้องบริหารจัดการเวลาให้เพียงพอใน 1 คาบเรียน อาจให้นักเรียนได้พิจารณาหรือค้นคว้านอกเวลาเรียน แล้วนำมาอภิปรายในคาบเรียนต่อไป

2. ครูผู้สอนต้องดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิดและทั่วถึงจึงจะได้ผลดี

3. ครูผู้สอนต้องใช้เวลาในการเลือกสื่อ และรูปแบบวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่สอดคล้องกับการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและเกิดคุณธรรมจริยธรรมกับผู้เรียน

4. หากครูและผู้เรียนมีอายุและวัยใกล้เคียงกัน อาจมีแนวความคิดและประเด็นในการอภิปรายที่ไม่หลากหลาย ครูควรศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหา สื่อ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างถ่องแท้ เพื่อได้แง่มุมที่มีความหลากหลาย

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

หลักการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

1. การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูควรมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. ครูผู้สอนต้องกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความชัดเจน เช่น การวัดและประเมินผลคุณธรรมที่เป็นนามธรรม ครูต้องกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ในแต่ละพฤติกรรม และต้องกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน อาจเป็นรูบริกส์ (Rubrics score) หรือการประเมินด้านทักษะ ควรเป็นแบบตรวจสอบรายการ หรือการสังเกตพฤติกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้มีส่วนในการประเมินตนเอง และประเมินพฤติกรรมขอเพื่อนจากการปฏิบัติกิจกรรม และจะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน ไม่เน้นการวัดและประเมินผลเพื่อตัดสิน ควรควรประเมินครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เน้นการประเมินเหตุผลเชิงจริยธรรมในทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า โดยไม่มีคำตอบที่ตายตัวให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในแง่มุมที่มีความหลากหลาย เพื่อเป็นการเสนอทางเลือกในเหตุผลนั้นๆ ทั้งนี้การวัดผลและประเมินผลผู้เรียนในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไม่ควรตัดสินผลจากการทดสอบ ชำนาญ หรือพฤติกรรมเพียงบางครั้ง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ให้ดียิ่งขึ้น

การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้องวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียน ขณะเรียน และหลังเรียน เพื่อพัฒนาการผู้เรียน โดยคุณครูผู้สอน

ต้องประเมินผู้เรียนอย่างครอบคลุมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มี 4 ประการ คือ

2.1 วัตความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ซึ่งการวัดความรู้ทางจริยธรรมนั้น สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ เกี่ยวกับจริยธรรม หรือสิ่งที่ควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติของสังคมหรือไม่ สามารถวัดได้จากความประพฤติว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ ไม่ประพฤติอีกด้วย ความรู้ทั้งสองประการนี้ก็มีดังต่อไปนี้

ความซื่อสัตย์เป็นของคนดี

การลักขโมยเป็นของไม่ดี ไม่ควรกระทำ

การมีจิตอาสา/การบริจาคโลหิต เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เป็นต้น

2.2 การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม (Attitude) เป็นความโน้มเอียงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น ถ้าเห็นประโยชน์ก็ทำ ดังนั้นการวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำนั้น ซึ่งดีกว่าการวัดความรู้ เป็นความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าคนชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียงใด เช่น บางคนอาจมีทัศนคติที่ดีต่อการบริจาคโลหิต แต่บางคนอาจมีความรู้สึกไม่เห็นด้วยต่อกิจกรรมแบบนี้ คนที่เห็นด้วยต่อการบริจาคโลหิต อย่างน้อยก็ไม่ขัดขวางหรือลาลายกิจกรรมการบริจาคโลหิต และคนนี้มีแนวโน้มอาจบริจาคโลหิตของตนเอง แต่คนไม่เห็นด้วยต่อการบริจาคโลหิต นอกจากตัวเองจะไม่บริจาคแล้ว ก็อาจขัดขวางต่อกิจกรรมนี้ก็ได้ และสามารถวัดได้ด้วยแบบวัดเจตคติ การเขียนอธิบายในรูปแบบใบงาน แบบฝึกหัด การสัมภาษณ์ เป็นต้น

2.3 การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning) เป็นการวัดเหตุผลที่มาสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ ตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งคืนดินสอเพื่อนที่ตนเองเอาไปลองถามดูว่าทำไมคืน ถ้าเด็กบอกว่าคืนเพราะกลัวครูตี กับเด็กที่ตอบว่าคืนเพราะรู้ว่าดินสอนั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ควรนำมาเป็นของตนเอง เด็กที่ตอบอย่างหลังย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าคนแรก สามารถวัดได้จากแบบทดสอบแบบอัตนัย และปรนัย ประเมินจากผลงาน การสัมภาษณ์ เป็นต้น

2.4 พฤติกรรมการแสดงออก (Action) เป็นการแสดงออกของนักเรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและการประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องสามารถวัดได้ทั้งการกระทำหรือการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ด้านความรับผิดชอบ ประเมินโดยครูต้องสังเกตพฤติกรรม ความรับผิดชอบที่แสดงออกจากการกระทำ พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมในห้องเรียน แฟ้มสะสมผลงาน เป็นการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง

ข้อพึงระวัง

1. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม คุณครูผู้สอนต้องมีการสังเกตผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ พร้อมจดบันทึกและแสวงหาวิธีการเสริมแรง

ผู้เรียนให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น หากปล่อยละเลยจะทำให้ผู้เรียนคุ่นชินและไม่สามารถพัฒนา
ด้านคุณธรรมได้อย่างเต็มที่

2. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม อาจทำได้
ยาก คุณครูควรสร้างเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและตัดสินผลได้ง่าย

2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

1) ด้านพฤติกรรมของครู

หลักการสร้างพฤติกรรมของครู

1. การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่ง
สำคัญ หากผู้เรียนยังไม่พร้อมเรียนรู้ ครูต้องหาวิธีการกระตุ้นผู้เรียน เพราะผู้เรียนแต่ละคนมี
พื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน ครูอาจชี้แนะ หรือต้องดูแลเอาใจใส่นักเรียนบางคนเป็นพิเศษ
เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การจัดการกับภาวะอารมณ์ของตัวครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญ ครูต้องเก็บอารมณ์
และเหตุผลส่วนตัว ไม่ควรใช้วิธีการที่รุนแรงหรือเผด็จการในการอภิปรายประเด็นทางคุณธรรม
จริยธรรม หากนักเรียนมีความเห็นต่าง ครูไม่ควรตัดสินความจากความคิดของตน ควรอภิปรายถึง
สาเหตุเพื่อบรรยากาศในการจัดเรียนรู้ที่ดี

3. ครูควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม
จริยธรรมว่าไม่ใช่วิชาที่แก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
ทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ เหตุผล และพฤติกรรม ซึ่งเป็นการช่วยให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในเชิง
บวกมากขึ้น

4. ครูไม่ควรสรุปโดยใช้บุคคล หรือกลุ่มตัวอย่างเดียว มาใช้กับผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ
เพราะในภูมิหลังของบุคคล และบริบทของผู้เรียนมีความแตกต่างกัน

5. การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนควรเป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีความสุข สนุก
กับการเรียนรู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดการกับชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการควบคุม
ชั้นเรียน และการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6. การสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ
หรือแสดงออกด้วยการกระทำสิ่งต่างๆตามความคิดและจินตนาการของตนเองในทางที่เหมาะสม
การที่ผู้เรียนได้รับอิสระและการได้รับกำลังใจจากผู้ใหญ่ ครู จะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กได้รับการพัฒนา
ด้านความคิดสร้างสรรค์

7. การส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีวาจาสุภาพ
ปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์การใช้วาจาสร้างสรรค์เป็นการแสดงออกด้านการเลือกใช้ภาษาพูด เพื่อการ

สื่อสารในเชิงบวก ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้คำและประโยคที่เหมาะสมในการนำมาสื่อสารระหว่างกัน และเรียนรู้มารยาทในการพูดซึ่งเป็นทักษะทางภาษา

8. การส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนเป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ด้วยการพูดหรือสนทนาอย่างสร้างสรรค์ จะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้ สามารถเล่นและทำงานร่วมกับกลุ่มได้เป็นอย่างดี

การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

1. ครูทำความรู้จักและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคล เพื่อรับทราบข้อมูลประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อทำความรู้จัก และทำความเข้าใจผู้เรียน โดยอาจให้เขียนประวัติส่วนตัว หรือไปเยี่ยมบ้านของผู้เรียน

2. ครูแสดงความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นแม่แบบที่ดีในทุกด้าน เช่น การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย สะอาด พูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพไม่หยาบคาย และให้ความสนิทสนมกับนักเรียนในระดับหนึ่ง เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่าและความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน

3. ครูเป็นแม่แบบที่ดีในด้านการปฏิบัติงานในการเข้าสอนและเลิกสอนตรงตามกำหนดเวลา เตรียมตัวในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้ราบรื่น และเคารพในการแสดงความคิดเห็น หรือเห็นต่าง โดยครูยอมรับฟังด้วยความเต็มใจ

ข้อพึงระวัง

1. หากครูและผู้เรียนมีอายุและวัยใกล้เคียงกัน ต้องมีการวางตัวในระดับที่เหมาะสม หรือหากครูและนักเรียนมีวัยที่แตกต่างกันมาก ครูควรสร้างความไว้วางใจแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น หรือปรึกษาในเรื่องต่างๆ

2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

หลักการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้เรียน

1. ความต้องการพื้นฐานของเด็กวัยรุ่นคือต้องการได้รับความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ และการยอมรับจากเพื่อน เพราะเพื่อนมีส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตในโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนในเชิงบวกการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชั้นเรียน เช่น พฤติกรรมทะเลาะวิวาท พฤติกรรมก้าวร้าวของผู้เรียน จากการมีปฏิสัมพันธ์แบบสร้างสรรค์ระหว่างเพื่อน ทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรม การพูดในเชิงบวก ดังนั้น จึงเป็นวิธีการลดภาวะความขัดแย้งระหว่างเด็กด้วยกัน

การสร้างส่งเสริมพฤติกรรมของผู้เรียน

1. ครูส่งเสริมให้นักเรียนในชั้นเรียนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่มีต่อกัน โดยนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในห้องเรียน และนักเรียนได้แสดงศักยภาพในการทำกิจกรรม และมีโอกาสเป็นผู้นำทุกคน

2. นักเรียนสนิทสนมกัน เรียนรู้ในการทำงานกลุ่มโดยมีการหมุนเวียนสมาชิกภายในกลุ่ม ไม่ยึดติดกับกลุ่มใด มีการจับคู่เพื่อนช่วยเพื่อนผู้เรียนที่มีความสามารถในแต่ละด้าน เพื่อช่วยเหลือ เติบโตด้านการเรียนและพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม

3. นักเรียนทุกคนร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ละเมิดเพื่อนร่วมห้องเรียน

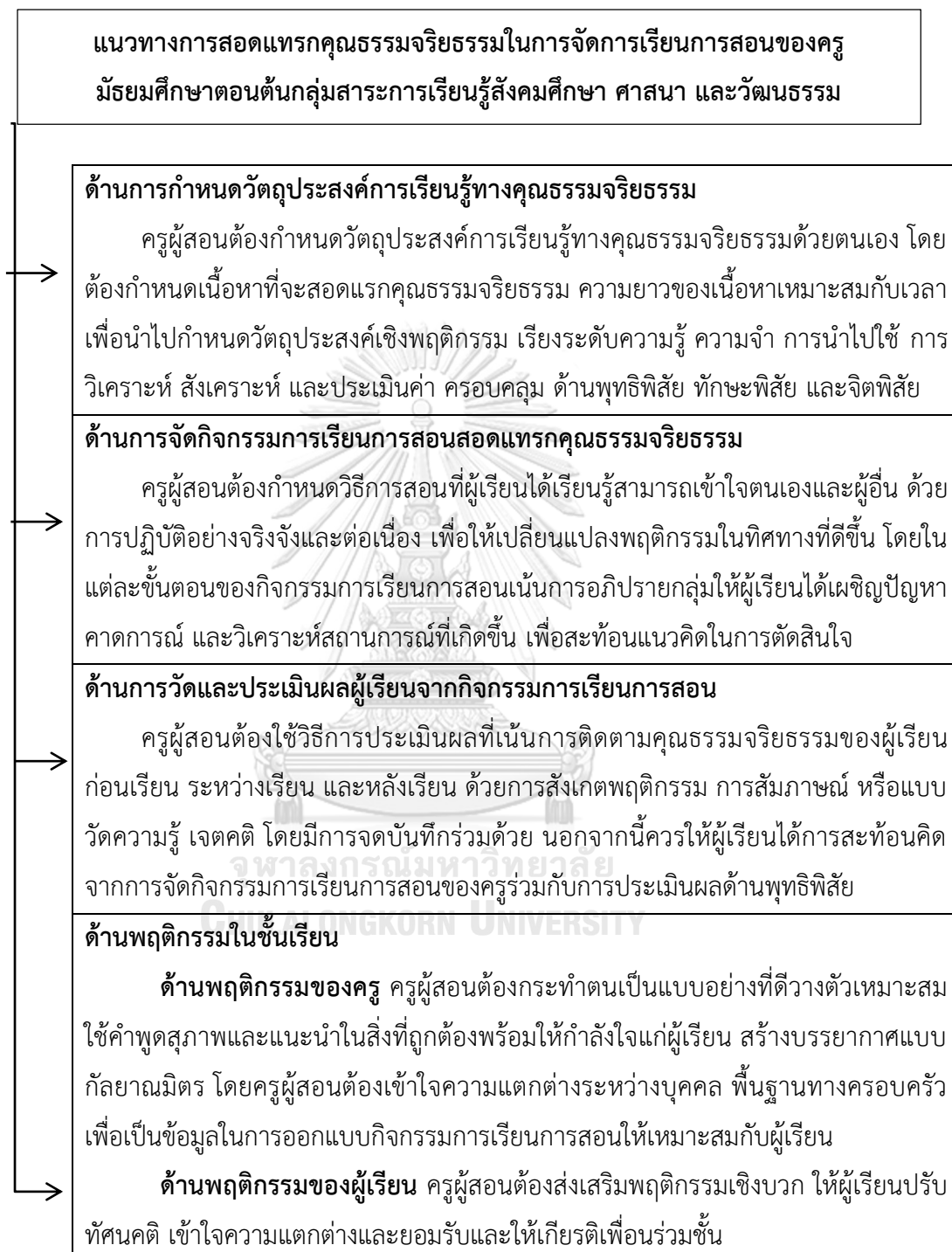
4. นักเรียนทุกคนยอมรับในความแตกต่างด้านความคิดและการตัดสินใจ เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นเมื่อมีความเห็นต่าง

ข้อพึงระวัง

1. นักเรียนแต่ละคนควรได้รับมอบหมายภาระงานอย่างเท่าเทียม ให้ได้ช่วยเหลือกัน

ทั้งนี้ แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 2) กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ประชากรในการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ในจังหวัดนนทบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามสภาพและแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 17 โรงเรียน จำนวน 247 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 95.95 จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย เรื่อง แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้แบ่งการสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม พบว่าครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายข้อพบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมสอดคล้องกับความหลักสูตรสถานศึกษาและความต้องการของชุมชน ระบุพฤติกรรมบ่งชี้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรก โดยสอดคล้องกับเนื้อหา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิเคราะห์บทเรียนเพื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมครอบคลุม ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมด้วยตนเอง กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมจากสภาพเหตุการณ์และประเด็นทางสังคม กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการแก้ปัญหา ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม พบว่าครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายข้อพบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการคัดเลือกเนื้อหาความรู้สำหรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่างใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจทางจริยธรรม นำบทบาทตัวละครจากสื่อ ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และอื่นๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะนิสัย เพื่อส่งเสริมการคิดเปรียบเทียบ ใช้คำถามกระตุ้นเพื่อส่งเสริมการคิด การตัดสินใจทางจริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากการถกเถียงและเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ นำภาพการกระทำความดีมาเล่าให้เพื่อนฟังพร้อมบรรยายความรู้สึก เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างแรงบันดาลใจทางจริยธรรม และฝึกการกล้าแสดงออก นำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือคลิปวิดีโอสั้นๆ เพื่อเร้าให้ผู้เรียนสนใจ ทำงานเป็นกลุ่มโดยไม่เน้นการแข่งขัน เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียน นำประเด็นทางสังคมมาให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการเสริมแรงทางบวกเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียน นำปัญหาในท้องถิ่นมาเป็นประเด็นในการถกเถียงและเสนอแนวทางแก้ไข

ผ่านรูปแบบงานเขียน โครงการ หรือการบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ ใช้สื่อที่ผลิตขึ้นเอง สามารถหาได้ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงจากสิ่งใกล้ตัว เชิญวิทยากร/ผู้รู้ในชุมชนมาร่วมกันเปิดประเด็นสนทนาปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้ส่งเสริมการคิดหลากหลายมิติ มีค่าเฉลี่ยรายข้อต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน

1.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อนร่วมชั้น แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน วัดและประเมินผลผู้เรียนระหว่างเรียน เพื่อติดตามความก้าวหน้า ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม วัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมตามพฤติกรรมบ่งชี้ตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม วัดและประเมินผลการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้ เจตคติ การให้เหตุผล และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่แน่นอน บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำมาพัฒนาครั้งต่อไป มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน และการวัดและประเมินผลคุณธรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน วัดและประเมินผลผู้เรียนหลังเรียน เพื่อติดตามพัฒนาการ ใช้เครื่องมือ และเกณฑ์การประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพ วัดและประเมินผลผู้เรียนก่อนเรียน เพื่อทำความเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล ตามลำดับ และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยรายข้อต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน

1.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน พบว่าครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน

1.4.1 ด้านพฤติกรรมของครู เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายข้อ พบว่า ครูแสดงกริยาवाจาสุภาพ อ่อนโยนต่อนักเรียนและบุคคลอื่น ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยความเป็นมิตร กระตือรือร้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน และครูชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน เข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา แสวงหาวิธีการ สื่อใหม่ๆ มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือรับฟังความคิดเห็นของ

นักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง เอาใจใส่ต่อการเรียน และความประพฤติทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยรายข้อต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน

1.4.2 ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสภาพการปฏิบัติการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ด้านปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน โดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนรู้จักและสนิทสนมกัน จับคู่ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อเติมเต็มด้านการเรียนและพฤติกรรม รับผิดชอบต่อตนเอง และไม่ละเมิดหน้าที่ผู้อื่น

มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน และนักเรียนเข้าเรียนตรงเวลา ยอมรับในความแตกต่างด้านความคิด การตัดสินใจ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เสนอทางเลือก เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ทุกคนมีโอกาสเป็นตัวแทนและผู้นำ ร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันนำเสนอประเด็นทางสังคม เพื่อเป็นกรณีศึกษา มีค่าเฉลี่ยรายข้อต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้าน

นอกจากนี้ จากการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงสภาพที่ควรจะเป็นในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน พบว่า

1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ครูควรวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อกำหนดจุดประสงค์ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรม ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา และปรัชญาของโรงเรียน และมุ่งเน้นเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ศึกษาเป้าหมายทิศทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เขียนวัตถุประสงค์เชื่อมโยงระหว่างวิชาให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่กิจกรรม นักเรียนและครูร่วมกันกำหนดหัวเรื่องที่เชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรม กำหนดเรื่องให้แคบลง ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ความสะดวกในการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ และความสนใจของนักเรียน มุ่งเน้นการพัฒนาด้านทัศนคติทางเชิงคุณธรรมจริยธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกทางจริยธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาด้านความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม และเขียนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม โดยกำหนดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้ผู้เรียนบรรลุ และมุ่งเน้นการพัฒนาเหตุผลเชิงทางคุณธรรมจริยธรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ครูควรกำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน ปรับกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตลอดหน่วยการเรียนรู้ สนทนาซักถามเพื่อเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง เลือกรูปแบบที่ครูวิชาต่างๆทำงานร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา ใช้กรณีตัวอย่างบุคคล

หรือการกระทำที่เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรม และ ควบคุมอารมณ์ และลงโทษด้วยวิธีการที่เหมาะสมเมื่อผู้เรียนทำความผิด นำคุณธรรมจริยธรรมไปสอดแทรกหรือบูรณาการกับรายวิชาสังคมศึกษาทุกหน่วยการเรียนรู้ และค้นคว้าและอภิปรายประเด็นทางสังคม เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และเสนอความคิดเห็น และสนับสนุนให้นักเรียนเลือกรับสื่อในชีวิตประจำวันอย่างมีวิจารณญาณ เน้นการปฏิบัติให้นักเรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม เขียนเรียงความเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจริง จัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการบุคคลหรือการทำความดีเผยแพร่ แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ทางบวกและทางลบ และแก้ปัญหาปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนทันทีตามสถานการณ์ และเน้นกิจกรรมกลุ่มการสร้างความรักและสวดแทรกในทุกคาบเรียนจนหล่อหลอมเป็นพฤติกรรมในเชิงบวก

3. ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียน มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมขณะเรียน มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังเรียน มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนเรียน มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากประเมินจากแบบฝึกหัด/ใบงาน โดยครูเป็นผู้ประเมินหลัก นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนร่วมชั้นร่วมประเมิน และประเมินจากแบบทดสอบ ประเมินพฤติกรรมในห้องเรียน ประเมินจากแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมในการทำงาน และประเมินจากรายงาน/โครงการ นำผลการประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มาวางแผนในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น ประเมินจากผลงาน ประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน และประเมินจากแบบสัมภาษณ์ และประเมินจากแบบวัดเจตคติ และประเมินโดยผู้ปกครองสะท้อนพฤติกรรมขณะอยู่บ้าน

4. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู ครูควรแสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียนกระตือรือร้นในการเตรียมการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีกริยาจาสุภาพอ่อนโยนต่อนักเรียนและบุคคลอื่น รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน และนำมาพิจารณาไตร่ตรอง เป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่นักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ในการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และไม่ละทิ้งคาบสอน และปฏิบัติการสอนครบตามเวลา และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์ และครูและบุคลากรมีความรักและสามัคคี รักใคร่กัน และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ครูควรส่งเสริมนักเรียนมีความสนิทสนมกัน และยอมรับในความแตกต่างด้านความคิดและการตัดสินใจ เปิดโอกาสเป็นผู้นำและตัวแทนในกิจกรรมในห้องเรียนทุกคน และร่วมกันกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเต็มใจ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และเข้าเรียนตรงเวลา

นอกจากนี้ จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางแก้ไขปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้ครูเรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม สู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปรับปฏิบัติ

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ครูเน้นการสอนที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าการสอนเพียงเนื้อหาความรู้ ควรจัดอบรมวิธีการสอน เทคนิคสู่การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ จัดอบรมการนำหลักสูตรสู่การปรับปฏิบัติ สอดแทรกในทุกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบด้านการคุณธรรมจริยธรรม

1.3 ด้านการวัดและประเมินผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูควรจัดทำเกณฑ์การวัดและประเมินผลผู้เรียนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และพฤติกรรมการแสดงออกควบคู่กัน และวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อมเสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น

1.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู พบว่าครูควรวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนพร้อมเสริมแรงให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น ครูและนักเรียนร่วมกันออกกฎในการอยู่ร่วมกันระหว่างครูปฏิบัติการสอน และลดภาระงานนอกเหนือการปฏิบัติการสอน และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ครูและนักเรียนทำความรู้จักข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนร่วมชั้น อาจทำทำเนียบรุ่น ประวัติส่วนตัว เป็นต้น และนักเรียนเป็นผู้กำหนดบทลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากผลการศึกษาเอกสารแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางในทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน 4 ด้าน คือ 1.ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรม

จริยธรรม 2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3. ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน 4. ด้านปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน 4.1) ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน 4.2) ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำเสนอแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยนำเสนอแนวทางในแต่ละด้านโดยสรุปผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม มีหลักการในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม โดยครูการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม เป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้แนวทางมาจากความคิดรวบยอดการเรียนการสอน ดังนั้นจุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ก่อนการกำหนดจุดประสงค์ จะทำให้สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนได้ตรงตามที่มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด โดยต้องครอบคลุมพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา สภาพบริบทของชุมชน เหตุการณ์ และประเด็นทางสังคม มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่ผู้เรียน เพราะครอบคลุมการดำเนินชีวิต และสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียน วิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้ของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน นำไปสู่ความเชื่อมโยงในการกำหนดเนื้อหา การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งการกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม มีหลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้เกิดผลเข้าไปในจิตใจหรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนได้จะต้องมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจและยอมรับในด้านคุณงามความดีอย่างแท้จริง ยินดีปฏิบัติด้วยความรู้สึกที่เป็นสุข ไม่ได้ถูกบังคับหรือมีเงื่อนไข โดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมจะต้องค่อยๆทำไป โดยอาศัยระยะเวลา เพราะผู้เรียนต้องผ่านกระบวนการคิดฝึกฝน จึงเกิดคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละบุคคลครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในทุกเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน คุณครูผู้สอนในรายวิชาอื่นๆ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีแนวคิด และมีการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน มีหลักการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการ

เรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูควรมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูผู้สอนต้องกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความชัดเจน เช่น การวัดแลประเมินผลคุณธรรมที่เป็นนามธรรม ครูต้องกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ในแต่ละพฤติกรรม และต้องกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน อาจเป็นรูบริกส์ (Rubrics score) หรือการประเมินด้านทักษะ ควรเป็นแบบตรวจสอบรายการ หรือการสังเกตพฤติกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง และประเมินพฤติกรรมขอเพื่อนจากการปฏิบัติกิจกรรม และจะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน ไม่เน้นการวัดและประเมินผลเพื่อตัดสิน ควรประเมินครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เน้นการประเมินเหตุผลเชิงจริยธรรมในทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า โดยไม่มีคำตอบที่ตายตัวให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในแง่มุมที่มีความหลากหลาย เพื่อเป็นการเสนอทางเลือกในเหตุผลนั้นๆ ทั้งนี้การวัดผลและประเมินผลผู้เรียนในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไม่ควรตัดสินผลจากการทดสอบ ชิ้นงาน หรือพฤติกรรมเพียงบางครั้ง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ให้ดียิ่งขึ้น

2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

1) **ด้านพฤติกรรมของครู** มีหลักการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ หากผู้เรียนยังไม่พร้อมเรียนรู้ ครูต้องหาวิธีการกระตุ้นผู้เรียน เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน ครูอาจชี้แนะ หรือต้องดูแลเอาใจใส่นักเรียนบางคนเป็นพิเศษ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการกับภาวะอารมณ์ของตัวครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญ ครูต้องเก็บอารมณ์และเหตุผลส่วนตัว ไม่ควรใช้วิธีการที่รุนแรงหรือเผด็จการในการอธิบายประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม หากนักเรียนมีความเห็นต่าง ครูไม่ควรตัดสินความจากความคิดของตน ควรอธิบายถึงสามเหตุเพื่อบรรยากาศในการจัดเรียนรู้ที่ดี ครูควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมว่าไม่ใช่วิชาที่แก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ เหตุผล และพฤติกรรม ซึ่งเป็นการช่วยให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในเชิงบวกมากขึ้น ครูไม่ควรสรุปโดยใช้บุคคล หรือกลุ่มตัวอย่างเดียว มาใช้กับผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ เพราะในภูมิหลังของบุคคล และบริบทของผู้เรียนมีความแตกต่างกันการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนควรเป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดการกับชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการควบคุมชั้นเรียน และการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ หรือแสดงออกด้วยการ

กระทำการต่างๆตามความคิดและจินตนาการของตนเองในทางที่เหมาะสม การที่ผู้เรียนได้รับอิสระ และการได้รับกำลังใจจากผู้ใหญ่ ครู จะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีวาจาสุภาพ ปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์ การใช้เวลาสร้างสรรค์เป็นการแสดงออกด้านการเลือกใช้ภาษาพูด เพื่อการสื่อสารในเชิงบวก ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้คำและประโยคที่เหมาะสมในการนำมาสื่อสารระหว่างกัน และเรียนรู้มารยาทในการพูดซึ่งเป็นทักษะทางภาษาการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนเป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ด้วยการพูดหรือสนทนาอย่างสร้างสรรค์ จะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้ สามารถเล่นและทำงานร่วมกับกลุ่มได้เป็นอย่างดี

2) ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน มีหลักการสร้างความเข้าใจ ความต้องการพื้นฐานของเด็กวัยรุ่นคือต้องการได้รับความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ และการยอมรับจากเพื่อน เพราะเพื่อนมีส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตในโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์จะเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนในเชิงบวก การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชั้นเรียน เช่น พฤติกรรมทะเลาะวิวาท พฤติกรรมก้าวร้าวของผู้เรียน จากการมีปฏิสัมพันธ์แบบสร้างสรรค์ระหว่างเพื่อน ทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ดีในเชิงบวก ดังนั้น จึงเป็นวิธีการลดภาวะความขัดแย้งระหว่างเด็กด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดนผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การศึกษาศภาพการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการปฏิบัติในระดับมาทุกด้าน ($\bar{x} = 3.68$, $S.D. = 0.73$) ทั้งนี้เนื่องมาจากธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เห็นได้ชัดเจนอยู่ 3 กรณี คือ 1) เป็นวิชาที่กว้างครอบคลุมศาสตร์หลายแขนง 2) เป็นวิชาที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาองค์ความรู้ให้ทันสมัยทันเหตุการณ์อยู่

ตลอดเวลา และ 3) มีความรู้กว้างขวางโดยผ่านการใช้แหล่งข้อมูลในการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งเนื้อหาและการข้ามเวลา ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนได้นำความรู้ไปพัฒนาตนเองและใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นบทบาทของครูสังคมศึกษาต้องเอาใจใส่ในการเลือกสรรเนื้อหาเพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกันสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิต สอดคล้องกับโชติศรีมณี จันทรสุนทร (2551) ที่ว่าครูสังคมควรกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม โดยครูสังคมที่ดีต้องพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยการเลือกเนื้อหา สื่อคำถาม กิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนตระหนักเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง ซึ่งการสอนแบบสอดแทรกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูต้องมีการตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม นอกจากนี้การสร้างเนื้อหาบทเรียน การยกตัวอย่างในการสอน การอธิบายในชั้นเรียน การสรุปบทเรียน สรุปข้อคิดที่ได้จากบทเรียน ต้องมีความสอดคล้องกับจริยธรรมอยู่เสมอในทุกบทเรียน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนที่จะให้ได้ผลซึมลึกเข้าไปในจิตใจจะต้องมีการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

แต่เมื่อพิจารณาจากความถนัดในรายด้านยังพบว่าครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวนมากยังมีระดับการปฏิบัติในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องมาจากครูละเลยการพัฒนาบุคลิกภาพและการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ใช้เนื้อหาทางจริยธรรมในการสอนอ่านภาษาไทย และท่องจำ อีกทั้งครูส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยายตามเนื้อหา เน้นทางด้านสติปัญญาหรือความจำ โดยครูทำหน้าที่ให้ข่าวสารและข้อเท็จจริงทางศาสนาพิธี และศีลธรรมแก่นักเรียน ไม่ได้จัดกิจกรรมให้เด็กเห็นเข้าใจเลื่อมใสและปฏิบัติจริง มักเป็นผู้สรุปคุณธรรมจริยธรรมแทนการให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้รับการแก้ไขจริงจังและมิได้กระทำอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับชัชชญา พิระธณิศร์ (2551) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญจำเป็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น ขาดการอบรมวิธีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และมุ่งการวัดผลด้วยการให้คะแนนมิได้ให้ความสนใจด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยครูควรคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมซึ่งต้องพัฒนาคนทั้ง 3 ด้านพร้อมกันคือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา และคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นที่สุดคือ

ความมีวินัยในตนเองซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรมในการควบคุมพฤติกรรมตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดโดยใช้วิธีการจูงใจสอดแทรกเข้าไปได้ในทุกคาบเรียนทุกรายวิชากิจกรรมต่างๆ ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน และครูควรฝึกจนเกิดเป็นนิสัยเพื่อให้เกิดความเคยชิน

ตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ภาพรวมจะเห็นว่าครูจำนวนมากยังมีความรู้ ความเข้าใจในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมจริยธรรมไม่เพียงพอ ควรพัฒนาครูให้มีการอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในด้านจิตวิทยา รวมถึงทักษะที่จำเป็น ในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดซัสซญา พีระธณิศร์ (2552) ที่กล่าวถึงการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ครูต้องวางแผนโดนตอบคำถามว่าจะสอนอะไร กำหนดเนื้อหาที่จะสอนออกเป็นข้อย่อยๆ ความยาวของเนื้อหาต้องเหมาะสมกับเวลา นำไปกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องเรียงเรียงลำดับจากระดับความรู้ความจำ การนำไปใช้ จนถึง การตัดสินใจคุณค่า ต่อจากนั้นจึงสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามจากวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่ครอบคลุม 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและเจตพิสัย

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดแทรกกับเนื้อหา และออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับพีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าการสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ครูในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรม โดยชั้นนำเข้าสู่บทเรียนได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทุกด้านในการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน นอกจากนี้ครูผู้สอนยังขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ โรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดยจัดอบรมสัมมนาแก่ครู นอกจากนี้ในด้านของหลักสูตรควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดให้ผู้เรียน มิใช่เพียงให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมให้มีการคิดตัดสินใจ การแก้ปัญหา การคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำและการตัดสินใจ อีกทั้งการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำจะทำให้ผู้เรียนมีความตระหนัก และมองเห็นคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน นอกจากนี้ ชูศักดิ์ สีสัน และคณะ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน: กรณีศึกษา

โรงเรียนบ้ำห้วยเสืออำเภอดงพญาภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่จัดทำเป็นคู่มือรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม มีขั้นตอนในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เตรียมพร้อมคุณธรรมจริยธรรม ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผ่านกิจกรรมคุณธรรม และขั้นตอนที่ 3 ติดตามพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอจึงทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่สูงขึ้น นอกจากนี้สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2542) ที่ว่าการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมสามารถต่อยอดไปสู่การฝึกทักษะจริยธรรม (Ethic Skill) ให้ต่อเนื่องสู่การมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเริ่มจากการมีวินัยในตนเองช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งแต่ละวิธีมีองค์ประกอบและขั้นตอนการดำเนินการที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการสอนได้ อาทิ วิธีสอนแบบอุปนัย (Induction) คือกระบวนการที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยใช้สื่อการสอนที่มีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและดึงหลักการ แนวคิดออกมาซึ่งผู้เรียนจะได้ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ โดยองค์ประกอบสำคัญคือ ผู้สอน ผู้เรียน มีการยกตัวอย่างข้อมูล สถานการณ์ เหตุการณ์ บทความที่แสดงความคิดในลักษณะย่อยๆ มีการวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อดึงหลักการ ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดจากเรื่องร่วมกัน วิธีการสอนนี้จะเกิดผลดีเมื่อผู้สอนสามารถหาตัวอย่างที่มีลักษณะย่อยๆ ของเรื่องที่เรียนและมีการตั้งคำถามที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ และที่สำคัญควรมีการประเมินผล การเรียนโดยให้ผู้เรียนจดบันทึกการสะท้อนคิดวิเคราะห์ตนเองด้วย

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน ครูเป็นผู้

ประเมินเป็นหลัก ส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรมเดี่ยวและกลุ่ม ประเมินผลจากชิ้นงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2557) ที่ว่าการวัดและประเมินผลที่ดีต้องใช้รูปแบบที่หลากหลาย โดยครูส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาด้านการวัดและประเมินผล แต่มีบางส่วนที่ประสบปัญหาในด้านการวัดและประเมินผลที่เน้นพฤติกรรมทำได้ยาก ดังนั้นการประเมินส่วนใหญ่จะเน้นการประเมินการปฏิบัติจริง ซึ่งทำได้ยากกว่าการประเมินเนื้อหา เพราะครูต้องใช้เวลามากในการสังเกตและการประเมินที่ละเอียดมากขึ้น โดยต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง เช่น เวลาเรียนที่จำกัด จำนวนของผู้เรียนมีมาก และยังสอดคล้องกับซัชชญา พิระธณิศร์ (2552) ที่กล่าวว่าครูมุ่งวัดผลให้คะแนนมิได้ให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกณฑ์การพิจารณาใหม่ โดยครูต้องปรับความสำคัญในส่วนของคุณค่าและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงบวกของผู้เรียน เพราะการที่ผู้เรียนได้คะแนนดีในรายวิชานั้นไม่ได้หมายความว่าเขาจะเป็นคนดีด้วย ดังนั้นมุ่งหวังสอนให้ศิษย์เป็นคนเก่งและคนดี ต้องมีการจัดสรรสัดส่วนการให้คะแนนใหม่ให้เกิดความสมดุลกันระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้และการแสดงออกทางพฤติกรรม

2.4 ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็นด้านพฤติกรรมของครู ผลการวิจัย

พบว่าครูจำนวนมากมีภาระงานมาก ทำให้ขาดการติดตามพฤติกรรมของผู้เรียน เนื่องจากครูเป็นผู้มีความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ครูจึงต้องเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีให้กับผู้เรียนในการปฏิบัติตนและในการจัดการเรียนการสอนรวมถึงสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาพฤติกรรมที่ดีให้กับนักเรียนในทุกกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูอาจเชิญบุคคลที่เป็นแบบอย่างในชุมชนที่ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้สังคมมาพูดคุยเปิดประเด็นสนทนาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและมีมุมมองในเรื่องคุณธรรมซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและมีมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับชัชชญา พิระธรรณิษฐ์ (2552) ที่กล่าวถึงบทบาทของครูในการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คือ 1) สร้างการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอนนักเรียนรู้สึกได้ว่าครูให้ความรัก ความห่วงใย เป็นที่ปรึกษาที่ดี แนะนำในสิ่งที่ถูกต้อง ให้ขวัญกำลังใจ 2) กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูวางตัวได้เหมาะสมกับบทบาทและสถานภาพของครู 3) มีการอบรมสั่งสอนอย่างถูกวิธี โดยมุ่งเน้นวิธี สอนตามแนวทางของ นักจิตวิทยามานุษยนิยม เช่น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนแบบอบอุ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียน และ 4) สร้างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยครูควรมีกิจกรรมใช้สื่อ และอุปกรณ์ที่หลากหลายในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับดวงเดือน พันธุนาวิน (2550) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ กล่าวว่าความสัมพันธ์ที่ดีของนักเรียนกับครูสัมพันธ์กับการวิวินัยในตนเองของนักเรียน ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน และการอบรมเลี้ยงดู/การปกครองแบบรักสนับสนุนใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์จะช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของลูก ลูกศิษย์ได้ดีที่สุด และในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ครูส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงบวก เช่นทุกคนควรได้รับมอบหมายฝึกฝนความเป็นผู้นำฝึกความรับผิดชอบ และการมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นผ่านกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการคบเพื่อนที่เหมาะสมก็เกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อย และพฤติกรรมเอื้ออาทรการสนับสนุนทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. ครูมัธยมศึกษาตอนต้นนำแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้การรู้สัจธรรมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยควบคู่กับการทำวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้เห็นเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

2. เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปปรับใช้กับกิจกรรมเสริมหลักสูตรและครอบครัว เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในระดับอื่น อาทิ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะมีช่วงวัยและพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้อื่นๆ สามารถนำแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับรายวิชาของตนได้

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร. อัญชลี สุขในสิทธิ์
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 ภาควิชาสังคมวิทยา
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์อชิระ อุตมาน
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 ภาควิชาสังคมวิทยา
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์วันทนา ทวีคุณธรรม
 อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม)
5. อาจารย์บุศราคม ช่างชัย
 อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (focus group)

1. รองศาสตราจารย์ อมรา รอดดารา
 อาจารย์พิเศษประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
 ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร. ชัชชญา พิระธรรณิศร์
 สาขาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูสุริยเทพ
 มหาวิทยาลัยรังสิต
 ได้รับรางวัล “ครูต้นแบบ” จากโครงการเชิดชูครู อาจารย์ต้นแบบ
 ด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอน ปีการศึกษา 2553
3. อาจารย์สุธิดา ชัยรุ่งเรือง
 อดีตอาจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์
 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
 ได้รับรางวัล “ครูต้นแบบ” จากโครงการเชิดชูครู อาจารย์ต้นแบบ
 ด้านการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอน ปีการศึกษา 2553
4. ดร.บุญยฤทธิ์ ปิยะศรี
 ศึกษาพิเศษฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30
 คณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 (สาระภูมิศาสตร์ พุทธศักราช 2560)
5. คุณक्रमธรรพจน์ แก้วพุดชา
 ข้าราชการครู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
 ได้รับรางวัลครูต้นแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู มัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความคิดเห็นฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- 3) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

4.1 ด้านพฤติกรรมของครู

4.2 ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

2. แบบสอบถามนี้มีได้มุ่งประเมินผลการปฏิบัติงานของท่าน แต่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น คำตอบของท่านเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านที่มีส่วนช่วยในการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จด้วยดี

ปพิชญา จินอัม

ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
สำหรับคุณครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
เรื่อง“แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา
ตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้สรุปและนำมากำหนดแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป โดยข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการทำวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อสภาพการปฏิบัติงานและหน่วยงานที่ท่านสังกัดแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอความกรุณาครูผู้สอนในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม เพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การสอนสอดแทรกหรือการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ครูเพิ่มเติมเนื้อหาหรือความรู้อื่นๆที่จำเป็นเข้ามาในวิชาที่ตนเองสอน โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ในงานวิจัยเรื่องนี้ไม่รวมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ที่มีการจัดเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการสอนโดยตรงตามเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนด เพื่อแสดงข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. โรงเรียน.....
2. ระดับชั้นที่สอน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1   ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 2   ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3
3. สาระที่สอน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม
☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์   ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขทางขวามือตามระดับสภาพที่เกิดขึ้นจริง โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
5	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
4	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
3	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
2	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
1	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- 3) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน
  - 4.1 ด้านพฤติกรรมของครู
  - 4.2 ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การกำหนดสิ่งที่คาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านนั้นๆสูงขึ้น หรือทำงานเป็นอุปนิสัย ความประพฤติดีขึ้น							
1	ครูวิเคราะห์บทเรียน เพื่อวิเคราะห์ห้วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา						
2	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง						
3	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรม สอดคล้องกับความหลักสูตรสถานศึกษาและความต้องการของชุมชน						
4	ครูระบุพฤติกรรมบ่งชี้ทางคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรก โดยสอดคล้องกับเนื้อหา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน						

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การกำหนดสิ่งที่คาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านนั้นๆสูงขึ้น หรือทำจนเป็นอุปนิสัย ความประพฤติดีขึ้น							
5	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมครอบคลุม ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ						
6	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมด้วยตนเอง						
7	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมจากสภาพเหตุการณ์และประเด็นทางสังคม						
8	ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางจริยธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการแก้ปัญหา						
2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยครูใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลายในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้นกระบวนการกลุ่ม ใช้คำถามกระตุ้นการเชื่อมโยงเหตุการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนนำตนเองเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ และผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน							
9	ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือคลิปวิดีโอสั้นๆ เพื่อเร้าให้ผู้เรียนสนใจ						
10	ครูและนักเรียนร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียน						
11	ครูเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียน เพื่อฝึกการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง						
12	ครูคัดเลือกเนื้อหาความรู้สำหรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และยกตัวอย่างใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจทางจริยธรรม						
13	ครูนำบทบาทตัวละครจากสื่อ ภาพยนตร์ ละคร โทรวีชั่น และอื่นๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะนิสัย เพื่อส่งเสริมการคิดเปรียบเทียบ						
14	ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง						

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
15	ครูนำปัญหาในท้องถิ่นมาเป็นประเด็นในการถกเถียงและเสนอแนวทางแก้ไข ผ่านรูปแบบงานเขียน โครงการ หรือการบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ						
16	ครูเชิญวิทยากร/ผู้รู้ในชุมชนมาร่วมกันเปิดประเด็นสนทนาปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้ส่งเสริมการคิดหลากหลายมิติ						
17	ครูใช้สื่อที่ผลิตขึ้นเอง สามารถหาได้ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงจากสิ่งใกล้ตัว						
18	ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเน้นการเสริมแรงทางบวก เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมที่ดี						
19	ครูให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยไม่เน้นการแข่งขัน						
20	ครูใช้คำถามกระตุ้น เพื่อส่งเสริมการคิด การตัดสินใจทางจริยธรรม						
21	ครูนำประเด็นทางสังคมมาให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย						
22	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากการถกเถียง และเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ						

1. นักเรียนสามารถนำเสนอแนวทางในการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสร้างสรรค์

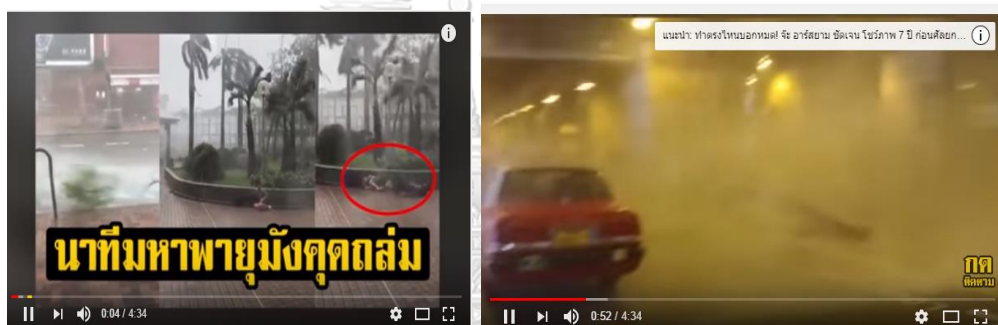
ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

1. นักเรียนปฏิบัติตนช่วยเหลือส่วนรวมเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือเหตุการณ์อื่นได้อย่างเต็มใจ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ชั่วโมงที่ 1-2

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูเปิดวิดีโอทัศน์ตัวอย่างภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลียและโอเชียเนีย เช่น พายุไต้ฝุ่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด จากนั้นให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้น เพื่อหาวิธีการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ดังกล่าว ตัวอย่างคำถามที่นักเรียนตั้งขึ้น เช่น บริเวณที่มักเกิดภัยพิบัติคือบริเวณใด ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้แต่ละพื้นที่เกิดภัยพิบัติที่มีความแตกต่างกัน หากเกิดภัยพิบัติ นักเรียนมีวิธีการรับมืออย่างไร

ปิดนาทิมหา พายุมั่งคุด กล่มฮองกง-มาเก๊า

อ้างอิงภาพข่าว : <https://www.youtube.com/watch?v=XVgEuyP-AUU>

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน (จำนวนกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท)
ครูนำกิจกรรม Takeover the town โดยให้นักเรียนเข้ากลุ่มร่วมกับสมาชิก และใช้คำถามนำ

- หากนักเรียนสามารถเลือกพื้นที่สำหรับสร้างเมืองของตนเองได้ 1 เมือง นักเรียนจะเลือกพื้นที่บริเวณใด เพราะเหตุใด (อาจเลือกพื้นที่ที่สนใจ หรือประเทศที่ปรากฏในปัจจุบัน) โดยระบุอาณาเขตจากแผนที่ พร้อมตั้งชื่อเมือง

3. นักเรียนแต่ละกลุ่มรับชุดบัตรภาพภัยพิบัติ ดังนี้

- ภาพขยะพลาสติกรอบชายหาดฟิลิปปินส์
- ภาพการตัดไม้ทำลายป่าในเกาะกง กัมพูชา
- ภาพไฟไหม้ป่าที่ประเทศอินโดนีเซีย
- ภาพพายุไต้ฝุ่น ประเทศฟิลิปปินส์

ขยะพลาสติกที่ชายหาดฟิลิปปินส์

การตัดไม้ทำลายป่าในเกาะกวม กัมพูชา

ไฟไหม้ป่าที่ประเทศอินโดนีเซีย

พายุไต้ฝุ่น ประเทศฟิลิปปินส์

4. สมาชิกแต่ละกลุ่มระดมความคิด โดยนักเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นรายบุคคล เพื่อบริหารจัดการเมืองหรือประเทศของกลุ่มตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ที่ได้รับ (หากนักเรียนไม่สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการเมืองหรือประเทศของกลุ่มตนเองได้ ครูสามารถแนะนำบทบาทหน้าที่ได้รับมอบหมาย ตัวอย่างเช่น ผู้นำประเทศ ฝ่ายจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายสังคมและวัฒนธรรม ฝ่ายดูแลความเรียบร้อยและความสงบสุข ฝ่ายการเงินและเศรษฐกิจ ฝ่ายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือ ประชาชน)

5. สมาชิกแต่ละกลุ่มระดมความคิดและร่วมกันอภิปรายวิกฤตการณ์ที่ได้รับ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขและพัฒนาเมืองของตนอย่างสร้างสรรค์ ผ่านบทบาทของตน ลงในกระดาษฟลิปชาร์ต ตามจินตนาการ (ผังมโนทัศน์ ผังก้างปลา ข้อความ รูปภาพ ฯลฯ)

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลเป็นรายกลุ่ม เมื่อนำเสนอเสร็จแล้ว ให้สมาชิกกลุ่มอื่นเติมเต็มข้อมูลโดยคร่าว์อภิปราย จนครบทุกกลุ่ม

7. เมื่อนักเรียนนำเสนอผลงานเสร็จครบทุกกลุ่มแล้ว นักเรียนร่วมกันลงคะแนนเสียงโดยการยกมือ พร้อมระบุเหตุผล เพื่อเลือกกลุ่มที่มีผลงานถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด (ยกเว้นผลงานของกลุ่มตนเอง)

8. สมาชิกในกลุ่มที่ได้รับคะแนนมากที่สุด นำเสนอหลักการในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ได้รับได้อย่างเหมาะสมแก่เพื่อนร่วมชั้น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป

9. นักเรียนและครูร่วมกันสะท้อนคิดโดยใช้คำถามเพื่อสรุปบทเรียน

- จะเกิดอะไรขึ้นถ้าภูมิประเทศ และภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป และที่เป็นเช่นนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดบ้าง (จากสถานการณ์อุณหภูมิโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้น้ำแข็งบริเวณขั้วโลกละลาย น้ำในมหาสมุทรจึงเพิ่มขึ้น ระดับน้ำในแม่น้ำและทะเลเพิ่มสูงขึ้น ไหลเข้าท่วมบริเวณแผ่นดินทวีปประชากรต้องอพยพ

จากสถานการณ์ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และอุตสาหกรรม จะทำให้ประชากรอพยพเข้าสู่เขตนั่น ทำให้เกิดปัญหาขยะ, มลพิษ, กระแสบริโภคนิยม, อาชญากรรม ฯลฯ)

- เคยมีเหตุการณ์ใดในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชากร ยกตัวอย่างประกอบ (น้ำท่วม, หมอกควัน, สึนามิ ฯลฯ)

- นักเรียนมีแนวทางในการส่งเสริมและดูแลรักษาลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตคนปัจจุบันได้อย่างไร (สร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลของการกระทำของตนเอง ที่จะส่งผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไป และเมื่อเกิดภัยพิบัติเราทุกคนควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและช่วยเหลือกัน)

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1. วีดิทัศน์ ปิตนาทิมหา พายุมั่งคุด ถล่มฮองกง-มาเก๊า
2. โปรแกรม google earth
3. แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. แผนที่เล่ม (Atlas)
5. ภาพสถานการณ์ภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

การวัดและประเมินผล	วิธีวัดและประเมินผล
ด้านความรู้เชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์สาเหตุการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบในทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนียได้	1. ซักถามความรู้เรื่องภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์แนวทางการจัดการภัยพิบัติ และการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนียอย่างยั่งยืนได้	2. ตรวจสอบผลงาน/กิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ผังมโนทัศน์ในกระดานฟลิปชาร์ต โดยวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนียได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น
ด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกในการช่วยเหลือส่วนรวมเมื่อเกิดภัยพิบัติ	1. แบบทดสอบวัดทัศนคติ เชิงจริยธรรมด้านความเสียสละ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เกิดภัยพิบัติขึ้น
ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนสามารถนำเสนอแนวทางในการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสร้างสรรค์	1. แบบทดสอบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเสียสละ โดยเลือกตอบที่ข้อคำถามมีลักษณะเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วเลือกการตัดสินใจตามเหตุผลของตัวเอง
ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนปฏิบัติตนในการช่วยเหลือส่วนรวมเมื่อเกิดภัยพิบัติอย่างเต็มใจ	1. สังเกตจากการทำงานกลุ่ม การวางแผนในการดำเนินงาน ผู้เรียนให้อาใจใส่ต่อกิจกรรมของกลุ่มมากน้อยเพียงใด

พฤติกรรมในชั้นเรียน

พฤติกรรมของครู : ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้มีการแบ่งกลุ่มแบ่งหน้าที่การทำงาน ตอบคำถามเป็นกลุ่มสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนในแต่ละสัปดาห์ และช่วยกันหาวิธีการปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น การทำงานเพื่อให้ได้ผลสำเร็จร่วมกัน

พฤติกรรมของนักเรียน : นักเรียนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ

1. ครูเปิดวิดีโอทัศน์ตัวอย่างรายการ เรื่องจริงผ่านจอ 21 มิ.ย. (กลูต้าไธโอน) จากนั้นให้นักเรียน

ตั้งคำถามสะท้อนความคิดเห็นจากการชมวิดีโอ (รู้จักสารกัญไฮโวนหรือไม่ ,หากเลือกผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐานได้รับผลกระทบใดบ้าง ,คุณธรรมในการลงทุนทางธุรกิจมีอะไรบ้าง, ผู้ประกอบที่ละเมิดสิทธิผู้บริโภคได้รับโทษอย่างไร)

อ้างอิงภาพข่าว : https://www.youtube.com/watch?v=ftA_jZFJzuM

ขั้นสอน

2. นักเรียนนั่งเป็นกลุ่มตามสมาชิกกลุ่มละ 6 คน (คละความสามารถและเพศ สามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของห้องเรียน) โดยนักเรียนเลือกศึกษาการลงทุนในธุรกิจตามความสนใจของสมาชิกในกลุ่ม

3. นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็น โดยสามารถใช้เครื่องมือสื่อสาร (คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน) เพื่อสืบค้นข้อมูลแผนการลงทุนธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ โดยสรุปขั้นตอนการดำเนินงาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จในรูปแบบผังมโนทัศน์ นักเรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้น โดยสมาชิกกลุ่มอื่นและครูช่วยกันเติมเต็ม

ชั่วโมงที่ 3-6

4. นักเรียนวางแผนการลงทุนทางธุรกิจตามความสนใจของกลุ่ม โดยนักเรียนเขียนแผนธุรกิจนำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อลงมือปฏิบัติจริงในสัปดาห์พหุเพียงของโรงเรียนโดยใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ และปัจจัยการผลิตในการกำหนดราคา รวมทั้งคำนึงถึงคุณธรรมของผู้ประกอบการ

5. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำตัวอย่างสินค้าหรือบริการในธุรกิจของตนเองมาให้เพื่อร่วมชั้นวิพากษ์ด้านกลยุทธ์การตลาด ด้านราคา และคุณภาพ

ชั่วโมงที่ 7-9

ขั้นสรุป

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มผลิตสินค้าและบริการขายแก่ผู้บริโภค เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมคุณครูให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งผู้ประกอบการ และผู้ผลิตทำแบบประเมิน

7. ผู้ประกอบการคำนวณต้นทุนและกำไรจากการประกอบธุรกิจ พร้อมทั้งสรุปขั้นตอนการดำเนินงาน ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม

การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน

เป้าหมาย	วิธีวัดและประเมินผล
ด้านความรู้เชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออมได้โดยไม่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกและสังคมเดือดร้อนได้	1. ซักถามความรู้เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออม
2. นักเรียนอธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้อย่างสร้างสรรค์	2. ตรวจผลงาน/กิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ผังมโนทัศน์ โดยวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้อย่างสร้างสรรค์ ได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น
ด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนลงทุนธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค	1. แบบทดสอบวัดทัศนคติ เชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เกิดภัยพิบัติขึ้น
ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนเลือกลงทุนทางธุรกิจที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม	1. แบบทดสอบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยเลือกตอบที่ข้อคำถามมีลักษณะเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วเลือกการตัดสินใจตามเหตุผลของตัวเอง
ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนลงทุนทางธุรกิจ โดยคำนึงถึงคุณภาพของผลผลิตเป็นสำคัญ	1. สังเกตจากการทำงานกลุ่ม การวางแผนในการดำเนินงาน ผู้เรียนให้เอาใจใส่ต่อกิจกรรมของกลุ่มมากน้อยเพียงใด

พฤติกรรมในชั้นเรียน

ด้านพฤติกรรมของครู : เน้นความสำคัญของคำพูด และการกระทำสอดคล้องกัน การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง การยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น การปฏิบัติตามกติกา โดยอาจยกตัวอย่างของการใช้เทคโนโลยีกับจริยธรรมที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน : นักเรียนปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

ตัวอย่างการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน
ของครูมัธยมศึกษาตอนต้นเรื่อง ความมีระเบียบวินัย
สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์   ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3   เวลา 2-3 ชั่วโมง
เรื่อง อารยธรรมตะวันตกต่อเปลี่ยนแปลง

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ส 4.2 ม.3/2 : วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงทำไปสู่ความร่วมมือ และความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนความพยายามในการจัดปัญหาความขัดแย้ง
 วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

ด้านความรู้เชิงจริยธรรม

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้

ด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม

1. นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม

1. นักเรียนสามารถนำเสนอแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้อย่างสร้างสรรค์

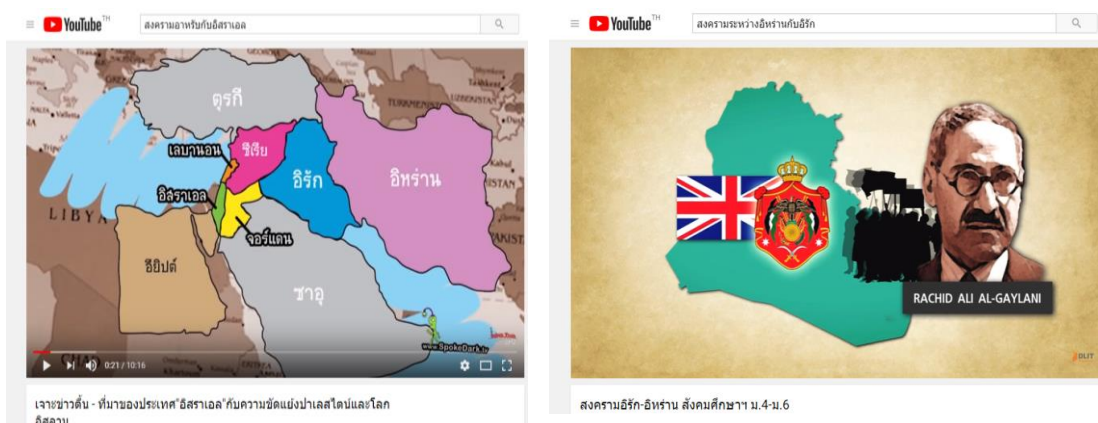
ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

1. นักเรียนเห็นประโยชน์ของทางการการแก้ปัญหาความขัดแย้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาในประเด็นจากวิดีโอ เรื่อง เจาะข่าวต้น - ที่มาของประเทศ"อิสราเอลกับความขัดแย้งปาเลสไตน์และโลกอิสลาม

อ้างอิงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=1znsiKtksME>

- นักเรียนเห็นอะไรบ้างจากวิดีโอ
- นักเรียนคนใดมองเห็นสิ่งอื่นแตกต่างจากเพื่อน
- นักเรียนคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งนี้ขึ้น

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน (จำนวนกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท)

3. นักเรียนร่วมวิเคราะห์ โดยให้นักเรียนเข้ากลุ่มร่วมกับสมาชิก และครูใช้คำถามนำ

- หากนักเรียนได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำของประเทศในภูมิภาคอาเซียน

นักเรียนจะใช้นโยบายในการจัดการกรณีความขัดแย้งของภูมิภาคตะวันออกกลางที่มีผลกระทบต่อโลกอย่างไร

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มรับบัตรหัวข้อวิกฤตการณ์ ดังนี้

- สงครามอาหรับกับอิสราเอล ค.ศ.1948-1975
- สงครามระหว่างอิหร่านกับอิรัก ค.ศ.1980-1988
- สงครามอ่าวเปอร์เซีย (อิรักบุกยึดครองคูเวต) ค.ศ.1990-1991

5. สมาชิกแต่ละกลุ่มระดมความคิด โดยกำหนดบทบาทหน้าที่เป็นรายบุคคล เพื่อบริหารจัดการเมืองหรือประเทศของกลุ่มตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ที่ได้รับ

(หากนักเรียนไม่สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการเมืองหรือประเทศของกลุ่มตนเองได้ ครูสามารถแนะนำบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตัวอย่างเช่น ผู้นำประเทศ ฝ่ายจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายสังคมและวัฒนธรรม ฝ่ายดูแลความเรียบร้อยและความสงบสุข ฝ่ายการเงินและเศรษฐกิจ ฝ่ายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือ ประชาชน)

6. สมาชิกแต่ละกลุ่มระดมความคิดและร่วมกันอภิปรายวิกฤตการณ์ที่ได้รับ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขและพัฒนาเมืองของตนอย่างสร้างสรรค์ ผ่านบทบาทของตน ลงในกระดาษฟลิปชาร์ต ตามจินตนาการ (ผังมโนทัศน์ ผังก้างปลา ข้อความ รูปภาพ ฯลฯ)

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลเป็นรายกลุ่ม เมื่อนำเสนอเสร็จแล้ว ให้สมาชิกกลุ่มอื่นเติมเต็มข้อมูลโดยคร่อมอภิปราย จนครบทุกกลุ่ม

8. เมื่อนักเรียนนำเสนอผลงานเสร็จครบทุกกลุ่มแล้ว ครูแจกสติ๊กเกอร์รูปหัวใจให้นักเรียนติดให้คะแนนกลุ่มที่นำเสนอได้ดีที่สุด เพื่อเลือกกลุ่มที่มีผลงานถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด (ยกเว้นผลงานของกลุ่มตนเอง)

9. สมาชิกในกลุ่มที่ได้รับคะแนนมากที่สุด นำเสนอหลักการในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ได้รับได้อย่างเหมาะสมแก่เพื่อนร่วมชั้น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป

10. ครูและนักเรียนร่วมกันสะท้อนคิดโดยใช้คำถามเพื่อสรุปบทเรียน

- จะเกิดอะไรขึ้นหากทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียนได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งด้านน้ำมัน

- เคยมีเหตุการณ์ใดในประเทศไทยที่เกิดจากปัญหาน้ำมันและส่งผลกระทบต่อชีวิตนักเรียนพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

- นักเรียนมีแนวทางในการแก้ปัญหาน้ำมันในประเทศไทยอย่างไร (สร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ เคารพในความแตกต่างด้านภาษาวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลของการกระทำของตนเอง ที่จะส่งผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไป ฯลฯ)

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1. สติ๊กเกอร์รูปหัวใจ
2. แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. กระดาษฟลิปชาร์ต
4. บัตรเหตุการณ์ความขัดแย้ง
5. วิดีทัศน์เรื่อง เจาะข่าวต้น - ที่มาของประเทศ"อิสราเอลกับความขัดแย้งปาเลสไตน์

และโลกอิสลาม จาก <https://www.youtube.com/watch?v=1znsiKtkSME>

การวัดและประเมินผลผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

เป้าหมาย	วิธีวัดและประเมินผล
ด้านความรู้เชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้	1. ซักถามความรู้เรื่องปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้	2. ตรวจสอบผลงาน/กิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ผังมโนทัศน์ โดยวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้อย่างสร้างสรรค์ ได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น
ด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกขจัดความขัดแย้งอย่างสันติวิธี	1. แบบทดสอบวัดทัศนคติ เชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เกิดภัยพิบัติขึ้น
ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนสามารถนำเสนอแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบันได้อย่างสร้างสรรค์	1. แบบทดสอบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านด้านความมีระเบียบวินัย โดยเลือกตอบที่ข้อคำถามมีลักษณะเป็นสถานการณ์ ขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วเลือกการตัดสินใจตามเหตุผลของตัวเอง
ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	
1. นักเรียนเห็นประโยชน์ของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง	1. สังเกตจากการทำงานกลุ่ม การวางแผนในการดำเนินงาน ผู้เรียนให้เอาใจใส่ต่อกิจกรรมของกลุ่มมากน้อยเพียงใด

พฤติกรรมในชั้นเรียน

พฤติกรรมของครู และพฤติกรรมของนักเรียน ครูและนักเรียนบันทึกผลการปฏิบัติงาน/กิจกรรมต่าง ๆ ในการวางแผนงานเหมาะสมและมีระเบียบ ปฏิบัติตามแผนอย่างรอบคอบรอบด้าน รวมทั้งมีการประเมินผล

บรรณานุกรม

- Chi-Ming, L. (2004). A Survey of the Moral Atmosphere of Elementary and Junior High School in Taiwan. *Dissertation Abstracts International*, 49.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral stage and moralization: The cognitive development and behavior: Theory research and social issues*. New York: Holt, Reinhart and Winston.
- Marja-Leena Heikkila-Horn แปลโดย เพ็ญพิชช์ ศรีอรุณ. (2548). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมในประเทศฟินแลนด์. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหาร และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- Paul Richard Kuehn. (2017). Moral Values for Student: A Necessary Part of the Cerriculum. Retrieved from <https://soapboxie.com/social-issues/Teaching-Moral-Values-in-School-A-Necessary-Part-of-the-Curriculum>
- Skinner, B. (1974). *About Behaviorism B.F. Skinner*. New York: Vintage Books.
- Thurston, L., & Berkey, T. (1998). *Morality and the Ethic of Care: Peaceable*
- Rural School, Caring Rual Communities. *Dissertation Abstracts International*, 71-79.
- Weissbourda, R. (2003). Moral Teachers, Moral Students. Retrieved from <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/mar03/vol60/num06/Moral-Teachers,-Moral-Students.aspx>
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). โครงการเมืองไทยคนดี. Retrieved from <http://www.khondee.net/home/index.phpH>.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2557). รายงานสถิติคดี ประจำปี พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- กรมวิชาการ. (2541). รายงานการวิจัยการสำรวจความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางของกรมวิชาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2545). คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).
- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). แผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมวิชาการ. (2544). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). ๘ คุณธรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เกื้อกูล รัตโนภาส. (2537). บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษา

ในเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกตามทัศนะของผู้บริหาร. มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. (2544). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2535). โครงการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กตามแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

จรรยาพร ธรณินทร์. (ม.ป.ป.). ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม

จรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล. Retrieved from

<http://www.charuaypontorranin/index.php?lay=show&ac=article&Id=5375831&Ntype=6>

จรัญ ศรีบัวนา. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนักเรียน

มัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรัสศรี พัวจินดาเนตร. (2556). ผลของการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือในวิชาการทำงานอาชีพและเทคโนโลยีที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล่คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. วารสารครุศาสตร์, ปีที่41 ฉบับที่4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2556).

จินตนา พุทธรเมตเต. (2548). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเกาหลี รายงานการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

ชูติกร ภิรมย์สมบัติ. (2551). การวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).

ชัชชญา พิระธรรณศิริ. (2551). การบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในรายวิชา การพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, ปีที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2551).

ชัชชญา พิระธรรณศิริ. (2552). บทบาทของผู้สอนในการจัดการสอน สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, ปีที่ 3 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2552).

ชุมพล เทียงธรรม. (2549). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเยอรมัน. พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

ชูศักดิ์ สีสัน และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยเสืออำเภอทองผาภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. วารสารครุศาสตร์

- อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- โชติศรี จันทรสุคนธ์. (2551). วิชาสังคมศึกษา ศาสตร์แห่งการบูรณาการ. วารสารวิชาการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐพร สดามรณ. (2540). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยในตนเองของนักเรียนทหารและพลเรือน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ณัฐพงศ์ ชัยไพพงษ์พันธ์. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วยการวิเคราะห์ทอสมาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ ทนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2551). ทฤษฎีต้นไม้วีจริยธรรม การวิจัยและพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทิตนา แคมมณี. (2542). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เมธีพิปส์.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธัมมนันท์ ภิษุณี. (2548). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของประเทศศรีลังกา. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารองค์ความรู้.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2550). ปาฐกถาพิเศษ เรื่องคุณธรรมจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย. Retrieved from http://web.senate.go.th/w3c/senate/pictures/com/1553/file_1452503101.pdf
- ธิดาพร โตสติ. (2546). การประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไว้ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมกับนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นนทบุรี.
- นันทา เทียนเพิ่มพูน. (2546). การศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม,
- นันทิพา กงวิไล. (2554). การเรียนรู้โดยการสังเกต.
- นิติภูมิ นวรัตน์. (2549). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเวียดนาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- นิตา ชูโต. (2540). การวิจัยเชิงคุณภาพ. . กรุงเทพฯ: พี.เอ็น. การพิมพ์.
- นิตอน พินประดิษฐ์. (2545). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 5 (มกราคม-มีนาคม 2554).
- นรินทร์ เหลือลุ่ม. (2552). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

- บาทหลวงเชดชัย เลิศจิตรเลขา. (2548). คริสตจริยศาสตร์พื้นฐาน. กรุงเทพฯ: คณะนักบวชคามิลเลียนแห่งประเทศไทย.
- ประกาศรี สืออำไพ. (2543). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสาท อิศรปริดา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนัช หันนาคินทร์. (2526). การสอนค่านิยมและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมเนศ.
- พยุศักดิ์ จันทรสุรินทร์. (2541). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระบบการศึกษาไทยท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- พระครูประโชติจันทร์วิมล (นาม จันทโชโต). (2555). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. สาขาการบริหารการศึกษา การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- พระเดิมแท้ ขาวหินฟ้า. (2551). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ ประเทศไต้หวัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- พระเทพเวที (ป.อ.ยุศโต). (2553). การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พีระพงษ์ เจริญพันธุ์. (2541). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอ กระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). คู่มือมนุษย์. กรุงเทพฯ: สยามจดหมายเหตุ.
- พลาภา วังเลขา. (2552). ตัวช่วยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, p. 4.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2534). การจัดการศึกษาทางไกลของประเทศที่พัฒนาแล้ว. นนทบุรี: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยนต์ ชุมจิต. (2544). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. การพิมพ์.
- ระวีวรรณ ศรีคร้ามศรี. (2551). เทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัชนิกร ทองสุคติ. (2544). วิสัยทัศน์การเตรียมและพัฒนาครูสังคมศึกษาในศตวรรษใหม่. 73-74.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงศ์. (2549). การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะการสอนสอดแทรกจริยธรรม ของครูระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2543). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วัฒนา มัคคสัน. (2539). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อ เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ศูนย์คุณธรรม. (2557). รายงานประจำปี2557. Retrieved from ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน):
- ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ. (2544). คู่มือพัฒนาคุณภาพทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม ระดับประถมศึกษา / ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2549). บันทึกความสำเร็จเยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- สมบุรณ์ ชิตพงศ์. (2544). การวัดและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). การสอนจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ พนาवास. (2558). การสอดแทรกภาษาอังกฤษในราชวิชาที่ไม่ใช่วิชาภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. (2533). แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน / สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ,พี.เอ.ลีฟวิ่ง: สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (2559). อัตรากำลังข้าราชการครู. Retrieved from <http://www.secondary3.go.th/main/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ 2544. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2548). รายงานสรุปการปฏิบัติงาน ตามคำรับรองการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2548. Retrieved from กรุงเทพฯ:
- สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (2540). คู่มืออบรมปฏิบัติการกระบวนการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการ พ.ศ.2548-2551. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: กลุ่มส่งเสริมวัดกรรมดารเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สินีนากู สุทธจินดา. (2543). การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพณิชยการ โรงเรียนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
- สุดใจ บุญอารี. (2541). การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ.
- สุทธวีรธม ตันติธรรมาวงศ์ และ ศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. รายงานการวิจัยกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม.
- สุปราณี จิราณรงค์. (2551). ครูประจำชั้นมีอาชีพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพล บุญทรง. (2523). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาพร สุขสวัสดิ์. (2552). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรี.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2550). 20 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ค่านิยม การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อมรา เล็กเริงสินธุ์. (2542). คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2556: ออนไลน์). คุณธรรมของศาสนาคริสต์. Retrieved from

<http://www.catholic.or.th/main/%E0%B8%AD%E0%B8%B1%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%86%E0%B8%A1%E0%B8%93%E0%B8%91%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%9E%E0%B8%AF>

อัญชลี สาระรัตนะ. (2542). การศึกษาแบบบูรณาการ. วารสารวิชาการ, ปีที่ 12 (ธันวาคม 2542), 27-31.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวปพิชญา จินอัม
วัน เดือน ปี เกิด	21 กันยายน 2533
สถานที่เกิด	กาญจนบุรี
วุฒิการศึกษา	การศึกษาด้านจิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี 49/1 หมู่ 3 ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
ผลงานตีพิมพ์	บทความวิจัย เรื่อง แนวทางการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
รางวัลที่ได้รับ	ครูผู้ส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดเพลงคุณธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย งานมหกรรมความสามารถทางศิลปหัตถกรรม วิชาการ และเทคโนโลยีของนักเรียนครั้งที่ 68 ปีการศึกษา 2561 ระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 นนทบุรี